UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНА ДЕМОКРАТИЧНА П А Р Т І Я.

Незалежність народам ! Свобода людині !

Ю Н А Ц Ь К А Б О Р О Т Ь Б А.

Журнал української революційної демократичної молоді.

: I :

Видає : Комітет студентських осередків УРДП.
Редагує : К о л е г і я.

З М І С Т.

			Стор.
I.	ЗІНЧУК.	Рух революційного відродження	- 3 - 7
2.	ЖАРДО .	Ситуація на старті.....	- 8 - I4
3.	Л.ПОДОЛЯНИН.	Нація і прогрес.....	- I5 - I8
4.	x x x	З "памфлетів" М.Хвильового	- I9 - 2I
5.	Л.ДАЛЕКИЙ	Мій батько теж робітник...	- 22 - 24
6.	Л. М.	Бути сучасником.....	- 25 - 29
7.	І.Корсун.	Куди йде світ?	- 30 - 36
8.	Л.Д.	"Пропаща" молодь ?	- 37 - 39
9.	Д. М.	Втрачений друг	- 40 - 4I
I0.	Наталка ВИШНЯ.	З моїх партизанських спомин	- 42 - 44
II.	Йосиф Позичанюк.	В житах	- 45 - 46
I2.	ОСКАР.	Доктринерське чи світоглядове виховання ?	- 47 - 49
I3.	І.ЧЕРНЯТИНСЬКИЙ.	АРТУР КЕСЛЕР та ҐЕОРҐ ОРУЕЛ	- 50 - 58
I4.	В. Г.	Також "Насамперед держава"	- 59 - 60.
I5.	Прожектором по углах		- 6I - 64.

З і н ч у к.

Р У Х РЕВОЛЮЦІЙНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Безперечно, що історики майбутнього окреслять нашу бурхливу добу найбільш трагічною, але разом з тим і найбільш прогресивною. Бо саме вона стала тлом активних намагань передової частини людства визволитися з пут недосконалостей існуючого суспільного устрою, з одного боку, та дикунсько-жорстоких насильств реакційної частини його, з другого.

Світова війна, революція та перемога большевизму в Росії, прихід фашизму до влади в Італії, господарчі кризи, гегемонія нацизму в Німеччині, громадянська війна в Іспанії, німецька агресія в Европі, а далі світова війна та винахід атомової зброї, що безпосередньо загрожує існуванню світу - все це події, що протягом останніх 30-ти років кардинально потрясли людством, залишивши за собою страшну спадщину руїни.

Людство розгублено зупинилось на роздоріж"ї історії - зневірилось в минулому й не має відваги заглянути в майбутнє.

Вчорашні надії на краще завтра не збулись. Щораз голосніше в виступах державних мужів чути ноти тривоги перед майбутньою війною. Господарчі труднощі світу ще довго розпалюватимуть нахабство кремлівського спрута, одночасно переконуючи людство про потребу переходу до нових форм устрою.

Европа,- колись колиска людської культури, - стала вогнищем світової нужди й безнадійности.

Всі ідеологічні рухи, що були дотепер рушійною силою суспільного життя, переживають кризу.

Все ж і тепер єдино реальним шляхом виходу з сучасної складної ситуації залишається шлях впертої й важкої боротьби за визволення людини, - боротьби за усунення експлуатації людини людиною, забезпечення права вільно мислити і висловлюватися, використання надбань технічного прогресу як помічника людини, а не засобу осягнення егоїстичних цілей одиниць.

Хоч ця ідея давно стала основною частиною програм багатьох політичних рухів, проте, не зважаючи на численні спроби, жодному з них не вдалося й досі зреалізувати її. Бо кожний з тих рухів виявив фанатичну прив"язаність своїх прихильників до застарілих

через вічний рух людства ідей та тверджень. Ця закостенілість робить кожний політичний рух вузько-тенденційним, а тому й нездатним до розв"язання завдань, не тільки висунутих життям, а й поставлених самим рухом. Так Захід, забезпечивши політичну свободу своїх громадян, затримав повністю (Американські держави), чи частково (Англія, Франція) капіталістичну систему господарювання та ще й досі не знайшов успішної розв"язки проблеми колоніяльних народів. Ще раніше Велика Французька Революція, проголошуючи ідеї рівности й братерства, принесла перемогу фінансовій буржуазії. Промисловий переворот в Англії, до революціонізував засоби виробництва, став на службу капіталізму. Скасування кріпацтва в Росії сприяло також розвитку російського капіталізму, хоч і звільняло мільйони селян з однієї з найжахливіших форм економічної й духовної залежности. Революція 1917 року, проголошуючи ідеї соціяльної справедливости, знищила приватно-капіталістичний устрій, але підмінила його державним капіталізмом з властивою йому новітньою системою закріпачення людини партійною бюрократією.

Отже ясно, що сучасний політичний рух для уникнення гірких помилок минулого мусить бути революційним, в якнайширшому розумінні, в усіх ділянках людського буття як суспільній, так і господарчій.

Тільки такий революційний рух при використанні революційної сили трудящих (себто тієї т в о р ч о ї б і л ь ш о с т и людства, що здатна і примушена цілком свідомо, без вагань, віддати йому свою творчу енергію) в стані оновити людство.

Для України наявність власне такого руху і наша участь в ньому є її " бути чи не бути ". Від того, чи залишиться наша Батьківщина й далі чужою та незрозумілою перед світом, залежить її майбутнє. Конкретніше, від того, - чи український визвольний рух включиться в той рух, де кується нова доля людства, залежить доля 45-ти мільйонового народу. Ідеологія " вишневого садка з хрущами "безповоротно вже зникла в гуркоті " псальма залізу" , залишившись в свідомості творців його, далекою, хоч і приємною, екзотикою. Життя ставить нові вимоги до держави, нації, суспільства, до людини, чого не розуміти й чому не слідувати було б самогубством. Отже - йдеться про виведення України з вузьких стежок політиканського провінціялізму на широкий шлях модерної політики.

Саме таке усвідомлення сенсу загальнолюдських суспільних явищ політичного [illegible] [illegible] народовому українському гро-

мадянству створення Української Революційно-Демократичної Партії, яка, крім цієї реальної оцінки світу, розуміє, що саме сьогоднішня Україна має можливості бути не тільки активним учасником відродження людства, але й стати наріжним каменем тієї епохи "азіятського ренесансу", як це пророкував Микола Хвильовий, що уможливить включення необмежених людських і матеріяльних ресурсів азіятського простору, сьогодні ще так далекого до осягнення рівня сучасної цирілізації, в лоно світового поступу й духовости.

Що ж дає підстави приписувати УРДП-івському рухові саме такі перспективи розвитку ?

Сьогоднішнє українське суспільство позбавлене загрози захорування на комуністичний чи фашистський тоталізм, і це є запорукою його демократичности. Саме ці режими позбавляли й позбавляють його простого права жити, несуть йому руїну й смерть мільйонам синів його. Активна участь нашого суспільства в боротьбі за краще завтра якраз і виливається в безпосередню форму боротьби проти тих тоталізмів. Наше суспільство, позбавлене приватно капіталістичного устрою (а існуючий державний капіталізм скінчить своє існування автоматично з упадком СССР як держави) , позбудеться додаткового джерела реакційно-опортуністичного спротиву новому всередині свого середовища. Наше суспільство стане суцільним ударним загоном боротьби як суспільство, позбавлене прав людини й громадянина, як суспільство, позбавлене права самобутнього розвитку. Отже це забезпечить єдність нашого суспільства в вирішальній хвилині сутички старого з новим. В даному випадку старе буде символом негативного і нове - запорукою цілком відновлюючого, давно вимріяного, життя.

Саме така оцінка української сучасности (а не манія творити нові партії, як це тупо, але разом з тим наївно, заявляють наші "неодемократи") покликала до життя УРДП.

УРДП, як партія, що органічно зв"язана з рухом революційного відродження людства, одночасно є державно-творчою партією, бо свідома тієї величезної ролі Української Соборної Незалежної Держави, як не "держави для держави" з корпусом поліції, а як сповненої соціяльним, політичним і моральним змістом форми буття українського народу.

Ідеологія УРДП,як ідеологія руху відродження нашого народу, як програма тієї частини українського суспільства,що не "малахіянствує" за рахунок "загірного" завтра та свідоме важливости взятого на себе зобов"язання та не робить з української справи вершника на "намальованому коні" здискримінованих і звироднілих ідей, - ставить надзвичайно великі вимоги до української молоді.

Кожний революційний рух необхідно вимагає конструктивно творчої організації, яка базується на вмінні, досвіді й знаннях його організаторів і провідників. Від кількости й якости такого типу людей залежатиме успіх революції, а це означає, що саме наша молодь має поповнити їх ряди, принісши з собою молодечий запал і готовність багато і сумлінно вчитись. Тільки через старанне вивчення історії власного народу, та всесвіту, історії суспільних рухів людства, сучасного політичного життя - молодь позбудеться властивої їй безкритичности в поглядах, навчиться об"єктивно оцінювати минуле й сучасне замість упередженої лайки " всіх і вся" чи фанатичного партійнопоклонництва, і стане носієм логічної,конкретної віри в українське майбутнє замість гучномовних деклямацій і присяг "на пістоль ".

Тільки активною участю в політичному житті нашого суспільства молодь навчиться розріжняти політиканство дріб"язкових політиків з великими претенсіями від "політики як запоруки свободи",що підготує її до творчої участи в державному українському житті.

Невід"ємною частиною процесу українського визволення є похід за тип нового українця,що формуватиметься в новому суспільстві. Це вимагатиме справді народньої високоінтелектуальної інтеліґенції,яка складатиметься з сьогоднішньої молоді,а це вимагає великої підготовчої праці в ділянках літератури, філософії, мистецтва, вимагає виховання наших молодих українських душ на джерелах скарбниці світового духа.

Суспільство нашого завтра - суспільство масового застосування наукових досягнень, тому набуття фахових знань і досвіду є неодмінним завданням нашої молоді.

Наше українське суспільство є творчим, а не паразитарським, а тому найбільшою вартістю для нього є людська праця.І тільки сповнена поваги до праці й вміння працювати молодь стане підвалиною

нашого державного життя.

УКРАЇНСЬКА М О Л О Д Е !

Почуття свідомости,що твої молодечі енергія й запал мають стати конструктивно-творчим чинником революційного відродження України, повинно стати мірилом чину і думки нашого молодого покоління !

Український Революційно-Демократичний Рух є виявом волі мільйонових мас нашого народу, що виніс багату науку з суспільно-політичних подій світу й батьківщини - це й диктує йому сьогодні необхідність свідомо кувати свою долю.

Ці мільйони сьогодні на батьківщині.

Пам"ятай, молоде на чужині, - відірватися від них - це значить загубити те, що дає змогу бути душею і чином там - н а У к р а ї н і !

ШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШ
-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-

" Існування соціяльних та національних протиріч -це лише корисні умовини революції. Одначе революції повстають лише там, де є п о л і т и ч н і с и л и , здібні їх організувати. Творення цієї політичної сили під сучасну пору найважніше завдання українського революційного активу " .

Іван Мітринга.

-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-.-:-
ШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШШ

Жардо.

СИТУАЦІЯ ПРИ СТАРТІ.

Так судилося, що коли ми починаємо стартувати - інші українські політичні партії добігають до своїх кінців.

На це складаються дуже різні причини. Не без впливу на це є й сучасна загально-европейська ідейно-світоглядова криза. Коли сьогодні марксисти звертаються до релігії і, з другого боку, християнські рухи шукають помочі в марксизмі - є це лише характеристичний приклад тієї переоцінки вартостей, яка почала відбуватися по всіх краях зруйнованої Европи після другої імперіялістичної війни.

Але відносини у нас, себто народі поневоленому, отже такому, що має дуже мало стичних пунктів з існуючою політичною системою, - інші причини зумовлюють в першій мірі кризу нашої політичної сфери. Якщо всі довоєнні українські партії будували свої політичні пляни і стратегію з становища поверсальської Европи та західньо-українського "пляцдарму", тоді буде ясно, що повна зміна положення в краю та світі є першою причиною нашої внутрішньої кризи. Далі: наше політичне життя не видержало життєвої проби і то проби зовсім скромної, мірилом якої не були якісь зовнішні більші ефекти. Йде про те, що репрезентуючі його сили мали можливість в останніх роках зустрітися з основними масами свойого власного народу й ми мали можливість переконатися наскільки ці маси, а передовсім їх актив, зв"язалися з поодинокими ідеологіями. Саме тут виявилася неспроможність і слабість усіх довоєнних політичних партій. Націоналісти, при нераз несамовитих зусиллях, не увійшли в душу народу. Вони залишилися надалі фізично та якостево явищем локального характеру, не зважаючи на те, що серед них є "трохи" східняків. Інші політичні сили переконалися, що проти них стоїть зовсім їм чужий нарід (гетьманці) або так змінені соціяльно-політичні відносини, що по старому нічого не можна починати (всі галицькі та еміґраційні партії). Тут джерело нашої кризи.

Але все ж таки наше життя якось пливе, різничкується, формується. За нами два роки життя на еміґрації. Ми маємо за собою тисячі списаних брошур, нелеґальних видань, за нами шум УГВРади, КУК"у. За цей час в українському політичному житті почали зарисовуватися виразно цікаві та нові риси.

Якщо йде про табір націоналістичний,то лише ОУН "мельниківці" намагаються репрезентувати цей ідейний комплекс,що називається - "націоналізмом". Бандерівці з перших днів почали себе декларувати як "демократи" або щось подібного, даючи ще один доказ для майбутнього історика-соціолога,що маємо тут до діла не з уточненим політичним явищем, але з суспільною хворобою.Зв"язання бандерівців з боротьбою за табори та розподіл пачок, відірваність від ідейно-політичних перемін краю та багато інших причин зумовляли дивний стан ідейної суматохи того табору, яка при величезній рухливості його була чи не єдинодомінантною прикметою. Нам здається,що цей стан вже є за нами. Бандерівці вже вийшли з цього стану ідейної суматохи.Вони стають явищем щораз більше уточненим, декляруючи свої відповіді в кардинальних питаннях українського буття.В бандерівській пресі формується ясно становище того табору до Великої Революції 17-тих років, яку називається у них " ціною неволі", формується постава супроти українського ренесансу часів Хвильового, уточнюється становище до українських підсовєтських протибольшевицьких революційних сил, відкидається занадто "ліву" програму краєвих частин ОУН.Бандерівці займають вкінці виразне становище в питаннях внутрішнього громадянського миру та співпраці, стаючи на становищі дальшого продовжування громадянської внутрішньої війни. Таким чином, ця група стає з кожним днем поза тим, що називається справжнє політичне життя нашого народу та його справжня боротьба за буття.Значення цієї групи є лише мірилом рівня політичної культури нашого суспільства на еміґрації й покажчиком наскільки його відсталість і безхребетність сприяє всякій авантурі та бенкетам.

Але приреченість цього явища, не зважаючи на все інше, лежить в ньому самому. Це не випадок, що бандерівський рух позбавлений мислящих людей. Це не випадок,що культ неуцтва та примітивізму не є його слабістю,а силою. (Сила людської обмежености - найбільша сила, писав колись Липинський). Провідники цього руху знають,що вистарчило б дати лише один наказ його членам - у ч и т и с я, й вони б почали втрачати свою власну суспільну базу.Цієї трагедії не можна прикрити ані союзом цієї групи з безпринципними - "спецами", ані роздаванням бандерівських титулів "професорів" та "маґістрів".

Коли б про ці справи писали старі "опортуністи", то міг би дехто до цих зауважень відноситися з підозрінням, але одначе пишемо про це ми, молоді, що стоїмо на революційних позиціях,то не для того, щоб вищесказаним компромітувати бандерівців (бо для цього ви-

старчало б навести перший-ліпший приклад з наших сірих буднів); тим більше не віримо, щоби хтось з бандерівців хотів над нашими заввагами призадуматися. Ми мусимо одначе знати, де серце трагедії великої частини нашої молоді, яка боротьбу за нашу справу легко заміняла на метушню і галас. В тих умовинах лише радикальна ліквідація стану могла би сприяти політичному та моральному відродженню цього середовища, що має вже відповідну оцінку не лише активу свойого народу, але також і чужинців.

"Мельниківці" на правому відтинку нашого політичного життя - єдина уточнена політична сила. Про них приходиться нам писати як про наших співробітників і співтоваришів в практичнім життю і водночас як таких, що намагаються бути здецидованими нашими ідейними згл. програмовими противниками. По дружньому мусимо ось-що зауважити: мельниківці в практичному житті, в практичних потягненнях йдуть далеко дальше як в своїх теоретичних заложеннях. Їм якось тяжко вийти з пут старих пересудів, відважно переглянути минуле, відкинути все , що недобре або застаріло. Бо це ясно, що навіть права сторона, якщо не хоче бути просто реакцією, а здоровою, може навіть консервативною силою, мусить сьогодні багато змінити та зреформувати. Змодернізування своєї партії дало б мельниківцям шанси привести до певного порядку відносини на цілому нашому "правому" відтинку, стати центром певного консолідаційного процесу, до якого могли б прилучитися інші дрібні групи та їх зародки, які в процесі поділу нашого життя на табір поступовий і консервативний будуть без сумніву зростати. Ця відповідальність за того роду акцію мусить на когось ще й тому падати, бо традиційний консервативний гетьманський табір з кожним днем вибуває з впливів на наше життя. Вже цей факт, що це група типово еміграційна, вистачає для оцінки її значення. Але справу гетьманського табору перерішують зовсім інші ще речі. Цей табір відходить від Липинського та його позицій та в прискоренім темпі сідає на націоналістичного коника. Міхновський, Донцов - оце сьогоднішні межі заінтересувань гетьманців. Слушно заявив один з товаришів, що "це не Донцов перейшов до гетьманців, але навпаки гетьманці перейшли до Донцова ". Коли гетьманці хапаються за націоналістичну проблематику і то проблематику дитячого віку націоналізму, - то цей факт може бути об"явом намагань відмолодження того табору або об"явом здитиніння цього середовища. Відірваність від краю та вік сприяють безперечно тому другому.

Але можлива також інша ще розвоєва тенденція мельниківського табору. Ми знаємо, що в ОУН (Мельника)- є прекрасні інтеліґентні кадри. Не виключаємо ніколи, що більшість ідейного активу цієї організації, враз з керівними її членами, може в розумінні основних розвоєвих тенденцій краю і сучасної Европи не конечно віддалитися, але, навпаки зблизитися до нашої точки погляду і може бути так, що перебудова цієї організації піде по лінії скріплення поступового політичного табору, а не його заперечення. Це справи, які лежать на совісті активу цієї організації. Ми це зауважуємо для власної орієнтації. Для нас лише одно є певне: незалежно від того, яким шляхом піде процес змін цієї організації (а потреба цих змін є справою безсумнівною), ми будемо завжди стояти на становищі найтіснішої співпраці та щирої солідарности у всіх загальнонаціональних, громадських і культурних справах з цією організацією. Ми будемо стояти на засадах співпраці, а не війни тут і в краю, сьогодні й завтра. І бажаємо такого становища "мельниківців" до нас. А теоретичні спори, яких не лише не можна відкидати, але яких всі потребуємо, боротьба за впливи і т.д. - все це елементи збагачення і насичення нашого життя вартостями і вони корисні при умові додержання засад справжньої здорової демократії, толеранції та етики.

xx xx

xx

Коли один рік тому УРДП починала ставити свої перші кроки, вже існував Союз Українських соціялістів з своїми трьома партіями, і тоді можна було почути голоси невдоволення, що повстає ще одна поступова партія. Сьогодні наша історія має той досвід за собою, що коли здорова ініціятива, яка змагає до ясного зафіксовання свого становища, є виявом певних органічних суспільних процесів, то вона сприяє не дальшому ріжничкованню і ослабленню політичного життя, але навпаки - об"єднанню різних елементів після того, як виясненні будуть їх основні становища. І тому сьогодні вже можемо говорити не про розвиток чи перспективи чотирьох партій, але про їх ліквідацію та повну консолідацію українського поступового табору як реальну дійсність. Нам видається, що обі сторони, себто й У.Р.Д.П. і С.У.С. не здають собі справи як слід з ваги заініціованого процесу.

Йдеться тут про факт великої внутрішньої та зовнішньополітичної важности. Передовсім в інтересах широких трудящих мас нашого народу в краю лежить єдність тих політичних сил,що виростають з їхньої соціяльної бази та в обороні їх інтересів.Зговореність політичних сил в тих справах,що різняться поміж собою майже тим, чим різняться дві ґенерації, одна з часів I9I7 року і друга,що виросла в умовинах московського большевизму, є промовляючим фактом живучости ідеї боротьби нашого народу за свої права. Те порозуміння мусить викликати серед мас трудящих підйом духа та пошану і довір"я до організаторів такої,насиченої політичною зрілістю та відповідальністю, акції. Через поєднання того,що - молоде,рухливе, революційне, з тим, що має досвід, - наша справа в цілості зискує на оперативності та ударності. Таким чином, в українському політичному житті стається такий факт, якого не було ще дотепер в жодному народі,а саме факт поєднання всього того,що в демократичному соціялізмі вартісне й творче, з тим новим, що родилося,в умовах сталінського терору,в боротьбі за соціяльну та національну справедливість, що в післявоєнній дійсності оформилося у нас,в українському революційному демократичному рухові та в Українській Революційній Демократичній Партії. Те, що для західньоевропейських соціялістів, охоплених затяжною ідейною кризою, є предметом шукань, те,що ледве народжується в сучасній Польщі, Німеччині (і то лише в німецькому підсовєтському робітничому рухові) - у нас с т а є ф а к т о м. При відповідній нашій активності наш крок буде одним з перших серйозніших кроків в тому напрямі,щоби поступовий світ вийшов з того тупіка ,в якому зараз перебуває. Для цього потрібно нашого досвіду. Бо коли одною з причин сучасної кризи є страх перед большевицькою небезпекою і та руїна вартостей, яку довершили большевики,то ми - ті, що з-під руїн тих підносять свої прапори,недооцінюємо ,що це значить. - показати світові вислідну, що вийде під лінією зсумування нашого двадцятип"ятирічного досвіду.

УРДП - партія майже без жодних засобів серед нечуваних труднощей спочатку, в часі лише I0-ти місячної своєї діяльности зуміла зацікавити своїми позиціями та своєю боротьбою не лише широкі кола нашого активу, але теж багато чужинців різних національностей. І коли ми можемо сьогодні сказати не лише про це,які надії прив"язують до нас актив нашого народу,а теж і те, що в ц і л о м у с в і т і з у с т р і ч а є м о о д н о д у м ц і в і п р и я т е л і в, - то мусить бути ясним,що в новій стадії нашої

діяльности, разом з старшими нашими товаришами з СУС, зуміємо виконати все те, що від нас вимагає наша батьківщина. Ми хочемо ясно поставити перед очі всіх, що цієї об"єктивної шанси, яку має перед собою наш рух, ми не можемо і не сміємо змарнувати. Об"єднання з соціялістами, керівниками великої революції 17-тих років, трактуємо як підсилення і зміцнення боротьби, усунення неактивности, песимізму, опортунізму, імпровізації і всякого роду фікцій. Це має бути кроком вперед і зміцненням всього того, що після другої імперіялістичної війни в нових умовах, на користь нашої справи, зробила ідейна кагорта урдепівців, того конструктивного, що зробили наші товариші з СУС. Так до справи підходимо ми, актив УРДП, і з такими надіями на нашому життєвому старті вітаємо факт консолідації та об"єднання українського поступового світу.

xx xx

Отже, товариші, обов"язує нас закон і гасло старту: В п е р е д ! Але нас завжди мусять зобов"язувати й ті вимоги відповідальности, змістовности, які ми з перших кроків ставили перед нашими товаришами. Ми з перших днів паралізували в наших рядах всі зародки авантюрництва та, в теоретичних наших позиціях, всі форми "малахіянства" і поверховного плавання. Наша дотеперішня "повільність" не означає нічого іншого як лише обережність, з якою ми підійшли до питань формування політичної сили, що була б виразником нової ситуації в краю, а не новою еміґраційщиною. Ще більше скажемо, товариші : ми давно мали можливі технічні та людські засоби видавати масові видання газети та журнали. Одначе доцільно обмежилися видаванням теоретичного журналу " Наша Боротьба" лише тому, щоби актуалізувати насамперед кардинальні питання нашої п о л і т и ч н о - світоглядової проблематики.(До певної міри й подібні завдання " Юнацької Боротьби "). Робили ми це гостро. Дехто навіть твердить - за гостро. Р о б и л и м и ц е п р а в и л ь н о, б о т і л ь к и т а к м о ж е ф о р м у в а т и с я с п р а в ж н я п о л і т и ч н а с и л а, в я к о ї х р е б т о м н е є ш в и д к о м и н а ю ч а к о н ь ю н к т у р н і с т ь, чи " в о ж д і ", а л е і д е й н і з м і с т и .

Входимо в нову фазу нашої діяльности. Наші ряди будуть підсилені новими товаришами, що прийдуть до нас з різних соціяльних середовищ. Партія відчинить свої двері для сотень наших прихильни-

ків та кандидатів. Знайдемо багато нових друзів. Стартуємо з вірою в наш нарід і нашу справу. Будемо активні, відважні, консеквентні. Але ніколи теж не забудемо, що політичне життя і політична боротьба кінчається зовсіди там, де родиться імпровізація й неуцтво. Бо місце політичних сил в суспільстві визначується тепер найменше словами, претенсіями, галасом чи буками, але справжніми моральними, духовими та організаційними вартостями.

ШШШ

Л. Подолянин.

НАЦІЯ і ПРОҐРЕС.

Кожне покоління, усвідомлюючи історичний процес і виплекуючи ідеал майбутнього, вносить свій уділ в ідею загального проґресу. Можна вірити в абсолютний проґрес людства від часу його мільйонорічних блукань у тумані печерної передісторії до його світлого майбутнього. Така віра породжує раціональне, позитивістичне омислення історії й неминуче кличе до життя вчення про автоматичний проґрес, в якому беруть участь які завгодно чинники: біологічні, соціяльно-економічні, містичні й т.д. - лише не особиста воля людської одиниці.

Нам здається, що наша доба поступово витворює загальне уявлення про проґрес, намагаючися синтезувати всі дотеперішні здобутки думки в цьому напрямі - принаймні більшість сучасних мислителів схильна внести кардинальні поправки в ідею проґресу, як чистого автоматичного руху вперед по щаблях від Х до У. Ми охоче студіюємо життєписи видатних особистостей історії, що будьщо накладали своє тавро на певні епохи, і, водночас, ми з великою увагою прислухаємося до таких учень, як, приміром, французький екзистенціялізм або інші сучасні гуманістичні системи мислення, що стверджують абсолютну свободу волі й неповторність найменшої, "найсірішої" людської істоти.

У кожному разі, беручи до уваги всі закрутини, збочення, неспівмірності, відставання, реакційні рухи та інші т.зв. "випадки" в загальному історичному процесі, наш вік ніяк не відмовляється від самої ідеї проґресу, бо до краю роз"ятреній сітчатці його ока надто виразно вичутні ті зміни в житті суспільств на просторі тисячоліть, що їх сьогодні можна визнати за безумовні. Леґенда про вічність і незмінність людської природи була протягом цих тисячоліть все таки неодноразово ґрунтовно порушувана - то в чині аскетів і подвижників, то в разючих і незабутніх прикладах чийогось особистого альтруїзму, то в утопічних ученнях про майбутній ідеальний устрій, то в діяльності мистців. Сьогодні, наприклад, можемо абсолютно конкретно визначити рух і розвиток національного почуття - від його первісної стадної "редакції", зумовленої чисто б і о л о г і ч н о-

соціяльними мотивами, до його сучасного стану, коли людина може виходити за межі своєї національности, отже, коли приналежність до даної нації стає актом усвідомленої добровільности.

І так само можемо простежити історію воєн - від баталії між одиницями або гуртами за шматок мамутового м"яса, почерез битви за національну першість чи за релігійну виключність - до сучасних боїв за щастя всього людства: за свободу кожної людини і кожної нації від духового утиску і матеріяльної експлуатації.

Таким чином покоління нашого сторіччя так само поступово приходять до ідеї свого сторіччя, і з погляду цієї ідеї вони тепер можуть переомислювати минуле, сучасне й майбутнє за своїм образом і подобою. Ми спостерігаємо потужний процес такого переомислення щодня. Прихилити б хоч увагу до новітніх течій у західній літературі й драматургії, що так активно і всебічно звертаються до окцидентальних первозразків в їхній системі ідей, стилів і навіть сюжетики. "Улісс" Джойса, " Троянська війна не відбудеться" і "Амфітріон" Жіроду, "Електрі личить жалоба" О"Нейла, "Медея", "Антігона" і "Еврідіка" Ануї - яскраві цьому приклади. Піддаються переоцінці самі основи, першоджерела, відшукуються вузли на нитці життя і зав"язуються нові, сучасні для передання майбутнім поколінням.

Коли йдеться спеціяльно про участь української нації у витворенні образу нового світу, то тут конечною була б така сама переоцінка, тотальний перегляд українського минулого і сучасного. В противному разі, - скажемо відразу й одверто, - не було б рації існувати українцям як українцям, бо всі зусилля і змагання попередніх поколінь без переомислення їх сучасними втрачають глузд і стають тільки дивоглядними експонатами по музеях. Не буде у всесвітній історії ні Ярослава, ні Богуна, ні Вищенського, ні Сковороди, якщо сучасні українці не поставлять себе в зв"язок і залежність від них.

Адже сьогодні приналежність до української нації найменш усього визначається бездоганною полтавською вимовою або закінченням на =енко= . Не визначається вона ні формою черепа, ані групою крови. Сьогодні конечно насамперед визначити, хто такі українці, в чому рація їхнього існування і що за їхня участь в сучасній битві ідей.

Тим часом наша теперішня еміграція, на обов"язках якої лежить це конечне самовизначення, не зробила ще, здається, ані кроку,

щоб цей свій обов"язок виконати: Прикро і сумно читати або слухати виступи наших партійних діячів, скеровані куди завгодно, тільки не в бік усвідомлення, витворення і формулювання сьогоднішньої всеукраїнської ідеї. Коли трапляються поодинокі спроби формулювати таку ідею, що могла б стати гідною противагою, наприклад, ідеї большевицькій, то такі спроби в нас завжди мають вигляд смішний і жалюгідний, бо переважна більшість наших ідеологів перебуває в полоні так званих " вічних ідей" (в їх провінційно-партійному, розуміється, аспекті), а це практично ніколи не витримує конкуренції навіть з ворожою людськості ідеєю, яка, проте, заключає в собі досить біологічної сили і оманно-привабливої суґестії.

В нас чомусь пропаґують обов"язково щось вічне: або вічну красу й правду, як її розуміють персонажі з "Під тихими вербами", або вічний звичай сватання на Гончарівці, або вічну державу з вічною бюрократією і вічною поліцією, або вічний стан боротьби між"сильними" і "слабкими" і т.д. Сьогодні вже багато хто з нас підсвідомо протестує проти мертвотної " вічности" цих ідей і понять, проте, ніхто й досі не наважиться першим штовхнути ідолів нашої свідомости, стати на старт якогось зовсім нового світогляду і бодай спробувати повірити в те, що, може, якраз нинішня збірна українська свідомість, навантажена винятково-прекрасними здобутками в минулому, буде спроможна виректи в сучасному світі абсолютно виняткове слово - в силу абсолютної винятковости своєї внутрішньої історії.

Йдеться про повну переоцінку і новітнє усвідомлення всієї цілости нашої внутрішньої історії. Йдеться про те, щоб вдихнути в себе її всю, дати їй свободний вихід до наших душ і дати нашим душам безпосередню змогу черпати надхнення з неї, відтворюючи крок по кроці і щабель по щаблі її розумну послідовність і безперервну логічність її руху. Йдеться про те, щоб за зовнішньою бідністю нашої історії, за її ніби алогічністю і ніби позбавленим усякого глузду скаканням туди й сюди - прозріти й прочути мудрість її консеквентного чину, її підводної наскрізної дії, скерованої на мету, осягнення якої настане, можливо, лише в нашій добі. Йдеться про те, щоб у февдальних чварах прочитати ідею " Слова о полку", в литовсько-польській порожнечі - ідею Ісидора і Острозького, в козацько-отаманській ребелії - ідею Хмельницького і Мазепи, в катерининському лихолітті - ідею Мировича, Капніста і Григора Орлика, в кріпацькому сентименталізмі - ідею Сковороди, в народницько-просвітянській ідилії -ідею авторів "Кобзаря" і " Чорної Ради", в безперспективному кінці віку

- ідею Франка і Лесі Українки, в першій шумовитій бурі - ідею Міхновського, в другій - ідею Петлюри і Скоропадського, в добі УКП, військового комунізму і НЕП"у - ідею Скрипника і Хвильового, в розгубленості першої еміґрації - ідею Донцова, Маланюка, Липинського, Старосольського, Мітринґи. Збагнути себе так значить збагнути цілий світ, а збагнути цілий світ - це значить з б а г н у т и с в о ю д і ю в н ь о м у. Збагнути національне означає: збагнути вселюдське. Самоозначення нації, за українською ідеєю, це всебічне пізнання всіх внутрішніх духових та матеріяльних, соціяльних та економічних проблем і це, одночасно, - визнання права на життя за кожним народом і кожною людиною, це, одночасно, вихід назовні, до участи у всесвітній змові інтелектуалів проти всього того, що наше сторіччя вважає злом.

І якщо збагнути національну проблему з такого погляду, що нація це місія, що вихід на світову арену кожної молодої нації повинен спричинити якийсь новий крок у напрямі загального проґресу, усвідомленого даним сторіччям, - то якими ж невистачальними, якими кущими й недолугими здадуться нинішні заклики наших ідеологів до самоозначення через поворот до " старих добрих " вартостей, до" вічних" авторитетів. Ми ще раз повторимо: якщо наше національне відродження ми тепер скеруємо на ірляндський варіянт, тобто, на відокремлення задля самого відокремлення в неґативній частині і на побудування держави за чиїмось готовим зразком у частині позитивній, то цим самим ми навіки втопимо в небутті все багатство нашої внутрішньої історії, а в підручниках для шкіл лишимо тільки її зовнішню безглузду фраґментаричність.

Бо нації, що претендують на майбутнє, ніколи не обирають для себе ірляндського варіянту. Вони завжди обирають варіянт біблійський: щоденний труд у напрямі повного усвідомлення своєї внутрішньої історії й активної співпраці з іншими націями для вдосконалення всього людства.

ШШШ

З " ПАМФЛЕТІВ " МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО.

-.-.-.

Чи , навпаки, залишивши за ними ту ж саму служебну ролю, найдемо за потрібне підіймати його на художній рівень,на рівень світових шедеврів.

Ми гадаємо, що це питання можна розв"язати лише так:

- Оскільки українська нація кілька століть шукала свого визволення, остільки ми розцінюємо це як непереможне її бажання виявити та вичерпати своє національне (не націоналістичне) офарблення.

Це ж національне офарблення виявляється в культурі й в умовах вільного розвитку, в умовах, подібних до сьогоднішньої ситуації, з таким же темпераментом і з такою ж волею навздогнати інші народи, як це ми спостерігали й у римлян,що за порівнюючи менший період наблизилися значно до грецької культури. Ця ж національна суть мусить себе вичерпати й у мистецтві.

x

x x

Україна клясична країна гаркун-задунайства,просвітянства, культурного епігонізму. Це клясична країна рабської психології.Недарма саме й вона породила антитезу до психологічної Европи: цю "ідеальну" просвіту. Коли хтось говорить, що розвиток національної культури залежить від самої нації, яка думає творити культуру,то наші епігони розуміють це так:

- "Прийдіте і володейте нами " .

Від Котляревського, Гулака, Метлинського через братчиків до нашого часу включно, українська інтеліґенція за винятком кількох бунтарів страждала і страждає за культурне позадництво. Без російського диригента наш культурник не мислить себе. Він здібний тільки повторювати зади, малпувати. Він ніяк не може втямити,що нація тільки тоді зможе культурно себе виявити, коли найде їй одній властивий шлях розвитку. Він ніяк не може втямити, бо він боїться - дерзать !

x

x x

Наше мистецтво - це марсельєза, яка поведе авангард світового пролетаріяту на барикадні бої. ..... Це сума нового сприймання, нового світовідчування, нових складних вібрацій. Це мистецтво першого періоду азіятського ренесансу. З України воно мусить перекинутися у всі частини світу й відограти там не домашню ролю, а загально-людську.

Отже час романтики-вітаїзму, - доби горожанських воєн.

Отже її художня природа - бойовий "ідеалізм" молодої нації.

Отже її перспективи - роля одного з фельдмаршалів у майбутніх барикадних боях.

Але тут ми попереджаємо:

- Коли ми надаємо свойому мистецтву бойового значення, то це зовсім не значить,що ми розуміємо під тим поток віршів -"бойової" графоманії, який пробіг нещодавно по нашій території.Щоб створити справжнє бойове мистецтво, - треба відчути свою епоху, треба знати на що вона хворіє.

x

x x

Справжні мистці, як мистці, завжди попереджали свою клясу і ніколи не йшли нарівні з нею. Інша, вибачте за вираз, теорія не тільки профанує мистецтво, але й становить глибоко консервативний чинник у розвиткові суспільства. Не треба плутати понять: одна справа літ-неп, а друга мистецтво. Наш народ ще й досі з більшим задоволенням дивиться на халтурну " сатану в бочці", ніж на курбасівську постановку. Але це зовсім не значить, що той хто напише " сатану в бочці" буде мистцем. Він - халтурщик. І зовсім не випадково, що велику частину так званої агітаційної літератури писала безпринципна міщанська напівінтеліґенція, яка нічого спільного не мала і не має з народом. Тут зіграла ролю не ідеологія, а простісінький гонорар.

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Л.П.

БУТИ СУЧАСНИКОМ.

(Кілька думок під розвагу).

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Ця тема має право на актуальність. Сучасна людина, виходячи на суспільне поле діяльности, в багатьох випадках послуговується старими поняттями й рецептами для оформлення суспільства в певні форми, які вже перестали бути пануючими, а отже й невластивими для нової доби. Особливо в наше життя, яке в силу прикрих обставин не позбавлене відцентрових впливів, міцно впустили коріння ар"єргардні методи політичного мислення і дій. Симптом наявности несучасного(ар"єргардного) мислення можуть служити в пресі наголовки статтей -"Любов до України" (невже в 1947р. це треба доказувати, зокрема політичній еміґрації!), " Шануймо рідну інтеліґенцію"; ще й тепер з зайвою темпераментністю доповідачі з трибун відчитових заль доказують, що Шевченко палко любив неньку-Україну.

Причиною такої "несучасности" є почасти і та обставина, що наші політичні сили не кваліфікуються і не клясифікуються по своїх спроможностях і якостях. Двері для входу до політичного життя, на жаль, в нас широко відчинені і біля них не поставлено контролера. Тому в ці двері вільно входять поряд з людьми досвідченими, з достатнім політичним хистом і освітою, також неписьменні таборові поліцаї з дико-фанатичними очима. Кричуща нерівномірність політичного розвитку утруднює, а то й невможливлює природну взаємодію національних сил. У нас можливим є, що політик претендує на спеціяліста по літературі, поет на політика, військовик заявляє, що завсіди може дуже добро займатись розподілом харчових пачок в таборі й т.д. Коли б у нас були постаті з такими успіхами, як ген. Айзенговер та Маршаль, вони б обов"язково стали "отаманами" та " вождями" і вимагали визнавати їх авторитет у всіх інших ділянках життя. Немає у нас клясифікації та взаємодії різних суспільних сил. Але теж і тому не можуть бути у нас Айзенговери та Маршалі. Перешкодою такої взаємодії являється псевдополітичний прошарок, так би мовити епігони від політики, раби вже давно віджитої політичної моди. Таке явище призвело до того, що тепер ми маємо досить фіктивних провідників - "Моїсеїв", які, банкротуючи на кожному кроці, і ні в трагічні, ні в більш сприятливіші моменти не спромогшися промовити до народу жодного слова, через свою упертість, і досі борсаючись боряться (переважно фізичною і гандярською силою !) за провідницьке кермо. Несучасність (а отже і при-

реченість на загибіль) такого політичного вияву очевидна відразу. Її мусимо протиставити політиці, побудованій на підставі досвіду передової політичної думки; мусимо в політиці б у т и с у ч а с н и к а м и , якими в своїй перевазі ми на жаль не є. Бути сучасниками - не пуста фраза і бути ними не така вже загальнодоступна і легка справа. Кожне, навіть найпередовіше суспільство, в своїх рядах має зовсім небагато людей, яким щастить збагнути всю складність пануючих політичних поглядів, яким щастить припасувати їх до біжучого життя,по можливості безболісно відкинувши старі зашкарублі контерії і,здавалось би, догми. Людина-сучасник (в політичному світі) є для суспільства ідеальним взірцем, до якого треба прирівнюватися, вона існує незамінимим мірилом суспільних вартостей.Формально людина- сучасник мусить мати відповідну освіту (скільки в нас малоосвічених політиків), мусить мати здібність передбачувати,які наслідки поробить той чи інший політичний крок, мусить бути досконало обізнаним в поточних і химерних світових політичних комбінаціях,нарешті мусить мати здібність давати політичний резонанс. Ці аксіомні твердження на жаль у нас не беруться до уваги.

З проблеми сучасности політичного мислення природно випливає проблема поколінь. Лише покоління, а не зібрана конгломератна маса політиків, являється для сучасности чинником,спроможним надати суспільству модерних форм. Покоління розуміємо не як гурт людей, що з"єднані однаковими членськими квитками, покоління розуміємо як людей, яких єднають глибші й тривкіші передумови, якими є однаковий культурний розвиток, етичні, моральні якості, нарешті однакове ставлення до своєї нації, і обов"язки супроти неї, як її частини. Можемо мати здібних політиків, письменників ідеологів,організаторів, але коли вони з себе не творять гармонії, коли вони не творять інтимно спаяного покоління, то їхні духовні здобутки стануть власністю (коли не використаються чужими чинниками) протоколів, брошур, наукових трактатів, але не стануть суспільно-творчою якістю, не стануть кістяком і артеріями суспільства.

На еміграції ми начебто мали окремі зародки,з яких могли б розростися цілі покоління. Мали групи людей, які двадцять років спільно сиділи за редакційним столом, спільно дискутували над актуальними проблемами, а головне мали спільну генеральну ідею і ідеологію, але тепер виявилось, що ,опинившись в різних кінцях континенту, розкидані війною, вони вже навіть неспроможні обмінятися віталь-

ними листівками в честь якогось свята. Створивши високі культурні й політичні цінності, це покоління не спромоглося практично пристосувати їх до життя, так би мовити, до національного будівництва. Маємо гіркий факт, коли забракло справжньої взаємодії національних сил.

Витворенню поколінь в незалежних націях сприяє партійне життя. Наші покоління, які створювались (Хвильовизм в ширшому розумінні, націоналізм закордоном - покоління, яке через брак академічного підґрунтя стало обмеженим і втратило право на сучасність), нещадно громив ворог. Йому не так страшні були одиниці,як рухи,що кристалізувались в міцні покоління, стаючи фундаментом національної будови. Зараз ми в скрутному стані - не маємо ні тут, ні на батьківщині поколінь. Маємо ще непомітні на політичному овиді групи людей. Але чи спроможуться вони найти між собою спільну і мужню мову ?

Маємо сотні "програм", гори циклостильних брошур.Маємо, нарешті, талановиту і жадібну до праці молодь,яка в пусте повітря простягає руки,щоб хтось узяв і повів її за стіл, за яким би гартувалось органічно й інтимно спаяне покоління. Маємо багато матеріялу, з якого треба не лише бажати, але й справді будувати ! Але все це є немислимим, коли не буде у нас клясифікації національних сил за якостями і спроможностями, отже, коли не буде взаємодії національних сил та чітко вирізьбленої фігури політика-сучасника,навколо якого б гуртувалось все найкраще,творячи фундамент кожної будови - покоління. А звідси і всі наші завдання.

Левко Далекий.

МІЙ БАТЬКО ТЕЖ РОБІТНИК ...

(Новеля).

Навколо темні квадрати стін. Вгорі малюсіньке віконичко. Тиша як у могилі. Настирлива муха б"ється головою об брудне шкло, а ще вище чути кроки, наче вартового. На брудній, холодній підлозі валяється моє побите тіло, не тіло - болячка ... У грудях така тяжка нудь, як перед стратою. На обличчі кров запеклася. Чужа кров змішана з моєю ... Стараюсь забутись, не думати. Марю, марю, як сонний і коливається мариво ...

.....

... і переді мною носились кострубаті привиди з ламаною поверхнею, що ранила відчуття гармонії (тоді голова боліла дивним болем). Я марив степами. З пітьми на мене дивились добрі очі матери, приносячи безжурну юність, засмаглу сонцем... Десь далеко за бором з піонерських таборів лине срібний сум сурми. Мій німий товариш не чує. Він кличе мене дивно, дивно : " Тетя, Тетя-вая"... Мені було його так шкода... Його з"їли голодні... (Це був 33 ...) Тоді застрелився Хвильовий, саме навесні в травні ... І знову я марив степами ... Велике місто в степах. Місто, прибране, каштанами заквітчане і вулична шир вхоплена кварталами. Тролейбуси і голубі трамваї. Кондуктор хриплим басом на зупинках: "Госпром, Юмовская!". На перехресті позував міліціонер. Повз нього синім запахом бензини чадили авта...

(А у грудях тяжким чадом насідає нудь, коливають, як маятник, кроки, і муха, ця клята муха надривається, дзижить, як юнкерс, металево...) ... летіли юнкерси. За ними, гримаючи об брук масивними (як все німецьке) чобітьми, ішла армія, велика армія... " гайлі, гайлі, гайльо !!! " . Чорний прапор з блискавками СС розвівався над Володимирською в Києві - як у піратів, і чорно стало на Україні... " чорніше чорної землі"... Але німаки були дурні. Ми продирались на захід. Пожари й трупи. Волинь і чад попалених сел. Райцентри в руках повстанців. В "Райхскомісаріяті" скреготіли зубами. А по селах: "... в огні кується наша доля..." Львів і останні форпости ... І " Ост ", синій " ост"... Бруква і лайка. Майстер Герліц б"є Олю обценьками по голові... Ой, скільки крови, скрізь кров і алярми, кров і бомби...

Раз після роботи у недобитому бараці читали "Маніфест ген.Власова к народам Росії" ... "народам Росії..." Скрізь тихо. Похилені голови і виснажені обличчя, повні уваги. Хтось, доведений до відчаю, зголошується "добровільно"... Голод. Як скрізь тяжкий сон блукали мислі: " Не діждете ,гади ! Здохну, а на гарматне м"ясо не піду !" . Підходить мій друг, молодий поет Орач:

- Друже, я вже тут не можу, піду й я ...

Я мовчав. У нього вже спухли ноги...

А я все ж дочекав. У квітні надвечір прийшли американці. Майстра Герліца втопили в цистерні з бензолом і підпалили. Потім ми били, ох, як били...

Почалась репатріяція. Всі хотіли додому. Лишатись у цьому пеклі - нема дурних, хоч дехто лишався. "Переждем, може дома зміниться" - думали. Ми (ті, що лишались) розуміли і нас розуміли... Прощались. Тяжко. Хтось говорив: "Якось же там живуть, і ми жить будем, аби дома, а там побачим..." . А ми лишились. Небагато. Жили напризволяще... Я пам"ятаю це цілком добре,як зараз... Розбите вщент місто. За містом на лузі бараки. Жило нас коло сотні.Спочатку годувало військо. Офіцер недоумівав - чому не їдемо... Змінялися частини і про нас забули. Це було розкішне літо... На лузі під лісом я лежав в траві. Такого сонця я ще ніколи не бачив... Все небо палало гарячою блакиттю, десь далеко на самотній фермі сумно кричала пава...

- Здоров,земляк...- наді мною схилилась постать. Привітне обличчя.

- Здоров... (це я) .

Розговорились. Володька (так його звали) оповідає:

- Як загнали нас в лагір коло Дрездену, все забрали, і їсти нічого не дають, тільки на допрос кожного визивають, декого б"ють... Я теж би припух, та тама був один майор, хороший парінь, дак він мені ,брат, і говорить : "Смивайсь, пока не позно"... Ну, дак я і ушивсь.... А він мені пропуск з лагіря видав...

Через пару день у нашому маленькому таборі заворушились. Приїхав полковник Мальцев. (Той, що по репатріяції) . Вийшов з авта.

- Здорово, ребьята ! Почему дамой не єдіте ?

- (Мовчимо) .

- Што, хатіте, штоб сілой вивезлі ? Дак ми можем, ведь ви савєтскіє граждане.

З натовпу вийшов Міха, так би сказати наш "комендант". Став проти полковника, дивиться...

- Ну, чево витаращілся,как баран на новиє ворота? Ребята (це до всіх), ви єго не слушайте, нам обо всьом ізвєстно, он связан с ізменни.....

Та полковник не докінчив. Дебела рука Міхи вхопилась за відворот френча... Очі призирливо примружились ...

- Пашол звідси..... , щоб і лапа твоя сюди не потикалась, ух, ти .... мор-рда !!

Полковник упав в смітник, схопився і біг, біг, аж доки не вскочив у авто під наш дикий регіт і свист... Ми знали : на цьому не скінчиться. Хтось пропонував (видно полтавець) :

- Ходьом в польський лагір, там багато наших западних.

Вирішили лишатись тут. Так само палило сонце і скоро все призабулося, тільки десь далеко на самотній фермі журно кричала пава...

Одного-ранку (тоді саме йшли дощі), під вікнами бараків, загули авта. Знову настала тиша. Раптом тривожний крик:

- Братва, нарізай, "наші" прийшли !!!

Тоді я мало що пам"ятаю. Паніка,крики,п"яні негри і стрілянина. Полковник Мальцев на авті і перекладач кричить щось по-англійськи. Я не розумію, але знаю, що бреше... Ми з Володькою через вікно, але повно їх скрізь. Туман, біжемо понад кущами. Тікають і інші. Захекані спинились аж у лісі...

Нас прийняли поляки. Пізніше довідались , - мало хто втік. Міху "ненароком" пострелив сам Мальцев... У поляків було по чужому, хоч ставились не пагано, тай самих поляків мало,тільки табір польський, а все більше наш брат. Так минув місяць...

-Такий-то і такий-то - чую мене кличуть до бюра.

- Пан ма грожаньство російське ?

- Т а к .

З другої кімнати вийшов Мальцев...

- Следуйте за мной .

- К у д и ?

- Не бойтесь, я вас сейчас же отпущу, пойдьомте .

Мені нічого не залишалось, тай було цікаво... А якщо,то хай тільки спробує... Зійшли по сходах. Внизу стояло авто. Мальцев елегантно відкрив дверцята. Я ще вагався, але він був сам, обіцяв виїхати тільки за табір. Я сів... Ми їхали по шосе. Я трохи турбувався. Рука в кишені намацувала колодку ножа... Мальцев загальмував.Приязно усміхався, смокчучи цигарку.

- Ну вот, теперь можем і поговоріть.

Авто тихо котилось. Я майже не слухав ,що він говорить. Я вже вирішив... Давно вирішив, ще як з матір"ю стояв під тюрмою на Холодній горі. Мені здавалось, що я ще тоді вирішив. Чи дійсно ? - Не знаю... Тепер я пригадую,що він казав. Щось про мою честь,що молодий я ще, потребую грошей. Потім про мій народ,що боровся і переміг,а я неодмінно мушу йому помогти виловити всі залишки фашистів, що так хочуть знищити мій народ... Він говорив гарно, з запалом і мені здавалось,навіть, що й сам він в це вірить... Казав: Добре, що я лишився, бо я й тут виконаю свій " священний" обов"язок перед "родіной"..., я ж бо теж з пролетарської родини..., мій же батько теж робітник ...

- "...мій батько теж робітник ....

- А деж ви його поділи ,гади ?!!

- ?!

Я бачив, перекосилося обличчя, в очах спалахнула гадюлють, рука полізла в кишеню,а моя міцніше стисла колодку ножа... я замахнувся... Відчув гострий удар в груди,в" дихало "... Повз авто пливуть поля, поля... Ніж вислизнув з безсилої долоні,падає.. Наді мною обличчя. Усміхається ехідно, Рогоче. Шия наливається кров"ю, червона... Золоті погони. (Мій батько стріляв золотопогонників). Регіт пирскає слиною в обличчя,ось зовсім близько...

- Ну как,ударіл ?

Червона шия, горло... тільки б зубами...підтягтись...Віє теплом і потом... Зуби впиваються в м"ясо, хрящ...По обличчю тече гаряче й солоне... Нічого не видно, тільки чути гул мотору,кинуло в бік, тріск, голова вдарилась в щось тверде...

.....

Ну й що ж, що болить... Тепер уж якось легше. Нехай одежа вся забризкана кров"ю, але куди це вони мене притягли ? Ну так, відома річ, тепер уже не втекти, недарма хтось там ходить понад вікном. Краплями точаться години, як годинник мірно відбивають секунди - кроки. Надворі приглушені голоси. Замок (видно іржавий). Ріже світло в очі. В камеру, тобто в чотири квадрати стін, втискається людська маса. Замок... Спочатку тихо (видно ще не освоїлись), приглядаються, звикають до темряви.

- Он-о хтось лежить в кутку - це басом.

- Хто маїть спічки ?

Чую,-шукають. Чіркнуло і вогник жовтаво забігав по обличчях, заграв живим відблиском в очах, звернених на моє скривавлене обличчя, груди...

- Ти! - і я почув, що хтось нагнувся,стараючись випити з обличчя всю подібність.

- Хіба не пізнаєш? - я ж Володька ...

- Але де ж це я, Володя ? - це я так хрипло,аж страшно свого голосу.

- Ех, браток, на цей раз припухли ми з тобою сурйозно, багато наших сьогодні забрали, Мальцева знайшли за городом убитим, приїхали з американцями і нахватали кого попало, тіко поляків не брали, дехто вшився,а я от ... Ну, а тебе,брат, хтось розмалював...

- Так, Володя, мене от так...

- Січас приготовляють авта, повезуть на "родіну",а там уже пришкварять ...

- Так, Володя, там пришкварять...

Я чую знову ріпить замок. Світло.

- В и х а д і !

В світлому квадраті дверей зникає постать за постаттю,розтоплюючись у сяйві соняшньому. Я підводжуся, чую,що коліна вгинаються,в голові шум. Володька підтримує збоку, ще хтось сильний взяв за лікоть. Коло дверей до мене :

- Етот остайотся !

- Нічєво, там разберьом ! Пускай єдіт.

- Садісь !

Мене підсаджують. Американське відкрите авто. Нас повних два авта. Я в останньому. Світить сонце, але якось байдуже. Володька обтирає кров з мого лиця. Заскиглили мотори. В кожному авті по два вартових - " особий транспорт"... Захиталось небо і знову страшна нудь у грудях, але ось шосе і свіжість в обличчя відживляє. Володька говорить з товаришами, киває на мене, і вітер несе слова,ковтає. Я чую, хтось на вухо:

- Зараз кордон, а там совєтська зона,приготовсь,може будем драпать...

Два вартові похитуються на лавках, поблискуючи баґнетами. Удають кам"яних ... Затріщали дошки і на шосе посипались люди.Постріли, блиск баґнета, мене тягнуть за руки...

- Скакай,Володька, а я сам !

Авто різко гальмує, коліна їдуть по дошках, голова б"ється в шоферську кабіну. Оглядаюсь. Порожній кузов. Людина в уніформі лежить з скрівавленою головою, грудьми на рушниці. Другий, рудий без шапки, прилігши на живіт, стріляє,присолюючи патрон за патроном трьохповерховим матюком. Я бачу хлоп"ята тікають врозсипну до ліса. Он, через рів перескочив Володька, зараз добіжить до сосняку.Збоку матюк і постріл. Володька закидує руки, падає...

- Ах, чорт ! - Я стаю на коліна. (В цей час знову постріли вже з кабіни,а хлоп"ята тікають, дехто падає, встає, дехто лишається...). У голові шумить, очі бачуть руду потилицю,що схилилась над цівкою трьохлінійки.

- Мать же ж вашу ... - і знову кулі розїдають повітря, лопотять над лісом.

- Чекай, гаде... - тільки б до рушниці. Боже, яка ж тяжка. І замок видно заїв. Ні, добре ! Підводжу цівку,ось так під руду потилицю. Відчувається твердість курка... Штовхає і я,не втримавши рівноваги, падаю і тільки по рудій потилиці біжить червоний струмок...

Тепер геть, геть з авта. Але ноги не слухають.З шоферської кабіни чуються сухі пахкання пістоля. То стріляє лейтенант... Злізаю, вірніше падаю на асфальт. В грудях знову нудить, але ноги уперто лізуть по дорозі. Хоч би до рову. З кабіни стріляє лейтенант. Ще пів оборота голови... Ну так, гаде... Ось він повернувся, дивиться і без вагання підіймає наган... В обличчя заглядає холодна смерть. Ось вона яка... Отак моє життя, ой,яке ж гарне... І коліна,лишаючи криваві сліди на асфальті, в нестямі сунуться до рову... Блиск. Я ще хочу жити... та ...

-.-.-.-.-.-.-.-

Ів. Корсун.

КУДИ ЙДЕ СВІТ ?

Нині вже кожному ясно, що перша імперіялістична війна і революція 1917 р. були початком великих соціяльних катаклізмів у цілому світі. За першою війною не вщухала перманентна господарська криза, а як наслідок тої кризи прийшла друга імперіялістична війна. Після другої війни закінчує своє існування европейський капіталізм. В усіх европейських країнах до влади прийшли робітничі соціялістичні партії. Европа йде до соціялізму.

Слово соціялізм уже по першій світовій війні стало дуже модним. Соціялістами вважали себе большевики. Соціялістом називав себе Гітлер. Мусоліні в останній момент перейменував Італію на соціяльну республіку. Англійські лейбористи борються за соціялізм. Партія Блюма у Франції зве себе соціялістичною, а партія Шумахера в Німеччині соціял-демократичною. Тим часом ми знаємо, що Сталін і Гітлер нищили всі інші соціялізми, крім свого. Лейбористи і соціял-демократи рішучо відкидають большевицький комунізм. Словом, в таборі соціялізму іде запекла боротьба. Тож треба відповісти на питання, поперше, що таке соціялізм і, подруге, - який соціялізм є правдивий.

Поняття соціялізм виникло як антитеза й заперечення капіталізму. Капіталізм є індивідуалістичне суспільство, в якому дужий панує над слабшим. Все це породжує велику соціяльну несправедливість. Соціялізм протиставляє капіталістичному індивідуалізмові узгіднення індивідуального з суспільним. Проти цього власне ніхто на світі не заперечує, в тому числі й капіталісти. Тільки противники соціялізму вважають його нездійснимою утопією, бо, мовляв, такий уже закон природи, що дужий завжди гнобитиме слабшого. Все ж нині, коли сучасне суспільство призвело до двох страшних воєн, запуталось в хронічній господарській кризі, противники соціялізму починають здавати позиції.

Але заперечення капіталізму йшло з різних сторін. Одні протиставляли йому гармонію февдального суспільства, романтику минулого, коли, з погляду цих критиків капіталізму, люди були братами, діти поважали батьків, багатші жаліли бідніших і так далі. Такими мотивами пройнята ціла світова література, яку, власне, й творили представники переважно февдальних верств. Творчість геніяльного Шекспіра є протиставлення старих добрих часів сучасному капіталі-

стичному злу. Такий "Дон Кіхот " Сервантеса. Така творчість нашого Гоголя і почасти Шевченка. Хоч Шевченко заперечує сучасність не з погляду тільки нашої минувшини, а вже більшою мірою з погляду невиразного ще для нього майбутнього - " Кропилами будем,брате,нову хату вимітати ". (Це не атеїзм, а заперечення всього спаплюженого й оказьоненого життя, в тому числі й поліційні російські церкви). Інші критики капіталізму намагалися ввести справедливість,не відкидаючи капіталістичного суспільства,тільки висуваючи різні проєкти його реформи. Треті стояли вже на засадах робітних верств і заперечували капіталізм з їхніх позицій. Але запровадження соціялізму вони мислили собі шляхом різних соціяльних винаходів (переконання королів, багатих капіталістів і так далі). Цей останній соціялізм увійшов у історію під назвою утопійний,тобто нездійснимий,вимріяний. Але кожному ясно, що й два інші види соціялізмів є не в меншій мірі утопійними. Февдальний або реакційний соціялізм мріє повернути історію назад, що було б неможливе хоч би вже тому, що февдальна техніка неспроможна прогодувати нинішню кількість населення землі,яке й створило саме нову, капіталістичну техніку для свого прохарчування. Всякі спроби усправедливити суспільство, зберігаючи капіталізм,як то мріють зробити буржуазні соціялісти, є також утопією. Бо природи капіталізму змінити не можна, і якщо капіталізм протягом своєї історії мінявся на краще,то не власними зусиллями, а силами, що його заперечували. Самоорганізація робітництва в профспілки, виборення восьмигодинного дня, зріст на цій основі добробуту суспільства і його культури, - все це сталось не в наслідок зусиль капіталізму,а при його страшному спротиві.При перших домаганнях пролетаріяту на початку XIX століття зменшити I2-ти годинний робочий день, господарі з цифрами в руках доводили, що таке зменшення означатиме кінець цивілізації. Проте перемогли не цифри в руках,а стихія робочого протесту і прийшов ... не кінець цивілізації,а її початок, бо капіталісти змушені були вдосконаленням техніки компенсувати скорочений робочий день. Так що капіталізм не сам себе реформує,а постійна загроза краху штовхає його на самовдосконалення. Людська природа інертна й тільки конечність штовхає її вперед.

Останнього часу виник так званий науковий соціялізм.Він цілковито відштовхується від соціялізму февдального й буржуазного, а від утопійного соціялізму бере програму нового суспільства,але здійснення його вбачає не в фантастичних проєктах реформ через переконання правителів,а в організованій боротьбі визискуваних проти ви-

зискувачів. Таким чином проєкт нового суспільства спирається на реальний ґрунт - на організовану силу працюючих. До працюючих належать не тільки робітники й селяни, а й інтеліґенція і навіть ті капіталісти,що працюють як директори й фахівці на своїх підприємствах. Справа йде тільки про те, щоб ті підприємства рухалися не приватним стимулом гонитви за зиском,а суспільною потребою в тих чи тих виробах, тобто ,щоб підприємство належало суспільству ,а не приватним особам.

Соціялістичне суспільство визначається формулою:" Від кожного за здібностями, кожному - за працею " . Дальшу стадію соціялістичного суспільства, коли висока продукційність праці не вимагає вже нормування розподілу, теоретики наукового соціялізму Маркс і Енгельс формулюють так: " Від кожного за здібностями, кожному - за потребою " . Такий лад названо комунізмом.

Але здійснення формули соціялізму - " Від кожного за здібностями, кожному - за працею " вимагає певних передумов.Вони зводяться ось до чого: I) усупільнення засобів виробництва,бо при збереженні приватної власности засоби виробництва власники можуть існувати не працюючи, тобто вийде, що не " кожен за здібностями" віддає себе суспільству. 2) Плянове господарство, тобто господарство, де продукти людської праці розподіляються свідомою людською волею,а не через ринкову стихію, де можливе випадкове нетрудове збагачення,тобто порушений був би принцип соціялузму - " Кожному за працею". 3) Господарська й політична демократія. Бо без неї можуть бути й засоби виробництва усупільнені, і пляновість господарства запроваджена, але привласнювати продукти людської праці будуть не працюючі, а нові пани, які хоч і не є вже капіталістами, але від того робітникові не легше. 4) Співпраця вирішальних націй в здійсненні соціялізму. Бо коли якась нація у себе дома і засоби виробництва усуспільнила, і плянове господарство завела і збереженням демократії унеможливила нове закріпачення працюючих, але на зовнішньому ринкові намагається якнайбільше зідрати з інших народів, тоді та нація,якщо не в себе дома, то в міжнародніх взаєминах виступає як капіталіст,тобто визискувач інших і ,таким чином, знову таки порушується формула соціялізму - Від кожного .. і кожному ... Звичайно,що така організована ,але аґресивна нація була б ще більшою загрозою миру і джерелом воєн, ніж розпарцельована на конкуруючих власників капіталістична країна. Але це буває тільки тоді, коли замість капіталістів приходять нові пани, тобто, коли не здійснена третя вимога соціялізму -

демократія і владу над усупільненою й пляновою економікою захопили незалежні від народу "організатори". 5) Відсутність визиску людини людиною. Ця властивість соціялізму вивершує всі попередні.

Тепер розглянемо ,в якій мірі всі ці властивості соціялізму здійснені в країнах, які відійшли від капіталістичного способу виробництва.

Першою країною, що порвала з капіталізмом, - була совєтська Росія. Там ми маємо цілковито усуспільнені засоби виробництва і цим СССР відповідає одній з вимог соціялізму. Також маємо в СССР плянове господарство і це так само відповідає одній з вимог соціялізму. Але в СССР немає демократії, тобто влада належить незалежним від народу бюрократам. Большевизм мотивував це спочатку потребою придушення спротиву експлуататорських і власницьких кляс. Мовляв Росія є країна відсталa, дрібновласницька,щоб зробити її соціялістною треба насильством над дрібними власниками зробити цілий переворот,на що демократія ,мовляв, неспроможна. Припустімо,що так.Але ж приватна власність в СССР ліквідована вже коло двадцяти років тому. Здавалось би,що коли люди за такий довгий час і не відвикли від власности, то принаймні потяг до неї ослаб,а відтак і диктатура повинна б потрохи спадати,а демократія посилюватись. Натомість бачимо дальше посилення диктатури в СССР. Можна сказати до одказу. Тож мотив про придушення спротиву власників уже нікого не переконує.Тому може большевизм і запевняє всіх, що в СССР демократії більше,ніж де інде. Але кожному ясно, що це неправда, а відтак у кожного наростає запитання: в чому ж річ ? Що сховано за цією неправдою ?

Большевизм міг би ще якось мотивувати посилення диктатури потребою оборони перед капіталістичним оточенням, потребою допомоги " братьям - пролетаріям" інших країн. Длявсього цього треба страшну силу зброї, на вироблення якої людина добровільно не спроможеться. Тож потрібно насильне обмеження добробуту людей, заборонити критику і всяку демократію. Але ми знаємо факт, що за перші три місяці війни совєтські вояки, здаючись німцям добровільно в полон, здали бенбою також і всю вироблену за три п"ятирічки зброю.Гітлер потім хвалився, що над виробленням такої кількости зброї цілий світ мав би працювати кілька років. Значить зброю виробляли зайву.Можна було менше експлуатувати людей і від меншої кількости зброї мати більший ефект. Але припустимо,що то була помилка і тепер большевики її врахували вже. І цього не можна сказати,бо нині в СССР,як підтверджують показники нової п"ятирічки, озброєння іде ще більшими темпами,ніж до війни і визиск працюючих також є ще більший.

Таким чином можна зробити тільки одно припущення,що затиск демократії і визиск людей став органічною властивістю і навіть потребою совєтської системи.Не тому там затискують демократію, щоб можна було більше виробляти зброї, а тому більше виробляють зброї і всяких інших непотрібних речей, щоб створити умови й причини для затиску демократії, тобто народоправства. Система боїться,щоб не заговорив народ. Бо він би розсказав про штучний голод в Україні 1933р., коли видушено було десять мільйонів людей. Народ розсказав би про безліч засекречених вінницьких могил. Про цю "переможну"війну, в якій укладено людей може разів у десять більше, ніж вклали інші учасники війни разом взяті, в тому числі й Німеччина. Народ багато міг би розповісти. Тому хай краще народ мовчить !

Большевицька машина виробила в СССР нових панів,які взяли від соціялізму тільки усуспільнення, чи ,вірніше, удержавлення засобів виробництва та плянове господарство. А потім захопили державу,а разом з нею й всі прибутки, в свої руки, а народові залишили тільки назву " соціялізм". Тому саме це слово й стало в Україні непопулярним. Але не можна з водою виплюскувати дитину. Народ наш не хоче повороту назад, до капіталізму. Він хоче тепер тільки "розкуркулити" большевизм. А таке "розкуркулення" большевизму і буде справжнім соціялізмом. Тепер СССР і на міжнародньому відтинкові виступає вже не як соціялістична держава,а як організований капіталіст.Репарації з Фінляндії, Румунії, Мадярщини ,пограбування Ірану, претензії на турецькі протоки, протест проти усуспільнення промислу в Австрії, щоб можна було більше її грабувати,перейменування Кенігсбергу на Калінінград, - що спільного все це має з соціялізмом? В СССР комуна здійснена так, як каже народній жарт : " КОМУ-НА, а КОМУ-НІ.

Чим був націонал-соціялізм в Німеччині ?

Гітлер прийшов до влади тоді,коли в Німеччині було сім мільйонів безробітних і капіталізм був уже безсилий подолати кризу. Наростала робітнича соціялістична революція. Але комунізм був скомпромітований голодом і колективізацією,а соціял-демократи одні були безсилі. Тоді комуністи вирішили віддати владу Гітлерові,щоб розв"язати війну і допомогти Сталінові забрати знесилену Европу. Але "хто сіє вітер, той жне бурю". Війна ударила не тільки по Европі,а ще більше по Сталінові.

Прийшовши до влади, Гітлер змушений був здійснити те,на що не спромігся вже капіталізм і не зговорився робітничий соціялізм - ліквідацію безробіття й відновлення господарства. Це можна було робити тільки не капіталістичним способом. Тому Гітлер змушений був

здійснювати соціялізм. Одначе реакційний міщанин дивиться не вперед, а назад. Націонал-соціялізм став культивувати німецьке середнєвіччя. Але ж криза від того не слабшає. Гітлер вводить плянову економіку. Але плянова економіка несполучна з капіталістичною приватною ініціятивою.Гітлер не наважується скасувати капіталістичну власність, проте обмежує її прикріпленими до підприємств партайманами. Німецька економіка, ліквідувавши капіталістичну анархію виробництва, пішла швидко вгору. Але націонал-соціялізм, цей витвір дрібновласницької стихії, обожнює власність і не вірить у спроможність робітних сил вивести Німеччину з кризи. Подолати кризу може тільки війна - завоювання колоній і лебенсраумів. Наслідки відомі.

Досвід націонал-соціялізму й фашизму довів з наочністю,що дрібні власники, як верства февдальна, що в умовах капіталізму потроху зникає з історичної арени, неспроможна нині бути провідною силою нації. Вона може бути тільки силою підрядною,тобто, посилювати або капіталізм, або соціялізм. Власного устрою вона не знає.

Після війни в цілій Европі і в багатьох позаевропейських країнах до влади прийшли соціялістичні робітничі партії. Їх висунули у виборах народні маси. Европейські соціялісти враховують досвід большевицької революції. Вони знають,що коли влада відривається від мас хоч би й в ім"я соціялізму, то вона неминуче перетворюється на ворожу народові силу. І ніякого соціялізму тоді вже немає. Тому европейські соціялісти хочуть іти до соціялізму тільки на демократичних засадах: соціялізм для народу. На такий шлях стала вже лейбористська Англія.На цей шлях стає Франція.

Комуністи намагаються висвітлити европейський демократичний соціялізм як безсиле явище. Вони підривають довір"я до нього.Вони переконують робітників,що демократичними реформами нового суспільства не побудувати, що соціялісти будуть тупцюватись на місці доки якась тверда рука не здійснить те, що назріло в суспільстві, тобто - соціялізм. Комуністи хочуть стати тією твердою рукою і тому всіляко дискредитують демократичний соціялізм. Але вони можуть тільки повторити історію з Гітлером, тобто підірвати демократичний соціялізм і... допомогти новому диктаторові. Саме така ситуація складається нині у Франції. Там ліберальний капіталізм сходить з сцени. Демократичний соціялізм комуністи хочуть підірвати. А самі комуністи бояться Америки. Але порожніх місць в житті бути не може. На порожнє місце мусить прийти якась сила. Такою силою може бути в Франції рух генерала де-Голя. Заступити порожнє місце - це значить здійснити те, на що не спромоглися б демократичні соціялісти і чого побоялись би комуні-

сти, тобто здійснити плянову,націоналізовану економіку. Але вже не руками народу і не в його інтересах,а руками бюрократії і в її інтересах. Це міг би бути трохи змодернізований тоталітаризм національно французького характеру. Він узяв би від соціялізму тільки те, що взяв большевизм і націонал-соціялізм: плянове господарство й більш-менш націоналізовані засоби виробництва. Але оскільки де-Голя оточує та сама,що й Гітлера, дрібновласницька стихія,то він більш-менш як і Гітлер не вірить в соціялізм, а тільки в силу зброї. Тому він вже тепер кидає блискавки в бік непокірних колоній.Якщо б де Голь прийшов до влади, то в Франції в тій чи іншій формі повторився б тоталітаризм.

Дехто серед українців співчуває де-Голю.Їх мало обходить, що де-Голь хоче силою тримати коло Франції колонії, які,як і Україна, прагнуть незалежности. Не обходить їх і те, що де-Голь,за старою традицією правих французьких партій, хоче великої і сильної Росії - французького спільника проти німецької небезпеки. Не навчив наших і досвід з Гітлером. Але їх вабить можливість по типу де-Голя побудувати владу в Україні. Це політичне неуцтво. Де-Голь (як і Гітлер) може прийти для здійснення переходу, бодай часткового, від капіталізму до нових господарських форм. Така місія в Україні вже виконана руками чужої нам національної сили - большевизму. Тепер перед нами стоїть завдання скинути те, що французи скидали б,коли б де-Голь справді прийшов, виконав свою місію і відсох, що неминуче буває з усяким тоталітаризмом. Тут французи відстали від нас мінімум на тридцять років. Тож нам потрібні тепер не де-Голі,а демократична революція , в якій український народ здобуде насамперед самостійність і забере до своїх рук націоналізовану большевиками економіку.

Але де-Голь це тільки можливість. Демократичний европейський соціялізм тільки но розгортає свої сили,а в Англії він не має жодного тоталітарного конкурента.

Ми,українці,мусимо співчувати европейському демократичному соціялізмові, як найближчій до народу формі і як системі,що відштовхується від імперіялізму і поневолення інших народів.Але український демократичний соціялізм зовсім відмінний від европейського.В той час як перед европейцями ще непочатий шлях від капіталізму до усуспільненої економіки, ми,українці, крім держави, мусимо тільки "розкуркулити" большевизм, тобто до усуспільненої й плянової економіки додати інші,перелічені вище, властивості соціялізму: народовластя і спільний фронт з передовими націями до суспільства,де не буде ніякого визиску людини людиною.

Л. Д.

" ПРОПАЩА МОЛОДЬ " ?

В останній час українська легальна,а ще більше нелегальна преса заговорила про ряд комплексів непорозумінь в українській суспільності. Одним з таких найбільш "наболілих" комплексів є безперечно - "східняки" і "галичане", або більш популярно - "східняки" і "західняки". Безперечно, наше історичне лихоліття спричинилося до того,що стало сьогодні причиною великих непорозумінь. Не механічне розділення, не гнилий Збруч, але передусім зовсім відмінні життєві відносини витворили людей різних типів,характерів,що хоч і належать до тієї самої національної спільноти,але так корінно різняться між собою (часто до зовнішнього вигляду включно).

Така "прірва" між "Заходом" і "Сходом" була фактом незаперечним, і самообманом було б замовчувати або відкидати його.Пишемо "була" тому, що тепер ця справа виглядає інакше. В наслідок останніх "подій" та "прірва" в краю зникає, але з її наслідками нам ще доводиться і доведеться не раз мати справу.

Перебуваючи вперше в Галичині, нам втікачам "східнякам" доводилося відчути приховане,неприязне ставлення місцевих українців. Мені було тяжко зрозуміти, чому мої товариші з шкільної лавки неприязно дивляться на мій кашкет,що мов ніби трохи дашок догори. Багато ще інших, смішних і дрібних моментів викликали до мене безпідставне недовір"я та негативне ставлення. Не хочу їх перераховувати , бо бажаю не загострювати справу, а ,навпаки, сприяти загальному намірові здорового українського світу цю болячку раз на завжди зліквідувати. Ліквідація ця можлива лише через взаємне пізнання об"єктивний підхід обох сторін. Для галичан ця справа - принципова, бо тут маємо до діла з більшістю українського народу. Тому є важливим,щоб не повторився 1941 рік, коли фанатичні галицькі патріоти не могли ніяк нав"язати контакту з великими масами українського народу, бо не розуміли його.

Хочемо на цьому місті звернути увагу на деякі факти,які кидають світло на тих "східняків",яких називають "пропащими".

Саме крізь вікно таборової кімнати бачу відгодованого панка, який скептично поглядає на розхристаного,непричесаного "східняка, що йде таборовою доріжкою. Виходжу, цікавлюся ближче ним - представником 45-мільйонового народу,що попав,гнаний життям,між

сині баварські гори.Він зовсім не цікавиться "афідавітом" та в нього й немає ніяких рідних за океаном. Він не думає також про те, щоб заміняти якось свої зношені черевики і полатану сорочку.Він не "промишляє" якби через вибори дістатися на "тепле" місце в таборі. Зате він працює в слюсарні з дня на день, зрання до вечора.В майбутньому йому не страшні бельгійські шахти чи англійські заводи. Становище таборового поліцая зовсім йому не імпонує. На Україні його рідні. При згадці про них та своїх друзів,що десь у рідному Харкові коротають свої сірі будні, в його очах невимовна туга.При згадці про грядущі події, він міцно стискає кулаки. Це - молодий український робітник, типовий представник тієї суспільної верстви, що є основною підпорою нашої незалежної держави. Це один з тисячі тих,що були піддані на Сході "жахливому експериментові",що від дня свого народження постійно йдуть в житті тернистими шляхами.

Це ті, що не мали ніколи спокою,задоволення,найелементарніших прав і умов людини. На їх шляху супутниками завжди були горе, голод, гніт, переслідування, нестатки. Бо лише на це "заслужив" він, робітник, у нових експлуататорів, у совєтської влади. У тієї влади, що ставилася з великою " увагою" до молоді. Її завданням було виховати " совєтську молодь". Це означало на практиці насильство над молодими душами,спаралізування вільної думки,невпинне вбивання в голову доктрин Леніна-Сталіна. Це означало, зрештою, намагання викорінити любов юнака до його батьківщини,до своєї історії, до свойого народу. Жовтенята, піонерські організації, комсомол - машини, що мали дати Сталінові потрібних людей. Треба зрозуміти ті страшні відносини, в яких ми народилися і росли. І тому,особливо, треба шанувати те, що основна маса східняцької молоді встояла проти страшного експерименту. Тут виявилася її сила та життєздатність,що не допустили її до панування совєтської демагогії над її душами. Совєтський експеримент не мав успіху в українській молоді. Це мусять пам"ятати всякі панки, що намагаються твердити про існування українського "совєтського" типу, який рівнем національної й особистої культури є,на їх думку, нижче від них.

Я бачу сотні молодих учнів, студентів, робітників міста й села,що з захопленням впиваються в нову українську книжку,газету. Бачу тих колишніх комсомольців, які вчора були німими автоматами на зборах,а сьогодні з невичерпною енергією віддаються здоровій суспільній праці. Я бачу їх палаючі очі, що свідчать про великі зриви молодих душ. Вперті,відважні, це - нові лицарі нової України.Це-

приспана сила народу-велетня, що повстає; сила, що в 1941-45 роках викликала страх в нового окупанта та його брутальну акцію проти цієї молоді. Відповідь тієї молоді була по всій Україні одна: саботаж, партизанка, опір. Українська молодь прийняла тоді бій на два фронти. Багато з нас загинуло (забуті, як звичайно, світом). Не один залишився дома ,готовий до майбутніх боїв, свідомий того,що історія ще раз покличе. А ті, що пішли на чужину, зробили це лише тому,щоб вернутися на Батьківщину з зброєю в руках, з досвідом та зчанням до звичайної "сірої" праці. Вони найменше думають про посади та становище в майбутній державі.

Їх колись знову знайдете в майстернях Харківських заводів, донецьких шахтах, на полях.

Така "пропаща" молодь. Її актив,це найбільший рушій в боротьбі за нашу свободу і незалежність. Її діловитість,відданість та скромність - найкращі прикмети,на яких спиратиметься наша майбутня державність.

Тому для Української Революційної Демократичної партії,що виросла з підсовєтської дійсности,партії - бойового загону нашого визволення з-під сталінського ярма, ця молодь є найдорожчим скарбом, а не "пропащими" людьми. Одним з завдань УРДП саме й є : спрямувати цю молодь на шлях боротьби за великі ідеали Українського Відродження.-

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Чому маємо уважати за євангелію твір централістичного та деспотичного російського ума - " Програму партії большевиків", а не "Маніфест Комуністичний", чи не історію польського, литовського і українського соціялізму, чи навіть комунізму ? Чому маємо вірити Ленінові, Сталінові, Молотову,Жданову, а мішати з болотом Кавтського, Бауера,Бернштайна,Лібкнехта, Люксембурґ ? Чому маємо захоплюватися - "Історією СССР " проф. Шестакова,а не маємо читати з найбільшою увагою "Історію Росії" марксиста Покровського ? ... Чому не маємо цікавитися долею Домбалі, Воєводського, Скрипника, Скарбка,Хвильового, Ленського, Варського, Чубара, Шаранґовича і сотень інших польських, українських та білоруських комуністів ? ... Росія багато великих справ починала маніфестами та конституціями,а кінчила шибеницями.

Рішард Враґа.
"О революції".1945.

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Д. М.

Ст.Булавний У.П.А.

ВТРАЧЕНИЙ ДРУГ.

Для нас була непередбачена радість. Ми вперше зустрілися з ним в шпиталі,як старі друзі. Я прийшов у шпиталь У.П.А.,який знаходився в гористо-лісній околиці Брязи. В дверях шпиталю,що нагадував підземний бункер величиною селянської клуні, зустрів мене комендант шпиталю, старий харківський хірург Юрко. - "Давно дожидаюся тебе в своїй резиденції " - промовив Юрко до мене і схопив у свої ведмежі обійми, гаряче цілуючи.

- " Знаєш, друже, обридло мені сидіти в цій темній ямі. Добре,що й тебе поранили " чубарики ", посидиш в мене тижнів два.А чи добре вгодило ? " . " Ні, лише царапнуло " - відповідаю. " Нас тут трьох земляків. Крім тебе, тут є Кармалюк. Прийшов лікувати сидалішний нерв. Ти його не знаєш ? Хлопець той - козак, з наших ! Ось йдемо, я тебе познайомлю " . І потяг мене за руку.Заходимо в пашу цього підземелля. Обабіч довгого коридору лежать ранені повстанці. Різкий дух медикаментів лоскоче в носі. Проходимо за окрему загороду, зроблену з дошок. Це перев"язочний кабінет хірурга. Тут і операційний стіл, а під взрубовою стіною ліжко. На ліжку здоровенний чолов"яга читає газету. Знайомлюсь. Почались розмови,розпитування. Кармалюк радо розповідає свої бойові пригоди. Мені запам"ятовуються його риси. Гарна вояцька постава. Великий чорний чуб,зачісаний назад. Високий лоб, рівний і трохи довгий ніс надають особливої краси цьому партизанові. Очі приємно світяться щирістю душі. А він всім цікавиться, про все розпитує. Юрко дістає з-під ліжка баклагу з спиртом,а з полички над ліжком вівсяний хліб та цибулю.

" Досить з Вас, розходилися, наче сотню літ знайомі. Ось краще розігріємо душу". І булькотом полився спирт з баклаги в шклянку. " За нашу зустріч, ворогам на страх ! " . І шклянку спирту спорожняє одним махом. Випити Юрко вміє добре.

З дальших розмов довідуюся все про Кармалюка. Він - селянський син з прекрасного Поділля, Віньковецького району. Одержав військову освіту в Київськім артилерійськім училищі. З 1939 року замешкав у Галичині як старшина совєтської армії, яка прийшла туди "визводити єдинокровних братів". За короткий час познайомився з українцями, членами ОУН. І не дивлячись, що вихований в большевицькій дійсності, член компартії, командир батареї червоної армії, він знайшов своє місце серед тих, котрі боряться за визволення України. Кров прадідів пробудилася в жилах молодого совєтського старшини. Він поставив своє життя на службу українському народові.

1941 рік - війна. Кармалюк відмовляється служити московським окупантам і свою батарею відвів у ліс; амуніцію і зброю,яку можна було, ховає у лісі. Салдатам і підстаршинам дає вільний вибір: хто куди. Сам у підпілля - на службу Україні. Довгими днями тягнеться німецька окупація. Несподіванки, переживання й мордування українського населення гітлерівськими собаками.

Кармалюк на доручення місцевого проводу ОУН стає комендантом військової розвідки в Дрогобицькій області. Небезпечне доручення. Переслідується родина (дружина, двоє дітей та сестра), котра живе в лісі. Україна знов під окупацією большевиків. Ще більше переслідування і терор. Кармалюк не падає в паніку. В найтяжчі хвилини тверезою і твердою рішучістю вояка опановує себе і своїх друзів-повстанців.

В цьому товаристві пробули ми два тижні. Добре зжилися, мов старі друзі - побратими. Ніхто з нас таємниць не крив у глибині свого серця. Обговорювали все: фронтові події, партизанське життя, міжнародню політику, наші перспективи, майбутність України; говорячи про взаємовідносини в ОУН, приходили до спільного висновку: ОУН повела невірну тактику на східніх землях України і тому багато молоді, вихованої в большевицькій дійсності, відвернулося від українських націоналістів. Молодь стала на роздоріжжі, а фронтова стихія робила своє: захоплювала молодь на тяжку працю, на військову службу обох тоталізмів. Тільки не Україні. Найбільш пекучим було відношення старих місцевих націоналістів до наддніпрянських українців, що перебували в лавах УПА. З признанням, без всякої компромітації інших, мушу сказати правду, що наддніпрянці краще володіли військовим мистецтвом, а в бою завжди були безстрашні. Не було засліпленої хвалькуватости. Але їм не довіряли: терміни "східняк", "совіт" - нелегко виживалися навіть у провідної верстви місцевих українських націоналістів. Таке недовірливе відношення було й до Кармалюка. Це все він відчував і знав, але як людина твердої волі не піддавався розчаруванню.

Мені раз довелося таке почути від т. Крука, політвиховника одного куреня: " Кармалюк - це справжній тип большевика, я йому ні в чому не вірю". Незаслужена оцінка мене зворушила й без того нервового. Між мною і Круком зав"язалася суперечка, мало що не до вжиття зброї. Нас примирив курінний Галайда.

Настав квітень. Наближались великодні свята 1945 року. Кармалюк разом з групою партизан вирушив у Миколаївський район (Львівщина) на свята відвідати родину, котра мешкала в тих околицях на нелегальному становищі. Партизан було 12 осіб. Всі озброєні легкою зброєю. Вночі перейшли на лівий берег Дністра коло Станьківців. Зайшли до хат відпочити, поїсти... Світанок... і село оточене большевицькими зайдами - енкаведистами. Залишився відступ назад через Дністер. Зав"язався нерівний бій. Большевики притискали повстанців до ріки. Вже кількох повстанців убито. Кармалюк наказує відступати, а сам залишається в авангарді, прикриває дорогу відступу, кладучи трупами енкаведистів. Сам один стримує наступ ворога. Його автомат невгамовно говорить, виплюовує свинцовий дощ енкаведистам в обличчя. Ворог втратив десятки людей вбитими, в заміщанні не наважується раптово атакувати відступаючих повстанців. Частину своїх друзів Кармалюк бачить на правому березі Дністра. Відступає до води, щоб переплисти до своїх. Ворожа куля поціляє його в ногу, розриваючи кістку. Похитнувся і впав. В пам"яті проноситься чорна думка - більше не жити. Дешево не віддає свого життя: маючи запас набоїв, цільно кладе ворожих салдатів. Вже шістнадцять лягло від його пострілів... сімнадцять і ... немає набоїв. "Живого не візьмете !... Постріл з пістоля в чоло... Його більше немає. Все віддав для Батьківщини.

Слава пам"яті земляка - героя !

Грудень. 1947.

Наталка Вишня.

З МОЇХ ПАРТИЗАНСЬКИХ СПОМИНІВ.

Це був червень 1943 року. Нерівними шляхами Волинського Полісся сунули на південь довгі, сірі валки Колпакових партизан. Довіряючи своїй силі й числу , вони по дорозі, де тільки могли, атакували загони наших "УПРівців".

Наша редакційна група, несподівано відрізана від головних загонів, ніяк не могла ставити чола переважаючому противникові. Не дозволяли нам на це ані наш табір (три вози з машинками, папером, матеріялами і іншим редакційним добром), ані наше число яких 15 чоловік піхотинців, враховуючи сюди хлопців-погоничів і мене, одиноку жінку в цьому чоловічому гурті, ані наші убогі запаси амуніції.

Нам лишалося одне. Не приймаючи бою, відстрілюватися від ворога і, відхиляючись від несподіваних зустріч з його розвідчими загонами, що числили звичайно по кількадесять озброєних у фінки кіннотчиків, - шукати вільного шляху до наших центрів. Ночували ми по лісових полянах, а вдень наші вози поринали в гущавині поліських бездоріж, простуючи на південний Захід. При зустрічі з ворогом, наше головне завдання полягало у тому, щоб приховати негайно всі наші "сили" від його очей і частою пальбою переконати його у нашій численності.

Був ранок після зустрічі з сильним червоним загоном. Ми цілу ніч просиділи в гущавині. Ніхто з нас не спав, очікуючи нового наскоку. Тільки почало на світ благословитися, ми, нелюдськи стомлені, вирушили до найближчого села на спочинок.

Їхали навпростець - через сіножаті. Наші вози й коні потопали в високих травах. Навіть ненамащені колеса не скрипіли, вгрузаючи в м"яку перину трав, що низько хилилися під тягарем ранішньої роси. Туман був такий густий, що на п"ять кроків не було нічого видно. В повітрі зависла рання тиша, лише зрідка роздирало її пронизливе квиління чайки, що непритомними рухами кружляла над возами, якби хотіла собі спросоння з"ясувати що сталося. Свіже раннє повітря було пересичене пахощами зілля й трав, а з близького лісу заносило живицею. Ця велична краса й спокій раннього ранку ще більше томила й заколисувала. Всі, сидячи на возах, дрімали.

Однак, не довго прийшлося нам спочивати у найближчому селі. Ми тільки розложилися і кухарі розвели вогонь, як почала нас обстрілювати розвідча група червоних партизан. Нам прийшлося знову вертатися у ліс.

Сонце було вже височенько, як ми знайшли собі відповідне місце на спочинок. Але якось і сон відлетів, коли кур"єр доложив, що за пів години прибуде Мітрінґа з своїми хлопцями. Навіть юшка в казані радісно сприйняла цю вістку, часто й високо підкидаючи на собі покришку. Всі, очікуючи гостей, забули про втому й минулі події. Я й сама була цікава побачити " Мітьку". Чекати прийшлося досить довго. Підходила обідня пора. Юшка в казані доварювалась.

Гріючись до сонця на краю лісу, я завважила якесь пожвавлення між своїми, а вузькою лісовою стежкою наближалась група людей. Попереду йшов певним широким кроком широкоплечий, присадкуватий чоловік, одягнений в сиву залайозену сорочку й такі ж штани, взуті

у німецькі з широкими халявами чоботи. З одної халяви стирчала ручка гранати. З його плеча недбало звисала фінка.

Теплими братніми окликами присутні привітали прибулих, стискаючи руку і дружньо б"ючи по плечу присадкуватого чоловіка. Я відразу зрозуміла, що це мусить бути Мітрінґа.

Юшка була готова. Покликали й мене. Збираючи свої манатки, я зауважила, що в мою сторону тим самим широким і певним кроком зближається новоприбулий. Я не помилилася. Це був він - Мітрінґа. Мене відразу приємно вразила його проста поведінка, без виучок і манер. Зелені, пронизливі й хитрі очі намагалися відразу пізнати людину. Вони дивились якось пронизливо і насмішкувато.

Обід їли ми разом. Мітька сидів по-турецьки й з однієї миски з нами далеко ложкою тягнув юшку. З першої хвилини він створив між нами товариську атмосферу. Розмову свою часто переплітав перчеными дотепами. Обід Мітька закінчив в палець грубою цигаркою з газетного паперу. Така була моя перша зустріч з Мітрінґою.

-.-.-.-.-.-.-

Минав тиждень за тижнем. Я стала редакційною машиністкою. Редакція " Оборона України" за цей час багато разів міняла своє"приміщення". За кожним разом треба було вишукувати нові вигідні пеньки, чи повалені дерева, що служили нам за столи й стільці. Коли матеріял був готовий, редакційна колегія зійшлася у штабі, на хуторі. Двісті метрів від хутора, по обох боках дороги, стояла озброєна у фінки варта. В кімнаті ж за довгим дубовим столом засіла редакційна колегія. Посеред столу сиділа висока худощава постать отамана. Далі сиділи: Мітрінґа, завжди акуратний Жданович, огрядний Тур, зубатий Каленик і інш. Клуби диму обгортали присутніх. Вони гаряче дискутували над кожною статтею. Кожний доводив свої правди. Коли прийшло до редаґування веселого кутка, настрій відразу змінився. Першим прочитано листа "Гаврила Обруча з Полісся до Сталіна". Далі градом посипались дотепи і жарти. Хтось запрошував рівеньському гестапо вступити в ряди упрівських партизан. Інші радили німцям курорт у Чортовій Лозі, далі по низькій ціні продавалась фольксдойчам німецька прабабка і т.п. Кожний дотеп присутні сприймали голосним реготом. Найбільш активний був Мітька. У нього дотепи були на замовлення і сипалися як з рукава.

Стійковий доложив про прибуття Заверухи і Батюшки з відомістю про наближення в нашу сторону чужих партизан. Вдоволені з завершеної праці, всі почали складати свої папери, щоб вирушити в дальшу дорогу. Звістка про ворога ніяк не засмутила бадьорого настрою. Так народилася перше число " Оборони України".

-.-.-.-.-.-.-.-.-

Одного вечора вже цілком потьомками вертались з лісу. Нам назустріч з гори котився великий віз. Віз у таку пізню пору ? Всі ми підковою йшли в його сторону. Віз сміливо їхав вперед. І коли впало перше "стій", - з воза гукнуло - " Це я - Маршал - Лихо, везу "фольксдойчі" (так називалися на нашій термінології свині, зареквіровані поночі хлопцями по німецьких ляндсґутах). Всі разом зареготали. Мітька не витримав: - Ото ж буде завтра закуска .- І справді була закуска. Я вперше тоді подивляла холоднокровність і опанованість Мітьки. Під градом куль, що сипалися з-поза хутора, він сам один своїм широким, певним кроком прямував впоперек через голе по-

ле до своїх, несучи в одній руці фінку,а в другій стискаючи револьвер. Лице його було спокійне, рішуче й зрівноважене.Він останній також вертався з групою переможців, обтираючи рукавом свого чотирьохсезонового кожуха великі краплі поту,що рясно вкривали лице. Мені тоді хотілося сказати йому пару слів признання за його відвагу, але побоялась тієї глибокої іронії, з якою він часто говорив про жінок. І думаю, що змісця мені зацитував би пісню про Сагайдачного.

-.-.-.-.-.-.-.-.-

Кожен день приносив щось нове. З кожним днем ми всі все більше зживалися з собою і кожен день говорив мені щось нове про Мітрінґу.

Це було незадовго до нашого відїзду. Серпневе сонце поволі переставало огрівати поліські болота. На дворі йшла мжичка.Мох у лісі напучнявів і просяк вогкістю.Ми сіли коло вогню.Мітька й собі прослав обіч свою кожушину. Він сидів задумавшись.Рівнинна тиша і сонна монотонність поліської природи з низько навислим сірим небом, як дивно, цілком щось протилежне відбивали в очах Мітьки.З них сипались іскри енергії, сили, бажання чину і руху. Вони виразно говорили,що він душею деінде, що близький йому невгаваючий рух Донбасу,Криворіжжя,Борислава, рев фабричних сирен, гук машин,стук молотів.Раптом він щось собі пригадав. Приємна усмішка засяла на його обличчі і він почав з кишенів кожуха витягати гриби. "Зжарте, - каже, - а коли будуть смачні, то я вам щось цікаве розкажу".Гриби були ,мабуть, дуже смачні,бо неабияку новину сказав Мітька,облизавши ложку і ховаючи її за халяву. Іронічна усмішка грала на його обличчі. "Знаєте, - каже, - "пака" видала на мене присуд смерти". "Однак цікаво на скільки марок вони оцінили мою дурну голову,бо німці після моєї утечі з-під розстрілу досить багато обіцяли". Мітька сміявся. Присутні, не беручи цього поважно, й собі сміялися, заражені Мітькиним сміхом.

-.-.-.-.-.-.-.-

Прийшов час нашого від"їзду.На дворі йшов холодний свинячий дощ.Всі ми зібралися у штабі на хуторі, у великій клуні польського дядька. На середину подвір"я хлопці викотили високовимощеного воза, запрягли в пару чорних коней. Все було готове до дороги. Останній нас прощав Мітька. Він сердечно, по-дружески стиснув нам руки,обіцяючи незабаром приїхати до Львова.Коли віз викотився далеко за хутір, Мітька стояв коло фіртки,прощаючи нас останнім махом руки. Стало якось прикро. Чи це парумісячне співжиття в поліських болотах, завжди в поході, серед маси несподіванок і невигод, чи може пагане передчуття, що бачиться його вже останній раз?! Щось притаєне, недобре загніздилось у грудях. Більше я Мітьку не бачила.

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Йосип Позичанюк.

В ЖИТАХ.

(Новеля).

Ходила принишклим селом, люди насторожено вилазили з льохів і мовчки дивились на подзьобані кулями стіни, звуглені хати, розвернені стріхи. У кожного своя жура. Сестра питає брата, жінка шукає чоловіка, засмучена дівчина мовчить про нареченого.

До містечка заходила. Вистоювала біля облуплених, цегляних касарень. Виглядала при широких дорогах.

Літають землисті машини з гарматами, зривають їдку куряву. А вона витирає сірі вуста, зупиняє звільнених з полону.

- Брата мого, Юрка Губенка, не стрічали ?

- В одному батальйоні були. При першій атаці наші хлопці йшли на їх сторону... Казав : " Усім батальйоном перейдемо і разом рубатимем орду. Прилучаться кармелюківці, встануть довбущуки..."

- Як стали переходити, почалась стрілянина. Батальйон інтернаціональний...

Вона глянула з розпачем, за рукав схопила .

- Убитий ?!...

- Не знаю ...

- А може в полоні, скажіть? Він не був комісаром...

- Ато багато серед нас комісарів, дівчино ? Ідеш у пекло, бо вогонь за плечима ...

Впала на межу..." Як же тобі, матінко, розсказати про наше горе?... Я ж не знаю, де ти лежиш. Чи в далеких холодних лісах, чи при тому березі, де сонце не світить ...".

Ішла полями... Доспілі жита помережані важкими танками, розриті бомбами, столочені бійцями.

А сонце палить, над колоссям срібними нитками грає маревво, сірі кібчики сидять на порватих дротах і безжурно причепурюються дзьобачками.

Уже четвертий день, як бої перекотились на північ. В житах стремлять рушниці, загнані багнетами в землю, зяють розірвані жерла гармат.

Серед мідних картушів лежить вершник. Ніби спить... скрутився, голову поклав на суху грудку.

Гей, та тут їх ціле кладовище. В житах виросли, в житах і смерть спіткала.

Колоски затоками біжать до левади. На пагорбку, серед жита, стоїть самотня дичка.

Стежки до неї протолочені. Найдальший минув грушу,повернув у ярок. Видимо джерела шукав. І не доповз.

Заорав грудьми під межу,простяг руку,затиснувши в кулаці колосок з синьою волошкою.

Стала й заніміла. Припала до нього,повернула голову,провела долонею по темному лиці, змахнула землю. Не тямлячи себе пригорщами носила джерельну воду, студила його,виривала у смерті.

Оглядалась дико - кожному прокусила б горлянку ! - чи не йдуть закопувати.

З страшною силою розвів повіки. Душа ще не вийшла з його дебелого тіла, хоч все живе чапіло побіля нього,чекало смертного паху.

Хапливими гарячими руками збирала з чола скипіле волосся , нагортала йому земляну подушку під голову.

Ти житимеш, братіку, житимеш, мученику мій. Хлопці ж тебе виглядають, а ми тримаєм на покутті, замість образів.

Оскар.

ДОКТРИНЕРСЬКЕ ЧИ СВІТОГЛЯДОВЕ ВИХОВАННЯ ?

В противагу тоталітарним системам, в противагу фашизмові та большевизмові наш молодий революційний рух висуває культ людини як особовости, а не як слухняного раба або видресуваної пересічности; висуває культ Людини як один з своїх центральних постулятів. Сьогодні спостерігаємо на практиці відношення московського большевизму до людини як індивідуальности. На великих просторах московської імперії бачимо трівожне явище вбивства думки, зокрема в науці, повний занепад рівня теоретичних праць з ділянки суспільних наук, економії, історії і т.д. Подібне явище приходиться спостерігати в Німеччині : гітлерівський рух відходить з історії, не залишивши ні одного теоретика, філософа, письменника. В теперішній німецькій пресі можна часто почути голоси німецьких учених, письменників про те, яке їм місце в суспільстві визначував нацизм.

Ці приклади говорять про те, що історія знає такі суспільно-політичні системи, які вбивають ріст індивідуальности, а своє існування уґрунтовують в підтримці примітивізму, пересічностей, які не терплять індивідуальностей.

Але теж відомі нам факти зовсім протилежні. З історії приміром соціялістичного руху знаємо, що цей рух на певному історичному етапі створив дослівно перелім в усіх ділянках людського життя. Він видав безчисленну кількість теоретиків, письменників, політиків. Отже, є теж такі суспільно-політичні явища, які не вбивають індивідуальності, але навпаки - зумовлюють та сприяють їх ростові; в даних історичних етапах породжують цілі високовартісні ґенерації, життя запліднюють новими вартостями, його збагачують, а не спрощують.

Різні елементи зумовлюють це соціологічне явище. Але одним з основних є той елемент, суть якого лежить в відповіді на питання - які вимоги ставить даний рух супроти свойого власного середовища, на кого він орієнтується, яке його становище в питаннях політичного виховання.

Погляди лібералістичної педагогіки про аполітичність виховання належить до пережитків минулого хоч би й тому, що самі представники цього напрямку стають на становищі світоглядового виховання, лише ставлять певні вимоги яке воно має бути. В сучасній педа-

гогіці ніхто не заперечує вже того,що ціллю виховання є повновартісна особовість, одним з основних складників якої є світогляд. Але в практичній реалізації цього постуляту існує небезпека виродження світоглядового виховання у вузьке доктринерство. Усвідомити собі цю справу - означає для нас закласти здорові основи для справжнього політичного виховання і політичної культури нашого покоління взагалі.

Зовсім фалшивим є твердження про те, що доктрина є "вищою формою" світогляду.

Світогляд - це (за популярною і не дуже точною дефініцією) система вартостей, яка означає відношення людини до цілого світу (людського, природничого та метафізичного). Ріжниться світогляд від науки тим, що ,поперше, творить органічну цілість, а,подруге, в"яжеться тісно з емотивно-волевою сторінкою душі людини.Звідтіля така характеристична його прикмета: постійна вимога здійснювати дані ідеї. Світогляд ,будучи образом життя, водночас сам виростає своїми коріннями з життя. Звідтіля основна його прикмета - д и н а м і ч н і с т ь, постійний рух, розвиток, - всі ті прикмети, які має й саме життя. В світогляді є очевидно щось сталого,незмінного і незрушимого, його основний хребет - п і д с т а в а, з а я к о ю в і д б у в а є т ь с я оцінка всіх явищ. І ця основна підстава є засадою поділу світоглядів. Все вищесказане дозволяє ствердити, що світогляд є поняття ,яке передовсім п р о т и с т а в л я є т ь с я доктрині.

Доктрина є система упорядкованих форм і засад,яка має дати точний і вірний образ світу. Але тоді, коли світогляд характеризується постійним рухом, розвитком, коли світогляд є життям і динамічність є основною його рисою, - тоді доктрина є поняттям типово с т а т и ч н и м . Її основні елементи - це догми усталені раз-на завжди. Їх не піддається в сумнів, тим більше не підлягають вони змінам і якомусь вітальному процесові. Світогляд має теж свої "правди". Але тут вони є вислідом та закінченням певної проблематики. Правди світогляду випливають як розв"язки певних проблем, і тому вони вимагають конче існування даної проблематики. Догми мають характер апріорний. Доктрина боїться проблематики. Вона вибирає лише те, що підкреслює правдивість її догм. Підстава, з якої мала б відбуватися оцінка всіх явищ ,сходить в доктрині враз з проблематикою на другий плян перед апріорними догмами, які претендують раз на завжди на досконалість та незмінність.

Ці справи (що є предметом теорії педагогіки) для кожного політичного руху мають першорядне значення. Ставши на позиції доктринерства у вихованні, без огляду яка б це була доктрина - чи менше, чи більше на наш погляд блискуча, - ми водночас перерішували б згори долю нашого руху як руху творчого,багатого своїми індивідуальностями та своїм стилем. Ми могли б бути цікавим та фанатичним середовищем, але водночас безперспективним. Мусимо ще раз покликуватися на російський приклад. Виродження пропаґованого там в революцію соціялізму в московський большевизм, в доктрину Леніна-Сталіна (за трафаретними совєтськими означеннями) - означало для великих просторів московської імперії повний занепад політичної думки навіть большевицького типу. Видавані в совєтських видавництвах книжки ,при існуванні фантастичних людських, матеріяльних та технічних засобів,не виходять поза межі "інтерпретацій"або праць компіляційних. Це саме стосується до публіцистики. Але большевицьке доктринерство чи не найбільшу руїну принесло в рядах своєї власної партії, яка позбавлена високоінтелектуальних особовостей,репрезентована пересічними апаратчиками або вишколеними політруками.Не говоримо вже про те, які страшні нонсенси в практичнім житті робили большевики тільки через своє доктринерство. Ця справа в цілій своїй наготі виявиться тоді, коли просто фізично викінчену стару генерацію сталінців треба було б заступати новим большевицьким поколінням. Це свідчить, що большевизм з своєї соціяльної природи вже лякається особистостей, вільних, розвинених індивідуальностей. Доктринерство большевизму не може сприяти формуванню індивідуальностей так само, як з цих самих причин це було неможливим пр. в гітлерівській Німеччині. Найбільш досконале доктринерство вже з своєї суті мусить бити по індивідуальностях.

Доктринер - людина навіть часами корисна для певних сформованих вже політичних сил. Одначе для суспільства творчого,його вартість нівелюється тим, що він нездібний оцінити багатства і многогранности життя, яке у нього схематично упорядковане в суху систематику понять та доґм. В його "штампи" багато явищ не "входить", інші явища не може він зрозуміти в їхній природній,реальній формі, а лише "по свойому".

Тому ця справа для нас,в часі,коли підносимо бій за нове покоління, - має преважне значення.Революціонер - це передовсім індивідуальність, людина великих духових маштабів, в якої світогляд, характер та знання сплітається в одну органічну цілість. Доктринерське виховання могло б дати справді чисельних політруків,але ніколи не зможе сформувати справжніх революційних кадрів, здібних закладати основи для нових епох.-

І.Чернятинський.

ARTHUR KOESTLER ta GEORGE ORWELL .

Між прикметами, що ще досі характеристичні для більшости лівих англійських інтелектуалістів, діяльних на межі між літературою та публіцистикою, дві особливо вражають спостерігача: шляхетний мотивами, але зате поверховий раціоналізм і оптимізм в ділянці загальних міркувань про суспільство, та почуттєва прихильність до Совєтського Союзу, що інколи переходить у гарячу відданість в ділянці конкретної політики. Спостерігача дивувала суперечність між цими двома прикметами; причиною ,на його думку, була несвідомість правдивого обличчя "совєтської загадки". А втім факти, які приносить дійсність,не впливали на відданість англійських лівих кіл до " батьківщини російського соціялізму".

Ті, хто виходив з тих самих традиційних засад,що й англійські ліві групи, хто знав Росію або був здібний до спертої на фактах оцінки совєтської дійсности, почували себе розчарованими, хоч їх не могло вдовольнити, зачуте з вуст вождя партії торіїв ,обурення східним тоталізмом.

У цих обставинах постаті лівих англійських публіцистів і письменників Артура Кестлера та Джорджа Оруела (Arthur Koestler , George Orwell) мусили скріпити духом цих розчарованих, мусили вирости в їхніх очах до міри, що може перевищує дотеперішнє значення цих постатей. Ось, нарешті, знайшлися ті, за якими тужили: обидва невдоволені безплідним теоретизуванням, вони брали участь у громадянській війні в Еспанії, останній великій ілюзії чесних людей. Оруел виніс звідти постріл у горло. Один з них - в"язень буржуазного концентраційного табору - сидів разом з іншими членами міжнародньої бригади в b Vernet уФранції до січня 1940 року. Проте вони не поділяють тієї незрозумілої та самогубної прихильности до Росії.І справа тут не йде про обурення під впливом якоїсь вчорашньої зухвалости п.Молотова : Оруел пише на переломі років 1943/44 славний " Колгосп Тварин" ("Animal Farm "), їдку сатиру на Сталіна і партію у стилі Свіфта, сам тоді, коли совєтоманія не знала меж. Кестлер кінчає восени 1944 року ессею " Розшуки" (EXPLORATIONS -), де доказує,що Совєтський Союз безперервно віддалюється від соціялістичної мети.

Воно правда, що Оруелом та Кестлером цікавимось ,перш за все, з огляду на їхню рішучу протисовєтську настанову.Це сумна оз-

нака н того становища та часу, коли мусимо оцінювати людей за їхнім відношенням до окресленої держави, але далі вони цінні для нас вже тим, що спроможні на підставі загально-доступних фактів про Росію дійти до елементарно-правильних висновків. Проте, наші почування до них : н а ш а радість за них, як за нових товаришів у нечисленному гурті тих, хто розуміє велику небезпеку, що повисла над нерозумним світом, - не повинна затемнювати нам їхнього властивого значення. Вони не тому заслуговують на увагу, що розкажуть нам щось нового про зраду людських ідеалів у Росії. Фактів відомо нам не менше ніж їм. Якщо хочемо зодягнути наше відношення до них у почуттєву форму, то це повинно бути радісне здивування або віра, що інтелект у меншій мірі невільник середовища, суспільного положення та ірраціональних стремлінь, як припускають фройдисти та недоучена частина марксистів. Обидва письменники вірять в існування об"єктивної правди та в те, що варто до неї прагнути.

Оруел та Кестлер вийшли з того самого інтелектуального европейського середовища післявоєнних років, англійська частина якого зараз заповнює сторінки " Ню Стейтсмена " (" New Statesman ")x/. Кестлер - бувший комуніст. Він - співробітник тижневика Вельтбюне (" Weltbühne ") в Берліні, редактором якого перед 1933 роком був видатний німецький пацифіст Осецкі (v. Ossietzky). Під час голоду на Україні Кестлер жив у Харкові. Сьогодні він називає себе та подібних собі " безпритульними лівими". Пише про себе: "Сталіністи назвуть мене троцькістом, троцькісти - імперіялістом, а імперіялісти скажуть, що я кровожадний червоний". Оруел як передовий публіцист соціялістичного тижневика "Трібюн" (" Tribune "), що критично ставиться до Росії, менш "безпритульний". Все ж таки впливи "Трібюн" куди менші за впливи "Ню Стейтсмена". З точок погляду, що з них можна розглядати обидві постаті, дві, мабуть, найбільш плодовиті внесками. Перша - відношення обох до світогляду радикальних лівих европейських кіл післявоєнних десятиліть. Друга - розгляд розумових доріг та почуттєвих поштовхів, що дозволили їм обом знайти - як здається -

---

x/ " New Statesman and Nation ", найвпливовіший лівий політично-суспільно-літературний англійський тижневик, відомий у всьому світі. На доказ, що факти не заважають висновкам групи англійських інтеліґентів, що скупчуються навколо нього, варто згадати недавню статтю редактора цього органу, Кінґслій Матіна (Kingsley Martin). Обговорюючи документарну книжку про долю насильно вивезеного 1939/40рр. польського та українського населення з Західн. України, Матін, що вірить в подані факти, кінчає: "Проте англійський соціяліст повинен бути оборонцем Совєтського Союзу". Не треба припускати, що " New Statesman" підкуплений совєтським урядом.

правдиву оцінку деяких центральних проблем нашого часу. Обидві точки погляду найлегше з"єднати, коли розглянути їхню оцінку цих проблем. Бо вже сам добір цих проблем : механізм формування поглядів одиниці, механізм формування групових вірувань, совєтський міт, проблема інтеліґентської верстви - вказує на те, як люди праведного інтелекту, що їм властиве безкомпромісове почуття обов"язку відзначати кожну зраду власних переконань, люди, яким чужа інтелектуальна боязкість та лінь - намагаються знайти відповідь на запитання : чому ті, що з ними мене об"єднує обурення на людську кривду та прагнення до нового світу, дійшли до вихвалювання людської кривди і до прагнення перемоги тиранів ? Чому заламались товариші зброї в боротьбі за кращий світ ?

Ясно, відповідь на ці запити зникає в масі міркувань обох письменників про " людську натуру" та про натуру прав, що керує світом. Проте , треба припускати, що висновки з їхніх міркувань - тільки узагальнення тієї відповіді.

Ми сказали, що для лівих кіл ще досі характеристичні поверховий раціоналізм та оптимізм. Та як можна утримати віру в раціональність людської істоти, придивляючись до інтелектуальних викрутасів, що зустрічаємо серед лівих інтеліґентів? Як можна залишитися оптимістом, дивлячись на перемогу засліплення та ошуканства. Ось з яких можливих відгуків Оруела та Кестлера на дійсність, чи може спроби тверезих людей пояснити собі власну самотність в шаленому світі - можна уявити собі їхній погляд на механізм утворення переконань одиниць. Раціональне думання - новий здобуток, тонка шкаралупа, під якою переливається маса стремлінь, інстинктів, вірувань. В цій масі панують передлогічні права. Минуле століття звикло змальовувати людину, як вершника, що осторогою розуму поганяє коня " інстинктів" до поступу; сьогодні (така думка Кестлера) - ми повинні порівнювати людину з кентавром, в якого людська та "звіряча " сторінки становлять нерозривну єдність. Оруел подає ряд прикладів з біжучого політичного життя : усі вони доказують, що освічений сучасник спроможний водночас вірити в дві речі, що себе взаємно виключають. Англійці вірять, що їхня гірнича промисловість потребує за всяку ціну робочої сили. Водночас вони відмовляються прийняти поляків у копальні, боячись у себе безробіття. Для Оруела це роздвоєння тотожнє з схізофренією. Кестлер висловлює навіть погляд, що наш розум є в своїй підставі схізофренічний : схізофреніки - божевільні різняться від нас тільки незвичайністю своїх уявлень. Тому нічого дивуватись, коли ліві англійські публіцисти вірять у свободу і водночас оправдують московські "чистки".

Проте це, зодягнене в загальні форми недосконалення людської натури, пояснення ідолопоклонства лівих кіл до Росії має також

свою позитивну сторінку. Якщо ми кентаври і передлогічні почування мають такий важливий вплив на наші вчинки - ми повинні завжди враховувати ці почування і стремління як підвалини при будові кращого суспільства. Ідеології, що , починаючи від французької революції, заступали інтеліґентській свідомості релігію та віру в посмертне життя (що давало певність та ціль), не зуміли на місце зруйнованого збудувати доцільне нове. І тому зустрів їх неуспіх. А втім механізм повставання групових вірувань (його особливо розглядає Кестлер) вимагає існування глибоко захованих у кентаврів" поштовхів, як небо або господарче змагання (капіталістично-власницький інтерес). Ці поштовхи необхідні для народження масових рухів, отже й для початку сьогоднішнього світу. Суспільство, якому бракує цих поштовхів, або етичних вартостей, чекає хаос або життя під канчуком, незалежно від господарчої структури. Захід вибрав хаос, совєтська Росія, зрезиґнувавши з революційних поштовхів : солідарности,добровільної дисципліни, братерства - повернула до давніх поштовхів : канчука,а в останній час до націоналізму, панславізму, "крови та землі".

Західні ліві кола конвульсійно схопились за совєтський міт. (Обидва письменники вживають цього окреслення). Росія стала втіленням давніх мрій. Цей міт відіграв у почуттєвому житті лівих ролю Обітованої Землі, Золотого Віку, він був компенсацією власних розчарувань та безглуздя смерти в очах людей, що не вірували.Усяка логічна дискусія з визнавцем цього міту - безуспішна. Його оточує панцир нетолерантности. Цей панцир - його інтелектуальна оборона перед нищівним впливом сумніву. Поверховий раціоналізм лівих можна пояснювати як підсвідоме відвертання уваги від почуттєвих мотивів, властивого кореня їхніх переконань. Для знейтралізування совєтського міту мало усвідомити визнавцям провалля, що лежить між ним та дійсністю. Хоч настанова визнавців невротична, проте (і тут відчувається майже нотка заздрощів у Кестлера) вони щасливіші за багатьох інших якраз тому, що совєтський варіянт царства небесного заспокоює властиві нам первісні стремління. Нейтралізування міту можливе,перш за все, тоді, коли заступити його новою "вірою", коріння якої сягали б не менш глибоко за міти совєтський чи фашистівський.

За Кестлером володарі Росії відійшли від революційних мотивів і заступили їх канчуком. Звідси виникало б, що раніш батьківщина революції лунала ентузіязмом свобідних мас. Кестлер дійсно вважає перші роки існування Союзу за " героїчний вік, коли повставали

легенди". Тварини в " Колгоспі Тварин" Оруела ще довго після тогой як владу захопив кнур Наполеон і свині (пародія на Сталіна й партію) , вірять у вищість теперішньої революційної форми життя від часів панування фармера Джонса (панівна верства за царату). Це переконання підлягає дискусії. Воно- данина ідеалам власного минулого, періодові, заки "зраджено революцію". Воно підтверджує наш погляд, що вартість обох постатей не в фактичних даних про Совєтський Союз. Тому тільки, між іншим, варто згадати їхні передбачення про Росію: Кестлер висміює політику заспокоєння Росії уступками, Оруел написав недавно, що продовжування з боку Росії її дотеперішньої політики веде до неминучої війни. Розчаровані хай пам"ятають,що йде тут більше про те, х т о це каже, як про те, чи відчуваємо думку як особливу новинку.

У світі цих висловів становище їх не видається рішуче песимістичним. Такої думки,принаймні про Оруела, англійська критика. Проте ,під поверхнею об"єктивности, що ніби примушує до песимістичних висновків , - в обох лежить роздвоєння: питання між огірченням та надією. Один з ессеїв Кестлера кінчається пересторогою,що оскільки не вдасться витворити синтезу святого та революціонера "немає жадної оправданої надії, щоб уникнути кінця нашої цивілізації, він прийде протягом найближчих десятків років, принесе його абсолютна війна або візантійське завоювання". Але в іншому ессеї він закликає усіх "песимістів на короткий час " до творення баз однодумців,щоб перебути теперішній переходовий період,за яким прийде нове відродження". На підставі " Колгоспу Тварин" Оруела можна дійти до висновку, що на його думку, яка є подібною до думки італійського соціолога Парето, наявність хитрої еліти, що опановує добродушну та позбавлену мізку масу - незмінне суспільне право. Осел Беніямін,що мабуть представляє самого автора, доказує: " Життя ніколи не було ліпше або гірше - голод, зусилля та розчарування - незмінне життєве право". Але коли інші бувші ліві, що зійшли на манівці цинізму, виступають з відміною теорії Парета та мріють про "організаційну еліту", Оруел відповідає рішучим, хоч і по-молодечому формальним, аргументом: щоправда справжнє соціялістичне суспільство досі не існувало,але висновок, що воно ніколи не може існувати, подібне тому, якби хтось в 1900 році твердив про неможливість існування літаків.

-"Назагал маємо рацію тільки тоді, коли наші побоювання або побажання випадково збігаються з дійсністю". Не зважаючи на такі

запевнення Оруела, становище обох письменників рішуче раціоналістичне : обидва, подібно як Фройд, спираються на переконання,що усвідомлення альогічних діючих сил, які творять нашу викривлену уяву про дійсність, вела до спроб узгіднити цю уяву з об"єктивною дійсністю. За доказ раціоналістичної настанови авторів може також правити вживання соціологічного методу розгляду культурних явищ. Оруел розкриває у своїх " критичних ессеях" (Critical Essays, I 9 4 6 -)сенсаційні романи для молоді або гумористичні листівки, як замасковану пропаґанду панівної кляси.

Факт, що стежки обох письменників розійшлися з стежками більшої частини середовища, з яким вони були ідеологічно зв"язані, довів їх до спроб вирішення проблеми інтеліґентської верстви. Кестлер пише ессей "Інтеліґенція" (" Intelligentsia "). Підхід Кестлера вагається між марксівською соціологічною аналізою та духовим автопортретом. Завдання суспільної групи, що її називаємо інтеліґенція, полягає в узгіднюванні розвитку суспільного з інтелектуальним. Нові суспільні сили не видумують власних ідеологій. Вони знаходять їх готовими. Енциклопедисти попереджують французьку революцію.Ідеології зростають в таємничий спосіб, ніби друга галузь людської діяльности. Про успіх інтеліґенції у виконанні її завдань вирішують не стільки її природні здібності, скільки присутність, або недостача сприятливих історичних обставин - поля до діяльности. На еміґрації талановиті люди переводяться на ніщо. Очевидно інтеліґенції потрібні союзники. А сьогодні в Англії поле до діяльности та союзну армію робітників відібрало не інтеліґентське керівництво трейдюніонів (англійських профспілок).

Інтеліґент - це обов"язкова невротична особа. Це його професійна недуга. Незалежне думання штовхає до опозиції проти більшости, належати до меншости - це вже чинник, що сприяє неврозії. Розлад з оточенням витворює почуття вини,що незалежне від правильности власних поглядів, бо , прийняті більшість схеми, засіли глибоко в підсвідомості бунтівника-інтеліґента. Так сварка з суспільством стає конфліктом з самим собою і веде до типових явищ невротичного роздвоєння.

Прозорий та простий стиль Оруела з"єднаний у нього з неохотою відбігати в ділянку надто далекої абстракції. Тому він не говорить про інтеліґенцію,а тільки про болючу справу англо-саксонських лівих кіл. Він говорить проникливо, ляпідарно і влучно. Совєтофільські інтелектуалісти далекі від любови до робітників (ми бачили,що навіть Кестлер відчуває жаль до трейд"юніонів). В СССР вони бачать

устрій,що виділяє панівні кляси, утримує робітничу клясу на давньому місці і віддає ,на їхню думку, необмежену владу в руки подібних до них людей. Як воно не дивно, загальне зацікавлення англійських інтелектуалістів СССР починається лише з хвилиною, коли ця держава стала безсумнівно тотальна. Їх таємне бажання - це ліквідація давньої версії соціялізму з запануванням режиму, де, як їм здається, інтелектуаліст,нарешті, візьме канчук у руку.

Порівняння людської духовости до кентавра заключає в собі те, що чуткий і раціоналістичний Кестлер є вразливий на прелогічні пастки, що їх Схід розставляє на европейських лівих. Така пастка,куди мусило попасти - совєтське формулювання важливої проблеми засобів та цілі. Ціль оправдує засоби. Кестлер нічого не може закинути цій тезі, якщо мету можна ясно передбачити і з її окреслення виникає, що вона добра. Але на суспільній площині мети передбачити не можна. Та воно тільки значить, що часом мета (коли б показалась доброю) могла б оправдувати всі засоби. Все ж таки є багато доказів на те, що совєтські засоби зовсім не ведуть до соціялістичної мети.Крім цього немає міри, якою можна було б оцінювати вартість одиниці, тому неможливо обчислити, чи варто її взагалі посвятити як засіб. Ці щирі турботи Кестлера вказують як важко перебороти солодкий голос месіяністичної надії, втіленої у веселковій "меті". Оруел, більш відпорний, схоплює , як звичайно, суть справи : він прямо не визнає права на утотожнювання совєтської мети з соціялістичною.

Рішення покинути "башню з слонової кости" ,що його вони обидва знову прийняли у блеску бомби над Гірошімою та у свідомості " мороку в полудень" , що повис над Москвою, потягло за собою перевагу їхньої публіцистичної діяльности на шкоду літературної. Критика підкреслює деяку сухість в творах Оруела. Його "Колгосп Тварин" - історія СССР у формі казки. Тварини, засвоюючи погляди старого кнура про суть звірячого життя (Маркс), проганяють непродуктивного експлуататора фармера Джонса та його наймитів (розкладена панівна верства), та починають щасливе життя в рівності та братерстві з застосуванням плянового господарювання. Казка висвітлює далі,як крок за кроком владу на хуторі захоплюють свині (партія), керовані кнуром Наполеоном (Сталін). Наступає опис боротьби з Троцьким (кнур Білан), опис п"ятирічок, ідеологічних брехнь, терору, війни з Німеччиною.Нарешті, свині вчаться ходити на двох ногах та заключають дружній договір з сусідніми фармерами (повстання нової верстви експлуататорів в СССР).

Ця книжка,написана з сумною любов"ю до соціялістичних ідеалів, викликала велике збудження в літературних та політичних колах Англії. Розповідають, що совєтські дипломати потай її купували. "Колгосп Тварин" , хоч підхід до подій тут влучний, - може занадто заохочує нас підставляти під кожну постать свині чи собаки окреслену особу з совєтського Пантеону чи пекла, на чому вартість книжки не обмежується. Цікаво, що якраз ці частини сатири,що найбільш індивідуалізують та найбільш позбавлені "покриття" в історії СССР - літературно найкращі та найбільш зворушливі. Оруела занадто зв"язала готова схема. Він сам став доказом своєї тези, що недостача свободи на полі уяви мусить від"ємно відбитися на творчості.

З подібних причин частина читачів неправильно зрозуміла й Кестлера. Його роман "Морок в полудень" (Darkness at Noon) розказує про слідство, процес та засудження народнього комісара Рубашова (збірна постать),що належить до старої большевицької ґвардії. Слідчим НКВД дається осягнути того,що в ім"я інтересів партії,в яку він увесь час вірить, Рубашов признається до неіснуючих провин,бере діяльну участь в комедії процесу і кається. "Інтереси партії" - це, ясно, тільки привід, який підсовує виснаженому Рубашову його власна свідомість. По суті слідство нищить його волю, він здається, щоб нарешті мати просто спокій. Книжка-психологічно дуже правдоподібна спроба пояснити загадкову поведінку вождів революції,що їх автор колись поважав і які так принижувались на московських процесах 1938 року. З боку критики,що дивилась на Кестлера як на публіциста,а не як на письменника, траплялись закиди за невластиву розв"язку проблеми.Психологічно,незалежно від політичної оцінки СССР, цю розв"язку можна захищати як щасливу, а це якраз та точка погляду,з якої треба розглядати Кестлерів роман.

Короткий перегляд становищ, що їх займають Кестлер та Оруел у відношенні до декількох центральних для нас питань, дозволяє приблизно визначити їхні вихідні точки, їхню"віру" . У протилежність до сучасних метод їхньої аналізи, це будуть переконання, які можна б назвати традиційними, які є вартостями, відомими здавна европейській культурі. Від Оруела чуємо, що тоталізм (отже й совєтський режим) небезпечний, бо підриває віру в об"єктивну правду, що книжки,писані колективно в тотальнім схізофренічнім суспільстві , були б безвартісні, що свобода вислову - одинока річ,що представляє вартість для письменника. Кестлер гнівається на фройда, що аналізує без кінця-краю, що пише слово "совість" в іронічних лапках,коли Кестлер гово-

рить про мотиви, що повинні знейтралізувати такі міти ,як совєтський та фашистівський, він тужить за відродженням людства з "нових" етичних вартостей.

Кестлером та Оруелом цікавимось з багатьох причин.

Поперше, в наш час, коли загрожені такі елементарні вартості, користування якими кожна одиниця вважає майже за очевидне,вже сам факт, що хтось виступає як безкомпромісовий їхній оборонець,скріплює наш дух. Зрештою туга до нових вартостей мала б сенс тільки тоді, коли б давні, усі ще не захитані, були вже здійснені. Ми дуже від цього далекі.Можна твердити, що "нові" вартості - предмети наших стремлінь, яких здійснення вважаємо за обов"язок - річ дуже рідка, з огляду на повільну змінність людської натури, та,що найважливіше, - почуттєва праведність, що з нею боронить гурт незахитаних вартостей, з-поміж тих, що вже існують. Подруге, - Оруел критик, сатирик та ессеїст.

Кестлер - ессеїст та письменник. Отже перед нами окреслене завдання: полегшити людям здорового розуму доступ до правди про події та факти, що їх оточують. Тому невідповідним було б чекати від них філософічних відкрить та рятівничих рецептів. Кестлер,буває, нераз забуває про обсяг своїх завдань і доходить до трохи дилетанських висновків. Але інша річ - раїти навчання індійської контемпляції в школах, як передумови для спасіння світу, а інша - такий пересичений почуттям оклик : "Ні святий, ні революціонер не зможе нас спасти, а тільки синтеза їх обох".

Кестлер і Оруел належать вкінці до тієї категорії сучасних проґресивних постатей в Західній Европі, які стоять на становищі потреби по новому боротися за ідеали радикальної перебудови світу. Гасло Кестлера - "потрібний новий революційний рух" - це гасло, що в сьогоднішній розїдженій ідейною кризою Европі - єдине намагається дати перспективу всім проґресивним і революційним елементам, які не хочуть коритися новому рабству і неволі.

Отак доходимо до однакового,хоч і скромного висновку: за найбільш сьогодні суттєві прикмети Оруела та Кестлера доводиться вважати чутливість на всяку форму неправди та кривди (Оруел,учасник еспанської війни по боці республіканців,з найбільшим обуренням розповідає знайомим про "звірства червоних"), чесність та інтелектуальну відвагу. Ці прикмети ,сполучені з проникливістю інтелекту, наказують їм прагнути до правди незалежно від солодкого нашіптування бажань, побоювань та від суспільного натиску. Ці прикмети досить прості й тому немає потреби їх тут далі аналізувати.На прикладі обох письменників можна переконатися, - як далеко сполучення цих прикмет може завести на дорозі відкривання дійсности та вибору мети. -

В. Г.

Т А К О Ж " НАСАМПЕРЕД ДЕРЖАВА ".

(Що пише большевицька преса) .

При перегляді большевицької преси, найперше впадають в очі формалізм і казенщина по відношенню до проблеми - добробуту народу, що живе в "найдемократичнішій" державі світу.

Сторінки всіх газет заповнені ріжними указами, директивами, постановами "Партії й Правітельства", що якраз найменше, по суті, відносяться до вищезгаданої проблеми. Натомість, всі ці "укази і постанови" служать тараном, яким забивається в голови нещасних мешканців "земного раю" про те, що - " Насамперед держава! " , "Насамперед комунізм ! " , а вже в тій "комуністичній державі" всі користуватимуться з усіх "райських благ". Білим рабам двадцятого століття, будівникам цієї "держави", ці "блага" обіцяються вже 30 років.

Для прикладу в статті " На колгоспні лани" з газети - "Молодь України" ч. 71 - читаємо : "... С п р я м о в а н а н а д а л ь ш и й м о г у т н і й р о з к в і т с і л ь с ь к о г о г о с п о д а р с т в а, і с т о р и ч н а п о с т а н о в а лютневого Пленуму ЦК ВКП(б) і т.д.". Передовиця з "Молоді України" ч.72 під заголовком " Поліпшити керівництво комсомольськими організаціями радгоспів" - читаємо : "Треба зробити все для того, щоб у весняній битві за врожай комсомольські організації загартувались, зросли і зміцніли, стали бойовими ватажками молоді, справжніми борцями з а п і с л я в о є н н и й р о з к в і т р а д г о с п і в ". "Розквіт радгоспів" , а не розквіт добробуту трудящих мас, тих робітників, що працюють в тих же радгоспах. Цим самим зайвий раз підкреслюється неписаний закон большевицького ладу - не "держава для народу" (як у світі демократії), а "народ для держави", отже і " насамперед держава" (як звичайно у тоталітарних "неодемократичних" концепціях). Про те, як же в дійсності виглядає життя в СССР можна констатувати лише з небагатьох скупих відомостей, що прослизають крізь шпальти большевицьких газет та з скупих звітів закордонних кореспондентів.

Наприклад, про те, що на Україні і в Білорусі зараз надзвичайно критичне становище з прохарчуванням населення, читаємо в "Manchester Guardian - " за 20 березня ц.р. таку замітку: "В Східній Европі наступила надзвичайно тяжка харчова криза. Населен-

ня України й Білорусі живе впроголодь, харчуючись гірше, ніж під час війни. Таке положення склалось в зв"язку з зруйнуванням сільського господарства цих країн і в зв"язку з величезною посухою,що була на Україні влітку 1946 року." В совєтських газетах знаходимо про це лише скупі слова якогось кандидата в депутати Верховної Ради УССР,де він в своїй промові заявляє, що "... посуха 1946 року була найбільшою, яку я пам"ятаю за все своє життя. Але при допомозі партії Леніна-Сталіна і т.д. ми її наслідки переборемо !" ("Радянська Україна" за 2.П. ц.р.). Але які в дійсності жахливі наслідки тієї посухи, - про це нічого не знайдете в жадній з совєтських газет.

Зате про відбудову зруйнованого господарства країни можна прочитати чимало гучних звітів.В газеті "Молодь України" ч.72 в статті " Треті роковини визволення Одеси" читаємо: "Три роки тому частини доблесної Радянської Армії, здійснивши с т а л і н с ь к и й с т р а т е г і ч н и й з а д у м (?), розгромили німецького окупанта і визволили Одесу. За роки, що минули після визволення міста, трудящі Одеси провели велику творчу роботу,ліквідуючи важкі наслідки ворожих зруйнувань". І далі перечислюються успіхи у відбудові - "... тільки за минулий рік до складу діючих підприємств стало 189 заводів і фабрик"і т.д. , і все числа і числа.А про відбудову жилих приміщень для тих трудящих стоїть: "Великі роботи п р о в а д я т ь с я (тільки ще провадяться !) у відбудові зруйнованих будинків і кватир". Тільки й того. А де ж цифри та числа досягнень ? Так це вважається большевиками за непотрібне, - бо "насамперед держава!",а потім вже народ ! А про числа й цифри говорить нам закордонна преса. Так газета " Tägliche Rundschau " за червень 1946 р. подала,що " втрати СССР в війні 1941-45 р.р. виносять крім 7 млн. убитих, - ще 25 млн. людей, що залишились без даху над головою".

Слід зазначити,що культ вожизму в СССР пропагується з все більшою силою. Так,наприклад, газета "Радянська Україна" з 9 лютого ц.р., присвячена виборам до Верховної Ради УССР, вся майорить ім"ям "великого", "мудрого", "генія" і т.інш. (бо всіх епітетів не перечислиш) товариша Сталіна. В цій газеті ім"я "вождя" Сталіна повторюється щось біля 148 разів. Але може це тільки в "святковій" газеті? Так ні. Ось буденна газета "Молодь України" за 11 квітня ц.р. і тут ім"я "вождя" зустрічається 61 раз !

ПРОЖЕКТОРОМ
ПО КУТАХ....

ДЯКУЄМО ЗА ТАКЕ " ВИХОВАННЯ " .

Багато пишеться,а ще більше говориться про виховання нашої української молоді в національно-державницькому дусі.Але й не дивно, бо від того, який світогляд матиме наша молодь залежить майбутнє не лише її, а й нашого народу - майбутнє України.

Наша Батьківщина на протязі своєї історії довгий час була пошматованою сусідами, що , виключно з загарбницькими цілями, ішли " визволяти " її один від одного.Всі окупанти завжди відчували на собі силу українського спротиву, силу його гону до волі й незалежности. Наша історія - це історія боротьби з окупантами. І це тому наші вороги завжди ставили собі за мету викорінити з української душі гін до волі. І передусім,щоб викорінити це "зло", вони намагалися накинути нашій молоді фальшивий світогляд, негувати в її очах нашу визвольну боротьбу,перевиховати її в ворожому для української справи дусі.

Наша молодь по різному на різних землях противилася цьому - звідки й такі різноманітні світогляди в неї.

Але дуже дивним є той факт,що дехто з українців,які беруться до розв"язання проблем виховання нашої молоді (вірю, несвідомо) сприяють поширенню ворожих впливів на формування й світогляд.

Ці люди, критикуючи ворожі світогляди, зводять свою критику на манівці, починають самі собі заперечувати,чим вводять молодого читача в замішання і дезорієнтацію. Наприклад, в журналі " Юнацький шлях" ч.3-5,в статті п.н. "Руїнницький большевизм і його впливи на молодь " (стор.12) автори, що заховалися під ініціялами Ж.Яр. та М.І. ,пишуть, що большевики з метою скомпромітувати в очах нашої молоді Визвольну Боротьбу українського народу, в роках 1917-21, характеризували Українську Центральну Раду, Директорію, СВУ, СУМ, як політичних авантурників,зрадників свого народу і т.д. Це автори визнають за шкідливе. Але тут же на ст.13 тієї ж статті "Ю.Ш." автори пишуть слідуюче: "...признаємо цілком слушним (підкреслення моє) закиди нашій українській інтеліґенції часів Визвольних змагань,що вона більше захоплювалась соціяльними справами, ніж національними. Але чи справді розумілися ці наші "соціялісти" на цьому, що вони про-

пагуб ли ? Рішуче ні ! " . І далі автори намагаються ствердити своє "ні", але не в стані знайти інших аргументів як тільки "...бо багато членів Центральної Ради стояли на марксівських засадах" .

Що ж подумає молодий читач про наші Визвольні змагання, коли творців Української Самостійної Держави дискримінують, іменують "нерозумними" не лише вороги України - большевики, але й свої "писаки" ? Ці ж "писаки" в тій же статті на закінчення виводять висновки , що мають бути основами виховання української молоді:" Плекати національну честь і почуття обов"язку, плекати національну державницьку традицію, як підвалину національного виховання і базу спротиву всім ворожим впливам".

То це ви, панове автори, так плекаєте національно-державницьку традицію нашого народу ? Де ж логіка ваших тверджень ? Як ви, обвинувачуючи в зраді національних справ тих, хто проголосив славний ІУ Універсал, "плекаєте" підвалину національного виховання ?

То ж знайте, що українська молодь і без вас виховується на справжніх національно-державницьких традиціях, що є базою спротиву всім, в тому числі й вашим впливам !

Чимало "писань" подібних авторів зустрічаємо в деяких партійних виданнях, але то покищо не наша, молоді, справа. Але, коли про це пише " Юнацький шлях " (орган ОУН Бандери), то ми - українська молодь мусимо таки сказати своє слово і категорично запитати тих засліплених вузько-партійницьким фанатизмом "писак" : " чи розумієте кому прислужуєтесь ? " .

xx

xx xx

ГОЛОС ВОЯКА ТА ГОЛОС (мабуть) ЙОГО "ВОЖДЯ".

Перед нами "До Зброї" журнал для українського вояцтва на чужині ч.2-3. Щкода, що видавці - УГВР, Військовий відділ - чомусь не підписують своїх видань. Але число це ріжниться від інших видань цієї фірми поважнішим підходом до багатьох пекучих справ. Стаття- "УПА - історична конечність " навіть гарна і написана грамотно. Наше завдання, одначе, не писати рецензії. Ми хочемо звернути увагу на дуже цікаву замітку, передруковану тут з газети , видаваної полоненими в Ріміні, п.заголовком "Хай буде осторогою". Аналізуючи поведінку англійськ.властей з полоненими, зокрема під враженням вбивства англійцями

одного полоненого за якусь дрібницю, читаємо при кінці цієї замітки: " Хай смерть нашого товариша буде осторогою для всіх,що ще вірять у допомогу. Хай ця смерть буде знаком,що сила,що нас звільнить лежить в нас самих. Не шукаймо союзників, бо їх немає. Нас може зрозуміти лише той, хто вже ніс або несе тавро московської неволі. "Союзники" ,якщо будуть битися, то тільки й виключно за звільнення нових територій, а ми ні трохи не думаємо впускати нових "визволителів" на нашу скрівавлену землю ".

Хоча ,на наш погляд, все ж таки знайдуться ще чесні,революційні сили в світі, які нашу боротьбу зуміють підтримати під умовою, що ми самі будемо сильні, і що наша справа це буде бій за поступ і прогрес,а не "військова акція" чи "повстання", але голос вояка з Ріміні характеристичний і слушний.

Проте, ми змушені зацитувати ще один голос, цим разом не простого вояка, але одного з " вождів " сьогоднішньої бандерівщини (очевидно еміграційної) : " Коли б у силі чорта лежало перемогти большевизм, ми йшли б з ним так є : і чорт був би нашим союзником". ("За свободу ", 1946) . Таке виписує п.Карбович. Він вже раз з чортами пробував нав"язати контакт, і вони його за прем"єра не визнали. Все ж таки Карбович нічого не навчився.Він не знає донині, що чорти йдуть лише з чортами і чортенятами.А справа нашої боротьби це " святе діло". Простий вояк за дротом в Ріміні це краще відчуває як банкроти,що ще сьогодні своєю безвідповідальщиною слова ревно дбають,щоб в головах їх симпатиків завжди було темно. -

xx

xx xx

ОДНА, така собі, ЕМІГРАЦІЙНА ІСТОРІЯ.

I. Н а к а з. "Повести роз"яснювальну роботу про шкідливість і згубність для української справи "необольшевицького" нігілізму УРДП, яка, заперечуючи всякі українські традиції, відкидає визвольно-революційну боротьбу,яка ведеться на українських землях і замість неї кличе творити ще одну партію " .
(Ці нісенітниці - це довірочні інструкції бандерівців за листопад - грудень 1946 року) .

2. В и к о н а н н я. Шановний читачу, Ти читав напевно "Українську Трибуну" ч.17/41/ з 9 березня 1947 р. з преславним комунікатом реґенсбурзьких гетьманців.

3. Е ф е к т . Ми нотуємо лише один лист людини, зовсім дотепер посторонньої, яка, прочитавши гетьманський комунікат в "Українській Трибуні", зауважує ось що:

" З комунікату гетьманців і з поданих там цитатів виходить лише одне "отже" : що УРДП, будучи революційною і поступовою, водночас є в своїй глубокій основі а н т и б о л ь ш е в и ц ь к о ю партією. Протибольшевицька і тим самим антикомуністична позиція УРДП - є фактом безспірним. Коли ж все таки реґенсбурзькі гетьманці називають Вас "комуністами", то ми на це лише одне хочемо сказати : ' Ті самі пани в часах Великої Революції і наших визвольних змагань не раз і не два стискаючи дружньо руку чорносотенщині й Денікінові, тим самим словом характеризували Симона Петлюру і тодішній наш Визвольний Рух. . " .

4. Заввага чужинця. Один чужинець, що з рації свойого становища цікавився гетьмансько-бандерівськими "обвинуваченнями" , заявив нашому товаришеві: "Атака проти Вас добре обдумана: справи неофіційного українського політичного життя винесла "У. Т." до ліцензійованої преси, що читається пильно цензорами. Теж совєтськими. Одначе арґументи, що Ви "комуністи" мене принайменше зовсім не переконують. Добре організована, але зле арґументована провокація".

:-:-:-

2871

Юнацька боротьба

ЗМІСТ

Іван Мітринга: За що ми боремося?

Жардо: Історичність нашої ідеї.

І. Корсун: Критика «солідаризму».

Л. Подолянин: Проблема Людини.

А. Ч.: Юліян Бачинський чи Микола Міховський?

В. Р-к.: Політична боротьба в Італії.

Літературний відділ.

Прожектором по кутах.

З чужої преси.

Січень 1948.

2

З причин від редакції незалежних в цьому числі „ЮБ“ закралося богато помилок, за які просимо вибачення. Між иншими просимо виправити: на сторінці 62, перший рядок з гори має бути: В перших днях квітня 1947, а не травня. На окладинці в змісті має бути: А. Ч.: Юліян Бачинський чи Микола Міхновський.

«Юнацька Боротьба» — виходить неперіодично Редагує: Колеґія. Видає: Комітет Студентських Осередків Української Революційно-Демократичної Партії.

Ціна одного примірника: в Німеччині 4нім. марки, в Бельґії 20 фр., Франції 40фр, Анґлії 2ш, в Америці 40 цнт. голяндія 40 цент.

СІЧЕНЬ 1948

Незалежність народам! **Свобода людині!**

ЮНАЦЬКА БОРОТЬБА

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО — ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

ІВАН МІТРИНГА

За що ми боремося?

В особливих умовинах став український нарід собою. Наша колиска — це боротьба у чистому полі, без всякого захисту і без зброї за зброю, за свою державу, за своє право.

Від самого світанку нашої історії ми ні разу не мали спокою. І ми не дуже тужили за ним. Ніколи не було часу і місця на українській землі для індуської контемпляції. Коли ж з чужого поля на наше залітало насіння квієтизму і тут в тіні ворожого панування чи чужих впливів прийнялося й почало рости, вихор, що зривався, негайно нищив його.

Мимо того, що відома нам наша історія сягає понад десять століть, ми — нарід молодий, що не знає ні розпусти, ні непродуктивного життя паразита. Пробували ми в далекій минувшині підіймати стяг на морях і в чужих краях, але це не те, що нас жде в будуччині, в яку входимо ми без племінних різниць так, як виливається сталь із бесемерівської печі.

Мета нашої революції — це Самостійна Українська Держава, здобута через розвал московської імперії большевиків. Українські революціонери, коли боряться за українську справу, то їм зовсім не йде про те, щоб здобути для українського народу полегшення в неволі чи якусь іншу, легшу, ніж московська, неволю.

Безперечно, вони знають, що одного дня неможливо скинути

московське ярмо з шиї народу. Вони знають, що цього доб'ються, крок за кроком відсуваючи ворога з нашої землі, ослаблюючи коріння, яким впродовж століть він вростав в нашу територію. Ці відступання ворога — це й будуть ті «полегшення», які він намагатиметься розпропагувати серед нас, як «зміна курсу», щоб нас обезброїти. Ми певні, що на них зловляться менш свідомі елементи та пораженці. Але це не страшне. Кожну передишку ворога, кожний його відступ використаємо ми, як корисний момент, до мобілізації сил нашого народу, як заповідь ще сильнішого наступу.

Ще ніколи в історії людства не зібралося стільки бруду, обману та злодійств в одному місці, як у московській імперії Сталіна. Ніде ще ні разу ніхто так зручно не вжив гасла самостійности народів в цілі їхнього поневолення і гноблення. Ніхто ще ні разу не вживав гасла демократизму на те, щоб накинути народнім масам такий тугий намордник. Ніхто так зручно не експлуатував духових та фізичних сил людини, як це зробили большевики, рятуючи московську імперію примарою вічно недалекої пожежі світової революції.

Так — ця революція йде!

Тільки йде вона не від більшевиків — а проти них, проти експлуатації народів і людини, проти національного та соціяльного гніту. Національна неволя народів СССР полягає в тому, що Москва дозволила кожному народові добровільно поповнити самогубство. Вона є так ласкава на той випадок, що навіть готова народам, що хочуть позбутися життя, «дати безкорисну допомогу» своєю культурою і своїми «кращими» людьми. Але що в СССР немає ні одного народу, що годився б на таку розв'язку його буття, — то вона, йдучи традиційними шляхами своєї кольоніяльної політики, винищує фізично підбиті народи. Примусово накидає народам свою мову, запрягає їх до чужих їм політичних цілей, вимішує населення, переселюючи населення одного народу на територію другого. Скрізь на території підбитих народів творить штучно цілі колонії своїх осадників, не допускає на керівні пости в партійному та державному апараті дійсних представників поневолених народів, а тільки запроданців і безхарактерні одиниці. Політична неволя українського

народу є причиною того, що кожна українська одиниця є обдерта з усякої можливости боронити свої найзвичайніші людські права, дух її знасилувано, а руки приковано до тачок, щоб возити важке каміння на будову чужих палат.

Соціяльне ярмо, що його двигає український нарід, — це економічно — соціяльний устрій, побудований на Україні Москвою. Чи в Україні є влада працюючих українців? Хто розпоряджається людською силою та багатствами України? Лише партія, сліпо підчинена московському кремлівському колгоспові, є дійсним власником всього фабричного промислу, всіх земних багатств, всієї людської сили робітників фізичної й розумової праці. Коли це насильство діється також над російським народом, то йому хоч не жаль, бо він терпить це від своїх власних провідників і за те дістає добрий пай з грабунку других народів. Економічний розвиток українського народу базується на тому, що все економічне життя України є сцентралізоване в Москві. Москва тягне планово з нашої Батьківщини останні соки на свої імперіялістичні потреби.

Ми, звичайно, не проти планового господарства, але ми лише хочемо, щоб господарче планування на Україні укладали самі українці, представники українського світу праці.

Московське господарство на Україні не обмежується самим тільки грабуванням. Це господарство марнотратників, що кидають щорічно в болото міліони тонн збіжжя, що марнують безмірну кількість мінеральних скарбів, що розтрачує марно силу міліонів людей, що годує нові великі паразитарні суспільні верстви. На тисячі непотрібів у колгоспах ідуть міліони трудоднів, на праці робітників живе величезний паразитний бюрократично-поліційний апарат. Ось це є большевицька економіка.

На місце політичної та соціяльної неволі, на місце кривавого панування Москви над іншими безчисленними народами наша революція несе програму, оперту на прогресивних гаслах свободи людині і свободи народам.

Ми, українські революціонери, далекі від того, щоб вводити на місце режиму московського большевизму буржуазно-капіталістичний розгул, що дає можливість усякій наволочі плюндрувати нутро народів під гаслом «свобода людині». Наше ро-

зуміння свободи — це повна свобода людини у праці для добра народу. Тільки така одиниця може мати повну свободу діяння, яка бачить своє особисте щастя, свій власний добробут у розвитку матеріяльно-моральної потуги свого народу. Кожна незалежна думка має право на свій вияв без огляду на те, чи вона згідна з «генеральною лінією», чи ні, якщо вона лише родиться з любови до свого народу. Справа в тому, що ніхто не зможе довести, що ідея обеззброєння народу, ідея абортів, вільної любови, експлуатації трудящих горсткою капіталістів корисна для народу. Ніхто чесний не відважиться доказувати, що страта власної держави, чуже панування може бути ідеалом народу. Для злочинців є окремі установи, а не свобода людини. Ми ніколи не згодимося з тим, щоб називати демократизм безплідним. Неплідним, яловим є лише демократизм лібералів та большевиків.

Ми боремося не за якусь абстрактну Україну, ані не за таку, яка б була потрібна малій горстці еміґрантів. Українська революція бореться за таку Україну, якої потребує наш нарід, що ні на хвилю не погодився бути рабом в московській імперії. На нашій землі безповоротно минув час класової боротьби. Сьогодні авангардом українського народу в боротьбі за своє право є не поміщики і не капіталісти, а активні одиниці, що вийшли з селянського та робітничого середовища. Вони репрезентують волю українського народу бути неподільним власником нашої землі та всіх її багатств. Вони репрезентують волю українського народу — творити власне, українське суспільне, політичне та економічне життя на українській землі. Ні приватна, ні колективна власність не в силі забезпечити свободи одиниці. Одна лише власна держава, сильна політичною свідомістю громадян, що беруть активну участь в житті держави як цілости, — здібна забезпечити щастя людини та народу.

Ми знаємо одначе, що не скрізь вижились до кінця старі соціяльні та економічні забобони, ми знаємо, що помимо історичних досвідів у нас є ще цілі групи, які гукають, що Україна мусить бути лише така, яку вони хочуть. Вони готові привести на українську землю чужі полчища проти інтересів основних трудящих мас України, щоб лише вони могли побудувати собі

свій лад, згідний із своїми забобонами та безмежними апетитами. Ніколи українська революція не буде мати зрозуміння для таких «шляхетних» думок, навіть коли їх безмежний егоїзм прикриватиме «ідеалістична» фраза. Наша революція не знатиме пощади для клікових егоїзмів. Командою клясовою в українській державі мусить бути сам народ в особі його активу, що вийшов і живе тільки інтересами цілого свого народу.

Сьогодні, в час боротьби за нашу незалежність і визволення, ми кличемо в одну лаву всіх селян та робітників фізичної та розумової праці. Час боротьби і революційна наша співпраця буде водночас політичною школою для всіх нас, що виховає нашу ґенерацію в дусі головної засади нашої революції: лише через незалежність і здобуття народом влади у своїй державі можна досягнути соціяльного та політичного визволення. Бо сьогоднішній соціяльний, економічний і культурний гніт ми розглядаємо як різновидність того самого політичного поневолення українського народу. З хвилиною нашої перемоги всі форми економічного, соціяльного та культурного життя української землі наберуть іншого змісту та будуть оформлюватися так, як буде це корисно українському народові.

Нашим завданням є зібрати навколо наших революційних прапорів увесь актив українського народу та поширити революційну свідомість серед мас українського населення. Рівночасно з тим мусить іти наша організаційна праця. Без революційної організації активу міст і сіл наша боротьба немислима. Але водночас наша стратегія, будучи позбавленою опортунізму, мусить бути продумана, бо глупотою було б кидати безборонні маси проти озброєного до зубів ворога. Разом з нашою пропагандою будуть розкладатися і ті сили, що носять зброю, і тим наша боротьба різниться від бунтів і повстань.

Без повного опанування і революційного зорганізування українського робітництва Донбасу, Керчі та Запоріжжя ми не можемо і мріяти про перемогу. Село дасть українській революції хліб і основну силу нашої армії. Місто дасть нам зброю, засоби комунікації, нафту та вугілля. Інтереси міста і села — це один інтерес української землі, українського народу. Ми не можемо допустити до суперечностей села і міста. Скрізь госпо-

дарем і власником мусть бути не селянин чи робітник, а лише український нарід. Фронт боротьби в місті і на селі мусить бути лише один. Село ніколи само не переможе, так само як і місто, відірване від села, покотиться протинароднім шляхом. Тому наше місто мусить вміти в'язатися в боротьбу на сільському відтинку, а наше село мусить допомагати українському містові на його відтинку боротьби. Ми не думаємо вести буколічного життя самих хліборобів чи пастухів. Перед Україною стоять отвором шляхи Азії, Европи та Африки. Ми маємо всі засоби, щоб розбудувати нашу промисловість і створити модерну, заможну, поступову державу нашого народу. І тому ми кличемо ввесь наш нарід до боротьби, бо наша боротьба — це не що інше, як боротьба за щастя українського народу. А для нашої ґенерації немає іншої такої цінности поза Україною, яка варта була б нашої крови та нашого життя.*)

---

*) Іван Мітринга — визначний публіцист та політичний діяч в українському визвольному рухові. Походив він з Тернопільщини, де теж юнаком звязався з українським націоналістичним рухом. В ОУН репрезентував і очолював революційне крило західньо-Української молоді, яке постійно боролося проти міґанських зусиль фашизації ОУН та вимагало створення з О. У. Н. революційної, прогресивної, зорієнтованої на центральні українські землі політичної сили. Вся пристрасна публіцистична діяльність Івана Мітринги пронизана цією ідеєю. В 1937 році редагує він перший міжнародній журнал присвячений питанням солідарної боротьби народів поневолених Москвою п. з. «Геть з большевизмом». Коротко перед вибухом німецької війни, видає Мітринга у Видавництві «Дешева Книжка» у Львові брошуру: «Німці та Україна», в якій зясовує з питомим йому темпераментом розбіжність ідей протибольшевицької революції народів поневолених Москвою з імперіялістичними ідеями німецьких фашистів. В 1941 році непогоджуючися з пронімецькою політикою бандерівського ОУН закладає з групою однодумців «Українську Революційну Партію робітників та селян», яка згодом обєднується враз з кількома иншими ідеольогічно спорідненими гуртами в «Українську Народню Демократичну Партію» та редагує її центральний орган «Земля та Влада». Живе постійно в партизанських частинах УПА а опісля УНРА. Переслідуваний групою бандерівських тоталітаристів гине з рук провокаторів в так трагічному вересні 1943 року. Визвольний рух втратив в особі Івана Мітринги одного з кращих революціонерів, публіцистів та фанатиків боротьби за визволення України.

Стаття «За що ми боремося» написана І. М-гою в 1940 р., була основою одного розділу його книжки: «Наш шлях визвольної боротьби».

ЖАРДО

Історичність чи конюнктурність нашої ідеї?

I.

Визвольна боротьба українського народу не є і не може бути в сучасну добу локальним чи тільки «підсоветським» питанням. Україна — це не біла латка на чорних штанях, як декому здається. Наш народ живе поруч інших народів свого довкілля, і питання його життя та боротьби тісно пов'язується з цілою світовою політичною ситуацією. Тому аналіза сьогоднішнього загальнополітичного становища є одним із підставових елементів для орієнтації кожної політичної сили, що хоче діяти в нашій сучасності.

До другої імперіялістичної війни навіть маленьким державам могло здаватися, що їхня суверенність і незалежність може бути єдиною твердою орієнтаційною підставою їхньої політики. Тоді також існували різні примітивні «бльоки» (Румунія — Польща і т. п.) і в ці бльоки вірили тисячі навіть розумних людей. Сьогодні всім стає ясно, що немає не тільки незалежної Польщі, Бельгії, — немає й незалежної Франції, Англії. Є певні, в структурі сучасного світу заложені, тенденції кордони між поодинокими державами ліквідувати і об єднати не тільки держави, а цілі континенти у великі бльоки. Це, без сумніву, історично погресивне явище є все ж таки лише першим передвісником недалекого майбутнього. Ця тенденція не має ще своєї в світовому маштабі ідеологічної та економічної бази. Вона — ще не вияв глибоко органічних суспільно-прогресивних процесів сучасного передового людства. Бо ті сили, що могли б бути виявом таких їм характерних тенденцій, ще занадто слабі і занадто молоді, щоб сказати своє слово про те, який вигляд повинна мати світова єдність. Сучасна тенденція нівелювання незалежности народів та цілих континентів — це лише вияв боротьби за панування над світом, що ведеться між двома противорічними системами: приватно — капіталістичною американською та державно-капіталістичною советською. Ці дві сили являються ініціяторами великих, просто всесвітнього маштабу акцій підкорення і зв'язання із своїми системами різних народів і цілих континентів. Обидві ці системи щораз аґресивніші, все більше прямують до успішного закінчення початої акції.

Ми бачимо в останній час величезні зміни в поставі Америки у відношенні до всього іншого світу, а до большевиків зокрема. Те, що Америка стає все більше республіканською (як «демократичною») і що її колосальна акція в цілому

світі набирає відповідного характеру — це закономірне явище, що випливає з суті цієї системи. Американська промисловість зараз у світі не має рівного конкурента; потенціяльні можливості розвитку амекриканської системи не вичерпалися ні в який спосіб. Однак, підстави торгівлі Америки з іншим світом після другої імперіялістичної війни радикально змінилися. Европа не має чим платити Америці за її вироби. Приплив долярів до Европи та інших континентів майже зовсім зведений до нуля. Товарообмін з Европою Америці стає зовсім непотрібний, зокрема в останній час, коли Америка почала розбудовувати ті галузі промисловости, які були в неї дефіцитні. Залишилася лише єдина розв'язка: включити Европу в свою власну господарську систему, вимагати відкриття кордонів не лише для вивозу товарів, але також для інвестицій американського капіталу, розбудови концернів безпосередньо в позаамериканських краях. Ціла т. зв. умова Бреттен Воод, проголошена ще до закінчення другої імперіялістичної війни, є спробою в такий спосіб поширити експансивні шанси американської капіталістичної системи. Сьогодні ці спроби є більше виразні й більше уточнені. Бо до закінчення другої імперіялістичної війни американським керівним колам здавалося, що використовуючи становище в світі, ці завдання вдасться здійснити економічно — господарськими заходами. В американських колах перемагала тоді думка, що економікою можна буде «придавити» прокляту політику. Сьогодні, одначе, стало зовсім ясно, що такі погляди занадто наївні в сучасну добу. Америка вже знає, що політикою треба їй промощувати шлях для своєї господарської системи. (Бо і взагалі таке розрізнення економіки від політики є зовсім штучне і в житті воно ніколи не виступає). Тут лежать і корені сучасного американського імперіялізму.

Московсько-большевицька система є єдиним конкурентом Америки в змаганнях за панування в світі. Впродовж свого кільканадцятирічного існування ця система перетворилася в типово імперіялістичне явище. Стимулів совєтського імперіялізму на сьогодні доводиться шукати не лише в її політичній системі, а також і в характері її економічної структури. Большевицький державний капіталізм став базою концентрації величезних надвартостей, здобуваних шляхом запровадження рабства міліонних мас трудящих та експлуатації підкорених її народів. Перейнявши до цього всі історичні традиції московського імперіялізму, вибравши із сучасних економічних та суспільних наук, з марксизму і наукового соціялізму лише ті елементи (не все!), які зміцнюють імперіялізм московського большевизму і роблять його систему сучасною і більш передовою, московський большевизм виходить на арену як грізний противник Америки.

Оскільки Европа, позбавлена на

сьогодні великого значення, вибрала недвозначно між большевицьким терором і демократією своєрідну співпрацю (не капітуляцію) з американською системою — то можемо ствердити, що все сучасне зовнішне світово-політичне становище вміщується лише у відношення та боротьбу між тими двома уточненими системами. З цього становища сьогоднішній стан у світі є перехідним станом. Він характеризується підготуванням до третьої імперіялістичної війни, бо ми знаємо з науки, що імперіялістичні суперечності лише в цей спосіб знаходять свою остаточну розв'язку. А в історії людства ще ніколи не були так ясно, чітко, просто хемічно чисто, накреслені контури імперіялістичних суперечностей, як саме тепер. Визвольна організація поневоленого народу мусить ще більше виявляти реального підходу в оцінці становища, ніж це роблять політичні сили інших народів. Орієнтуватися на ОН чи якісь миролюбні заяви (яких, зрештою, щораз менше), — значило б для нас обманювати самих себе. Живемо в стадії підготовки обома імперіялістичними центрами нової, мабуть, в історії людства в таких формах і останньої, планетарного маштабу війни. І перед цим кардинальним процесом поставлені всі народи світу.

Але цей поділ світу, що саме відбувається під кутом підготовки до остаточного американсько-совєтського двобою, цей двоподіл світу, що відбувається саме згори, — це лише один, і на сьогодні основний бік медалі сучасного світово-політичного укладу. В процесі максимальної мобілізації сил до остаточного бою обом системам вдалося зв'язати з собою численні народи. Московські большевики підкорили своїм цілям простори, на яких живе понад 400 міліонів людей. Їм вдалося безоглядною політикою знищити суверенне життя всіх східньо, середньо та південно-европейських народів та підкорити їх матеріяльні ресурси своїй економіці. Американська система зв'язала економічно з собою вже долю всієї західньої Европи й має сьогодні величезні політичні успіхи у співпраці з країнами південної Америки та Азії (Японія).

Всеж таки існує ще й друга сторона медалі: це скомплікований процес наростання нових політичних сил у цілому світі, які бачуть розв'язку своїх елементарних життєвих проблем не в перемозі якогось імперіялізму, а в боротьбі за справедливі національно і соціяльно відносини на своїй землі, а також у цілому світі.

Цей процес найбільше характерний і найбільше дозрілий в сучасній московсько - большевицькій імперії. Зліквідування старих суспільних порядків, що означало на практиці варварське знищення не лише цілих суспільних верств в московській імперії, а також і тих умов, що могли б у майбутньому ці верстви створювати, зовсім не означало, що московський большевизм зорганізував собі нову ідейну соціяльну базу на Україні та на всіх просторах московської імперії. На-

впаки, поряд із розвитком большевицької системи наростає глибокий конфлікт між цією системою і цілим суспільством, не зважаючи на те, що це суспільство сьогодні є суспільством робітників села і міста.

Бо «соціялістичний експеримент» в економічно та культурно відсталій країні, в царській російській імперії створив незвичайно скомплікований, але новий етап в розвою цілости суспільних відносин всіх народів того простору. Коли в питаннях національної політики визначається він консеквентним продовжуванням страрої централістичної, русифікаційної політики, то в площині соціяльно-економічній становить він зовсім новий комплекс відносин. Індустіялізація країни, наростання нових великих робітничих верств, наростання великих кадрів професійної інтелігенції, розбудова на селі і в місті великих механізованих господарських форм — все це відбувається при запереченні елементарної вимоги всіх тих суспільно-політичних рухів, які, виростаючи з науки про справедливий соціяльний лад, цебто зі соціялізму, вимагали інтерес працюючої людини поставити як центральне питання всіх суспільних дій. Робітничі верстви в большевицькій імперії Сталіна позбавлені примітивних засобів протиставлятися концентрації надвартостей що відбувається їх коштом, поза ними і проти них. Большевизм для підмосковських просторів — це капіталістичний етап, при якому здійснюється закономірне явище: концентрація капіталу і величезних надвартостей, яких неподільним власником стає тоталітарна держава Сталіна та концентрація кольосальної нужди якої базою є позбавлені примітивних оборонних засобів трудящі.

В цьому протиріччі, що наростає між імперіялістичними інтересами большевицької державно-капіталістичної системи та елементарними інтересами трудящих мас, наростає нова, для історії покищо загадкова, але без сумніву грізна сила народів, поневолених московським большевизмом. Оскільки під соціяльним оглядом ця сила виростає з заводів, комбінатів і колгоспів на селі, то й її політичне обличчя формується точно так само, як формуються суспільно-визвольні рухи робітничих верств у всьому світі. Тут також лежать заховані ідеологічно-політичні шляхи майбутнього розвитку українського народу. Національне поневолення українського народу робило московсько-большевицькі заходи більше очевидними та радикальними, і саме тому ці сили українського народу потенціяльно найсильніщі, а досвід його в боротьбі з большевизмом є для інших підсоветських народів просто рецептом, як треба правильно організувати боротьбу за своє визволення. Ця справа у своїй клясичній формі може ілюструватися польським прикладом. Польський народ прийняв советську окупаційну армію і взагалі большевицьке панування в Польщі організуванням негайного руху спротиву наїзникам. Польські націоналісти т.

зв. ендеки — організовують велику, прекрасно озброєну підпільну армію, що мала допомогу та підтримку майже всього населення. Але не пройшло і двох років, як уся акція польських націоналістів закінчилася провалом. Весною ц. р. тисячі добре озброєних партизан добровільно віддалися в руки варшавської влади. Причина фізичної капітуляції польського націоналістичного підпілля була лише виявом ідейної неспроможности націоналістів боротися проти большевизму. Фашизм не є ніякою зброєю в боротьбі проти большевиків. З тих позицій можна лише програвати і зміцнювати большевизм. Але саме тоді, коли в Польщі капітулюють ендеки, проти большевизму родиться нова сила, вже з робітничих рядів. Цю силу організовують не ендеки, а кращі представники польського робітництва (пр. процес Пужака з ППС) та поступової інтеліґенції. Ці визвольні і глибоко патріотичні сили водночас виростають з прогресивних ідеологічних позицій. Їхня боротьба проти большевизму — це вже боротьба не за реставрацію старої Польщі та її порядків, а боротьба за суспільство краще, суспільство нового типу. В першому числі «Юнацької Боротьби» ми цитували« Декларацію польських прогресивних кіл», поширювану в краю. Сьогодні маємо вже нові докази та матеріяли про те, якими шляхами йде польське політичне життя і його визвольна боротьба. Перед нами цілий ряд скромних газет, що виходять в підпіллі в сучасній Польщі. З них немає ні однієї «ендецької». І хоч у деяких із них ще помітні залишки минулого (нещасні «мжонкі» про креси), то в основі ідеологічні позиції нової, сучасної Польонії мілітанс далеко-далеко відрізняються від позицій польських націоналістів. Ці позиції пройняті впертим шуканням нових, проґресивних підстав для боротьби з ворогом. Стає зрозуміло, що втриматися проти страшного ворога можуть лише ті сили, що будуть вірні великим ідеалам національної і соціяльної справедливости, великим гуманним ідеалам соціялізму і демократії, а не речники середньовічного мракобісся, людоненависти, суспільної відсталости, чи слуги чужих імперіялістичних сил.

Цілком подібне явище бачимо в інших підсовєтських країнах. Наприклад, у східній зоні Німеччини ті сили, що залишилися як спадщина по гітлеризмі, в основній своїй масі стали підпорою большевицької окупаційної влади. Міщанство, репрезентоване Хрістліх-Демократіше Уніон, зустрічає перешкоди в своїй праці, але все таки воно має повну свободу в своїй діяльності. Але робітнича Соціял-Демократична Партія не лише не дозволена, а більше того — проти неї спрямовуються найбільш жорстокі удари большевицького поліційного апарату. А це ж сила, що виростає в боротьбі не за фашизм і не за капіталізм, а за соціялізм!.

Процес наростання нових, революційних сил на европейському сході і на просторах всієї московської імперії, є фактом безспірним. Він росте як протиріччя між імпе-

ріялістичними цілями большевиків і народами, що їх основні маси репрезентують робітничі верстви. Він росте в боротьбі за справедливіші форми життя людей і народів, він росте в боротьбі за розвал большевицької державно-капіталістичної системи і водночас він є боротьбою не за старе і поворот до нього, а за більш проґресивний суспільний лад. Він, нарешті, росте при водночаснім відмиранні тих старих політичних сил, і соціяльних верств що були речниками старих соціяльних порядків. Цей процес в українському народові з різних причин досяг найбільш закінченої форми.

Західня Европа майже цілковито знаходиться тепер під впливами американської системи. Цей стан, якого Европа ніяк не зможе минути з огляду, головним чином, на її економічне становище, є не дуже «приємним» станом для цього континенту, що все ж таки є матір'ю всіх передових людських ідей, що створив безсмертні підстави «західньо-европейської культури», був джерелом натхнення для всіх континентів у світі. Втрата суверенного значення для европейських народів — це стан, з яким передові европейські сили не хочуть миритися, бо вони не вірять у те, що якась імперіялістична система в стані розв'язати пекучі питання життя европейських народів. І це включування Европи в чужу їй органічну систему, спихання її на другорядне становище водночас актуалізує перед політичним активом европейських народів ті ідеали, за які бореться також і наш народ: це ідеали свободи народів, свободи людини, соціяльної справедливости і міжнародньої співпраці. На тому тлі після закінчення другої імперіялістичної війни европейські народи переживають глибокі-політичні переміни. Ці переміни в'яжуться поруч із ситуацією, накиненою їм американською системою, також із тим фактом, що перед широкими масами трудящих Европи большевизм і його протидемократична реакційна тоталітарна система є здемаскованою, і світ праці щораз менше піддається діянню советського міту. Европа відроджується, отже, у винятково тяжких умовинах. Оскільки політична ситуація є зовсім нова і неподібна до ситуації з-перед кількох років, цей процес є молодий, і сьогодні — тільки його початок. Осередками цього процесу є в першій мірі демократично-соціялістичні робітничі рухи в різних країнах західньої Европи. Вони репрезентують ті сили, які не хочуть рятувати свої колонії, відновляти нові Версалі, спекулювати на Керенських, а ті, які хочуть і можуть знайти справедливі критерії для розв'язання пекучих питань сучасної доби. Демократичний соціялізм найтяжчий свій час полишив уже за собою. Він з середини — відбив большевицьку провокацію потягнути за собою робітничі маси. Його ідеологічні позиції стають щораз ясніші. З локальної сили, що до другої імперіялістичної війни висіла між опортуністичним реформізмом і спекуляцією співпраці з «більш радикальними» комуністами, вона

стає незалежною модерною політичною силою. Із знаряддя пролетаріяту в сьогоднішній ситуації, коли робітничі верстви стали передовими верствами кожної нації, вона стає єдиною національною силою, що бореться не лише за інтерес кляси, а відстоює інтереси своїх народів в цілості. Такою є не лише німецька соціял-демократія з Шумахером на чолі, такою стає італійська партія Сараґатті, такою буде партія французьких соціялістів, такі процеси ростуть також в Англії. Для нас, Української Революційної Демократичної Партії, зовсім ясним є те, що демократичний соціялізм буде в майбутньому найбільшим резервуаром тих політичних сил, що не будуть ніколи коритися злові, що вище всього поставлять боротьбу за справедливий суспільно-політичний лад. В демократичному, відродженому західньо-европейському соціялізмі ми вбачаємо ті сили, які все більше наближаються до тих ідеалів, за які ми боремося. З цього становища водночас ми, і наш нарід, що боремося проти московсько-большевицької експлуатації з позицій проґресивних, є водночас продовженням тієї Західньої Европи далеко до азійських просторів.

Події, що незабаром будуть розвиватися, сприятимуть передовсім розвиткові саме тих европейських проґресивних сил. Коньюнктурно вискакувати можуть різні політичні спекуляції. Але майбутнє не буде належати їм, бо логіка історичного розвитку і життєві інтереси народів є проти них. В цій політичній ситуації ці прогресивні сили не здібні протиставитися самому большевицькому тоталітаризмові, тим більше, що, як ми вже згадували, вони обставинами включені в приготування до нової імперіялістичної війни. Але незалежний їх погляд на цілеві означення їхнього змагу не лише не пропадає, а навпакищораз більше усвідомлюється і уточнюється.

Життя всіх народів, доля всіх політичних сил у цілому світі поставлена віч-на-віч перед отими кардинальними процесами сучасної історії. Одним — це мобілізацією в цілому світі сил американською та московською системами до остаточного імперіялістичного двобою, та з другого боку — наростання нових революційних протиімперіялістичних, проґресивних сил. Один і другий процес має всесвітній маштаб. Один і другий процес — це ті на сьогодні єдині камені історичного млина, що перемелять кожну, силу, яка не хоче підкоритися тим процесам. І коли третя імперіялістична війна є неминучістю, то вона лише спричиниться до активности і визволення наростаючих нових політичних сил у Европі, і їх справедлива постава притягне логікою своїх арґументів і вимогою життєвої дійсности скрізь прихильників, а в трудящих масах і тверезо думаючому активу демократичної Америки найбільше.*)

---

*) Прихильність американських тредьюніонів до партії Шумахера, сприяння політиці Блюма, допомога партії Сараґатті, — це перші тогоознаки.

II.

Українська Революційно-Демократична Партія виростає органічно з цієї дійсности, що витворилася на Україні як вияв саме тих нових, в таможніх обставинах дозрілих політичних сил. Вся її політична й організаційна діяльність має дуже вузьке спрямування: підготовка до праці в краю, тісний зв'язок з процесами розвитку Батьківщини та відповідна закордонна діяльність в користь нашої революції. Розроблення певної ідеологічної проблематики та виховання політичних, здібних в нових умовинах працювати кадрів, — є нашим винятково важливим завданням.

Наша партія, стоючи своєю проблематикою лицем до реальної дійсности на Україні, радикально відрізняється від усіх існуючих на еміґрації політичних організацій. Але в своєму такому ізолюванні ми можемо найкраще виконати ті завдання, які на нас накладає Батьківщина. Боеміґраційщина — це одна з найбільших небезпек для кожного ідейно-політичного руху.

Це правда, що ідеї — це колосальні історично-творчі сили. Для суспільних наук стає сьогодні ясно, що зводити ввесь поступ людства до якогось механічного автоматизму або до еволюційного розвитку за якимись імманентними законами розвитку є щонайменше грубою помилкою. Але, з другого боку, ідеї — це абстракт доти, поки не «сходять вони на землю», не стають історичною конкретністю. Водночас ми знаємо з досвіду, що не всі ідеї стають такою конкретністю. Ми знаємо, що багато ідей не може навіть «зачепитися» за життя. Багато прекрасно узасаднених і не раз «справедливих» ідей залишаються без ніякого впливу на історію людських колективів, а тисячі з уся ких ідей просто забувається. Оскільки наша політична еміґрація саме тепер займається видумуванням різних «нових» ідейних систем з одного боку і коли саме, з другого боку, завданням нашої партії є теж певна ідеологічна праця (тому, що таку працю в краю наші ідейні товариші не можуть проробити), то збагнути цю механіку, як і чому певні ідеї стають історично-творчими силами, а інші ними не стають — це для нас має дуже велике значення.

Волюнтаристично - націоналістична школа узалежнювала успішність кожної ідеї від волевої натуги тих суспільних сил, що змагаються за її здійснення. Наївно вірячи в безмежну силу волі та її перевагу, вони гадали, що на цій підставі все можна будувати. Життя принесло дуже прикрі розчарування цій школі. Воно показало, що не лише воля, а й могутні матеріяльні ресурси, кинені на здійснення даної ідеї, часами заводять. Так, отже, не всі ідеї можна реалізувати. Бо справа не тільки в самих ідеях.

Досвід історії та сучасні суспільні науки вчать, що є два основні рушійні елементи історії: боротьба народів за незалежність та економічний розвиток. Ці два елементи в різних історичних епохах мають різний вигляд. Але вони завжди надають обличчя своїй добі та створюють відповідні конкретні умо-

вини. І лише ті ідеї, які виростають на ґрунті національних та економічних умовин даної конкретної епохи, які мають в тих умовинах своє органічне підложжя — лише ті ідеї мають історичний шанс стати історично-творчими ідеями даного суспільства. Отже, не всі ідеї можуть прийнятися в суспільстві. А буває, що й можуть прийнятися, але тоді вони стають засобами не росту, а марнування та спалювання сил даного народу. Перемога лише за тими ідеями, за якими є логіка історичного розвитку і які мають на тлі конкретних умовин своє органічне підложжя. Від історичности даних ідей залежить доля політичних сил, які хочуть ті ідеї здійснювати. Оскільки політичні сили борються за такі ідеї, що не спроможні стати дійсністю, тоді такі сили мусять пропасти. Це велика трагедія цілих суспільних середовищ і одиниць, що здебільшого із шляхетних мотивів творять свої ідейні системи. Якщо йдеться про наше недавне минуле, то такий трагічний момент переживав у свій час Вячеслав Липинський, який писав при кінці свого життя про гетьманську організацію: «організація, покликана для здійснення ідеї, признала повну безвартність тієї ідеї. Бо що варта ідея, яка навіть свого виразника не в стані охоронити від духового заломання». Липинський — теоретик одного, вже за його життя спізненого можливого варіянту в розвитку нашого народу — відчув трагічно, що залишає він у своїх працях не мало вартостей для науки та історії, але його ідея не може стати історичнотворчою силою, бо на ґрунті економічних умов після революції вона мусила зависнути в повітрі. А Липинському не хотілось бути ідеологом тільки емігрантів . . .

Сила УРДП полягає, власне, в тому, що її ідейно-політична позиція випливає з конкретної української дійсности. Її основні позиції виросли на тлі економічної, соціяльної та політичної дійстности, що панує сьогодні в большевицькій імперії. Ми нічого не видуємо, ми нічого не фантазуємо. Наше завдання — лише ідеологічно і науково розбудувати нашу ідею, оскільки таких умовин актив українського народу не має. Але ця розбудова з тією хвилиною почне робитися безвартною і фальшивою, коли наші товариші замість нашої батьківщини і тамошньої ситуації з усіма її процесами візьмуть за вихідну точку еміґраційщину або орієнтацію на якісь коньюнктурні явища. Буде колись дуже трагічно, коли прийшовши на Україну, дехто з нової еміґрації буде переживати те, що переживали наші старі політичні еміґраційні партії або націоналісти, не знайшовши в час другої імперіялістичної війни спільної мови із своїм власним народом. А в Україні при всіх змінах є фактом, що большевицька система з народом не зростається в одно, навпаки — площина конфліктів постійно зростає, протибольшевицьких сил московським большевикам не знищти, бо вже своєю експлуатаційною природою большевизм ці сили постійно поро-

джує. Для УРДП українська революція означає в першій мірі — передати владу саме тим політичним силам, що визріли в Україні, як наслідок заперечення большевицької експлуатації та неволі, що це на практиці в широкому сенсі означає передачу влади на просторах большевицької імперії представникам народів, репрезентованих сьогодні на 90% трудящими села та міста.

У підході до нашої дійсности мусимо бути суворо реальні. Поняття «клас» чи «народ» є до певної міри дуже фіктивним поняттям. В кожному суспільстві крім поділу на класи, як економічні категорії, є ще поділ за чисто людськими категоріями. В кожному клясі крім елементу цінного, що його складають носії певних особистих інтелектуальних та моральних якостей, є елементи пересічні та навіть злочинні.

Коли ми це приймемо до уваги, то водночас одержимо орієнтаційну лінію для того, щоб сказати собі, де саме буде того найбільше дозрілого елементу, що росте як могильщик большевизму. Не кожний «невдоволений» є репрезентантом отих здібних до політичної акції елементів. Потенціяльно найбільше небезпечні протибольшевицькі сили заховані не серед старенських бабусь на селах та кандидатів на спекулянтів по містах. Вони передовсім там, де найкращі спеціялісти, фахівці, по школах, там, де молодь, там, де доступ до науки. Це люди, що виросли в продукційних процесах України, це люди, що знають, як найкраще організувати поодинокі відтинки нашого життя для народу. Бо вони також знають і бачать постійно цілу систему експлуатації та найкраще знають, де корінь зла. Зв'язатися з тими елементами по можливості вже тепер, а в час революції передовсім, — це основне завдання нашого руху. З моментом революції УРДП стане партією якраз тих елеметів. І разом з ним будемо боротися за владу в Україні, щоб спільно на руїнах большевицької державно-капіталістичної системи наше життя побудувати так, щоб були забезпечені усі умови для всебічного розвитку всього нашого народу. І коли сьогодні дехто нам закидає, що УРДП — це добрий штаб без «солдатів» — він на Україні прикро розчарується з першого дня. Так, ми на сьогодні партія політичних кадрів. Ми мусили б перекреслити себе в своїх основах, коли б стали на еміґрації масовою партією. Але це зовсім не означає, що до масової праці в краю ми не готуємося. Виростаючи з конкретної української дійсности, ми найлегше знайдемо спільну мову з українським політичним активом краю. В цьому ніхто з нас не сумнівається.

Та наша постава лицем до краю не має нічого спільного з «краєвою» поставою бандерівського комсомолу на еміґрації. Вони думають, що демагогією та наклепами («неокомуністи») їм удасться повернути проти нас деякі елементи української суспільности. Ставка їхня вже сьогодні є не на український актив, а на найбільш несвідомі елементи

села. Практично це означатиме спробу цього середовища розсварити знову наше село з містом. Ця спроба, заповіджувана Озерськими, що мала б полягати на пропаганді грабування селянами колгоспного майна і твердженням, що УРДП за «колгоспи» — є не менш глупою концепцією, як колись була його спроба будувати в гітлерівській новій Европі українську державу. УРДП є партією, що бореться за ліквідацію не лише колгоспу, а й цілої большевицької системи до основ.

Шлях до цієї мети і до добробуту селян не лежить, одначе, в розграбуванні колгоспного майна. Шлях цей лежить в перебудові колгоспу в нові форми господарювання, що може з користю для нашого селянства і народу відбуватися лише поступово. До нової розв'язки селянського питання, що буде безсумнівно опиратися на двох добровільних формах землекористування — на трудово-індивідуальній та кооперативній — шлях веде передовсім через перебрання селянами влади в колгоспі та його перебудову. Це для нас безпірна справа. Лише в цей спосіб наше селянство може стати колосальним співелементом в будові нашої держави. Еміґраційна писанина бандерівських писак Озерських та інших є надзвичайно корисним явищем. Вона розвіває всякі сумніви щодо анархічної ролі цієї організації в нашій визвольній боротьбі. УРДП — партія, що вже на сьогодні об'єднує українців з усіх земель, буде уважати необхідним — повести на всіх українських землях широку інформативну акцію, щоб переєтерегти український політичний актив перед українськими еміграціиними бандеро-большевиками. Ми знаємо точно і без їхньої щирости, на що надіється цей табір. Коли якийсь ММ у «Визвольній політиці*) хоче так розв'язати селянське питання, щоб спочатку розграбувати колгоспи, а пізніше можуть бути поруч «вишневих садків» організовувані і большевицькі колгоспи, то без їхньої щирости знаємо, що не лише в такій бандерівській державі большевицькі колгоспи зможуть «відновитися», а також зможе відновитися і большевицьке СБ, примітивізація цілого нашого життя, панування необтесаного парубка і обмеженого простака. Але це смішні надії. Поруч всіх нешасть, які пережив наш нарід, він навчився також і політично думати. Він, цей нарід, сам буде про все вирішувати на своїй землі.**)

---

*) «Стихійний потяг селян-хліборобів до революційного «расхіщенія» колхозної землі повинен бути визнаний беззастережно і до кінця, без всякого компромісу і лише після реального одержання землі та інших засобів виробництва, — хліборобові застерігається повне і беззастережне право поступити з нею на свій розсуд, аж до відновлення сталінських колхозів.» («Визвольна політика» ч. 4-5, ст. 31).

**) Як відмінно підходять до тих справ українські революціонери в краю, що борються під назвою ОУН і яких ворог щоби скомпромітувати також називає «бандерівцями», скі-

Не в бунті села проти міста, ані не в протиселянській політиці міста УРДП бачить якийсь шанс будування українсько» держави. Зберегти соціяльну однорідність та пов'язаність інтересів українського села з українським містом — це для нас вихідна точка всіх наших акцій в Україні. Коли хтось думає, що українські селяни цієї справи не розуміють, то, значить, він ставить ставку на темну безпросвітню масу і на руїну України взагалі. Коли в містах буде вирішуватися справа українського державного будівництва, то це не означає, що державне будівництво мусить відбуватися всупереч інтересам села; відбуватиметься воно в місті тому, що справи державного значення не можуть і ніколи ніде на селі не вирішувалися. Міста сьогодні — це вже не дореволюційні російські міста. УРДП матиме вдосталь сил, щоб приєднати до справи боротьби за українську державу не лише робітничий актив, а також і маси українського міського населення. Якщо цього ми не зробимо, то це зроблять наші вороги. Лише політична єдність та господарська співпраця українських селян та робітників може бути підставою нашого державного будівництва.

В Україні визріли відповідні економічні та соціяльні умови, що є органічним ґрунтом для наших ідей. Коли б навіть була потрібна довша політична, демократичними засобами проваджена боротьба, коли б наші когорти УРДП мусили б на якийсь час бути в меншості — то це був би час дуже короткий, бо логіка історичного поступу і економічні умовини України, її колосальні шанси в найбутньому як країни передової індустрії в цілій східній Европі, нарешті, соціяльна перебудова нашого народу, що є вже на нами, — це все буде підтверджувати лише одне, а саме те, що наша ідея буде

льки більше глузду та відвічальности в їхніх писаннях-вистарчить хочби зацитувати виїмок із «Слова Краєвого Проводу ОУН» з нагоди Нового Року 1947. Читаємо там між иншим такий заклик до селян: «Українські селяне! Боріться за українську Державу, в якій земля буде власністю народу, в якій буде знесена експлуатаційна система, яку ввели большевики в сільському господарстві. В українській державі селянин не буде кріпаком а вільним громадянином». Беремо ці слова з «Календарця УПА на 1947 рік», сторона 34. Його принесли зі собою останньо партизани УПА враз із иншими документами, які в цілости підтверджують зовсім протилежний ідеологічний розвій революційних українських кол краєвого ОУН від бандерівських емігрантів. Не ставка на стихійні інстинкти меншевартного елементу — але орентування народніх мас на центральні питання боротьби! Поручаємо еміграційним «революціонерам» переглянути собі центральний журнал ОУН в краю «Ідея і чин» виданий в січні 1947 р. Проблематика і постава цього журналу є цілковитою сатисфакцією для УРДП за писання Озерських і пописи В-ків!

історично-творчою ідеєю модерного українства, а все інше може мати найвище — переходовий, коньюнктурний характер.

Еміґраційні партії, на нашу думку, не мають шансів прийнятися на Україні більше, ніж у формі невеликих сект. Але коли б це сталося — це не творило б ніякої трагедії. Життя буде найкращою пробою життєвартости всіх концепцій. Але нам здається, що в краю проти себе будемо мати зовсім нові політичні сили. Їх основою буде післябольшевицька спадщина. Це будуть ті елементи, для яких питання політики вмішується в питання не боротьби за певні ідеї, а в спосіб «пристосувати» себе у новій ситуації. Це буде той, нам відомий тип, що за совєтського режиму вмів скрізь пристосуватися і бути покірним, слухняним кар'єристом; коли ж потрапив під німців — пристосування і втримання на поверхні при нових панах знову стало основним мотивом його поведінки. Ми знаємо його й тут на еміґрації, де його партія — це всяка партія більшости, де він в останній час уже «влюбльон» в нових опікунів, і чекає, що вони йому знову скажуть робити. Цей духовий плебей і раб до спілки з «малоросами» може схоче творити і свої «політичні» партії, «ідейні концепції», і в нових обставинах намагатиметься знову пристосуватися, стаючи балястом і гальмом в нашому рості.

Проти цієї сили революційний актив нашого народу буде змушений повести рішучу боротьбу, бо це водночас буде боротьба за нашу незалежність і гідність, за нашу приналежність до европейської спільноти та за наш зв'язок з передовими силами сучаної культури.

Третя імперіялістична війна не буде відбуватися за відстоювання інтересів нашого народу. Немає на сьогодні сили, яка була б зацікавлена в нашому визволенні. Мотиви війни зовсім інші, і вище про них ми вже говорили. Але поскільки наш нарід знаходитиься вже в остані війни з московським большевизмом — ця війна буде для революційних сил України успішним шансом нанести ворогові остаточний удар. Нова імперіялістична війна спричиниться до визволення цих сил, до повного їх виявлення Після цієї війни наступним питанням, яке буде на денному порядку, — це справа справедливої розв'язки всіх европейських політичних питань, в тому числі українського питання зокрема. В залежності від постави нашого народу буде все це вирішуватися. УРДП стоїть твердо на становищі солідарности нашого народу з европейськими прогресивними силами, що саме родяться на руїнах старої Европи. Ці сили знаходяться передовсім в европейському демократичному соціялізмі. Його ідеали національної та соціяльної справедливости є водночас не від сьогодні нашими ідеалами. Цей відроджений рух сучасної Европи є зовсім молодим. Для нього пройшли тільки місяці. Пройдуть роки — і ці сили будуть лише зростати, могутніти, бо історія також працює на них. Це знає наш ворог, і тому

він саме проти тих сил спрямовує всі свої удари.*)

*

На тлі сучасного укладу сил позиція нашої партії і нашого народу на батьківщині зовсім ясна. Ми не знаходимося поміж згадуваними вище двома каменями сучасного історичного становища: підготовою до третьої імперіялістичної війни та наростаючим фронтом нових революційних сил. Все те, що поміж тими силами схоче лавірувати, не зможе існувати як явище незалежне. А кандидатів на такі твори, яким був хочби український Краківський Комітет в «Генеральній Губернії», або в кандидати на делеґацію до третьорядних урядників поліційної влади, щоб затвердила наш «уряд», так як це було 30 червня 1941 р. у Львові — УРДП не збирається. В Україні та справа серед н ашого політичного активу вияснена. Лише зрадники співпрацюють з ворогом і скріплюють імперіялістичні його намагання здобути панування у світі. Справжні його сили характеризуються незалежним думанням і вони є саме тим каменем історичного млина. Вони є саме тим визрілим фронтом нових революційних визвольних сил за кращі і нові, вищої якости форми життя. Тих українських визвольних сил ніхто не буде «молоти», навпаки — в потрібний час вони стануть до остаточної боротьби з большевизмом за свої національні та соціяльні права. Разом із боротьбою ідейно споріднених західньовропейських сил наша боротьба мусить принести остаточний розгром нашого ворога та змусить всіх рахуватися з тими ідеями, що стануть боєвими прапорами міліонних мас колоніяльних та трудящих народів всього світу.

---

*) У зв'язку із тим постава наших еміґрантів змушує нас зробити маленьку деґресію. Саме в той час, як московські аґенти видали у Варшаві маніфест до комуністичних партій, спрямовуючи всі свої удари проти демократичного соціялізму, саме в той час, коли большевицькі боївки розбивали італійським робітникам голови та тяжко поранили одного з провідників партії Сараґатті-Метеотті, саме в той час наша преса (навіть нам «прихильна»), промовчуючи всі ці факти, розписуючи про «кризу» европейського демократичного соціялізму, дозволила собі на злобну проти нього пропаганду. Займаючи здебільшого становище, оперте на повному незнанні справи, про яку пишуть, еміґранти у відношенні до тих сил, що саме борються проти нашого історичного ворога на вулицях Риму, Парижу, Берліну, здобулися лише на придуркувате підсміхування. Це підсміхування пригадує нам прикрі моменти нашої історії, коли наша армія УНР покидала Україну перед ворожими наїздниками і коли із-за плотів підсміхувалися з неї наші ж таки хахли. Цей хахол, як відомо, пізніше за це підсміхування дорого заплатив. Його гнали по Колимах, Сибірах, його батьків і рідних знаходили по могилах у Вінницях із зв'язаними колючим дротом руками. Невжеж це його нічого не навчило?

Л. ПОДОЛЯНИН

Проблема Людини.

В епохах, задимлених ажіотажем партійної боротьби і вигуками газетних гасел, раз-у-раз як реакція лунає раптом голос: скажіть про людину! Скажіть нам про просту, скажіть нам про звичайну, пересічну, щоденну людину! Та ж, кінець-кінцем, метою всіх теорій, учень і партійних програм має бути вона, людина, і її, людини, щастя й добробут.

Небезпека забути про людину в гарячці політичного життя — це, як показував і показує досвід, дуже реальна небезпека. Цілі ґрандіозні світоглядові системи, первісно задумані як підойма для ущасливлення усього людства, в ході подій перетворювались на свою протилежність: на засіб ще більшого утиску й гноблення людини. Ми хочемо будь-що-будь уникнути цієї загрози. Ми хочемо, щоб від початку до кінця новий рух, скерований на перетворення існуючого світу, був стимульований і проваджений людиною згідно з її природою і в дусі її найкращих ідеалів.

Але відразу ж застережімося: йдеться не про сіру людину. Ми виходимо з засади, що всі наші поняття умовні, що дійсність їх перевіряється тільки з певною, виразно окресленою історичною конкретністю і що, отже, активність наша відбувається тільки через заперечення однієї релятивної вартости іншою, яку з погляду певного ідеалу взято за більш або менш наближений до абсолюту позитив. Тим то нам ідеться не про людину як зосередження якихось вічних і незмінних властивостей, а про людину в її русі, в її розвороті, в її можливостях постійного і безперервного вдосконалення. Лише в світогляді, що охоплює людський світ як єдність суперечностей, можливий активізм світонаставлення і можлива віра в прямування до щораз кращого й досконалішого, що виникає з заперечення старих позитивів, які з часом стають гальмами на шляху до вселюдської мети. Ідеться — ще раз твердимо — не про сіру людину, не про вічний примітив, не про вічного пролетаря або вічного підпільника. Якщо вище ми окреслили дію Людини як дію, «згідну з її природою», то в нашому понятті це означає, що природа людини полягає якраз у боротьбі з об'єктивною природою і в опануванні її навколо себе і в самому собі. Ідеться про людину становлення.

Однією з найстрашніших перешкод на шляху людини становлення є мислення антиноміями: або-або — мислення середньовічне, не вижите в багатьох випадках і досі. Це мислення не дає моги встановити справжню ієрархію вартостей, дійсну для даної епохи; воно стає ґрунтом для тяжких непорозумінь, воно стає гальмом у простуванні до ідеалу. Ось число 9 берхтесґаденського «Орлика» надрукувало відкри-

тий лист Дмитра Донцова до Уласа Самчука в справі ретроспективного виступу Юрія Косача в збірнику «МУР» проти лінії «Вісника». Один з найбільших українських публіцистів, який стільки років був духовим провідником західньо-української націоналістичної думки і до голосу якого прислухається ще й досі багато українських інтелектуалів, цей публіцист виступає сьогодні з обороною... чого? Властиво, того, що він, Донцов, пропаґував за ввесь час своєї публіцистичної діяльности: великої ідеї української активности, тобто, в кінцевому рахунку — української людини чину. Скільки ж тут прекрасного наміру і скільки тут разючої сліпоти! Велику заслугу має Донцов перед історією української політичної думки. Яскраво й чітко аж до парадоксальности провів він лінію між двома світами — українським і російським, — затаврував угодовство, затаврував наш провінціялізм, затаврував духове рабство. Але ж це був тільки початок, це був конечний перший період неґації, в якому кожна гостра деталь, навіть кожен абсурд у протиставленні двох світів був об'єктивно корисний, бо ніщо так, як парадоксальне мислення, не дає поштовху активній діяльності в новому напрямі — а діяльність потрібна була, як повітря. Це був тільки початок, перша вихідна точка, бо після того виникло і виросло стільки проблем, вибухнуло й розвинулося стільки суперечностей, що їх неспроможна вже була розв'язати початкова точка, бо точка, як відомо, завжди залишається на площині, вона не має виміру ні в ширині, ні в висоті, — життя ж іде далі, життя відбувається в царині сферичного, життя це завжди об'єм, а не площина. В цьому й полягає трагедія донцовського мислення. Він не розуміє нащадків, нащадки не розуміють його. Він говорить однією мовою, нащадки — іншою, хоч вихідна точка була одна: активність української людини.

Донцов не розуміє сучасної української людини. Він і досі не рекомендує їй читати «деґенерата» Пруста і «еротомана» Цвайґа. Він і досі пропонує читати тільки Кіплінґа і... Меріме («Кармен»?). Чи це показник слабкости сучасної української людини, якщо вона в 40-х роках уже не задовольняється тими «або-або», які їй пропоновано в роках 20-х, якщо в її душі є місце не тільки для Кіплінґа, а й для Цвайґа? Чи справді ж це означає бути ласкавим телятком, що ссе дві корови? В такому разі ми визнаємо виразно, що маємо таких корів не дві, а дві тисячі, двісті тисяч, стільки, скільки їх було в історії світової думки. І відмежовуватись від будьякої з них, що можуть дати нашому світові якесь позитивне або неґативне доповнення, ми не маємо найменшого бажання — хочби й коштом якоїсь партійної анатеми або ризиком зарахування до категорії «свинопасів». Бо сучасна українська людина хоче стати спадкоємцем абсолютно всього здобутого людською думкою в віках, в усьому розібратися сама, без менторів і проповідників, і все використати для будівництва завтрішнього дня. Тим то позитивний ідеал 20-х років має сьогодні вигляд

ідеалу площинного, однобокого. Сьогодні йдеться не про півлюдини, а про цілу людину.

На трагічну (а, може, й комічну) сліпоту засуджена в кожну добу та людина, що мислить або чорним, або білим, не маючи відчуття того, що між цими полюсами сяє цілий спектр. За таким мисленням, наприклад, якщо Сартра з його екзистенціялізмом засудив, з одного боку, Ватикан, а з другого — Заславський у «Правді», то Сартр повинен бути або матеріялістом, або ідеалістом — або большевиком, або католиком, — у всякому разі, повинен послідовно прийти до одного чи до другого. Але жива — сферична — дійсність якраз у тому, що Сартр ні большевик, ні католик. Чи означає ж це, що він щось «літепле», «ні риба, ні м'ясо»? Ні, це означає тільки, що активізм світосприймання, з якого виходить Донцов, не вивів його на той ступінь свідомости, який дозволяє бачити речі не тільки на площині, але й в об'ємі. Особливо трагічною (або комічною) в мисленні наших ідеологів є антиномія: большевизм — націоналізм. Усе, мовляв, що бореться з большевизмом, повинно бути — не може не бути — націоналізмом, інакше воно є або само большевизмом, або аґентом большевизму. Тим часом Артур Кестлер, Мальро, Сільоне, Герберт Веллз, Андре Жід, Верфель, Бенедетто Кроче, Айнштайн, папа Пій XII, Спендер, Ґанді, Дос Пассос, Бернард Шов, Метерлінк, Сматс, король Джордж VI і т. д., і т. д. не є і не були ні большевиками, ані націоналістами (в розумінні, окресленому нашим сторіччям). Вони є оті «люди третьої розв'язки», існування яких заперечують люди, що вважають за можливі тільки «дві розв'язки»: або-або. «Люди третьої розв'язки» — це ж і є зародок, прообраз суспільства майбутнього, суспільства без імперіялізмів, з єдиним урядом, з вільним розвитком націй — і з вільною людиною.

Але якщо людина — вільна, горда, самовідповідальна — це не тільки ідеал, але й ідеал Донцова (скільки разів він співав хвалу їй, вільній людині!), то для чого ж ці заборони й обмеження, для чого ця недовіра? Якщо вільним формувачем дійсности може бути тільки людина справді вільна, то вона вільна і не вкладатися в «круг читання», встановлений «Вісником», і за це не варто вирікати їй анатему, щоб не потрапити в суперечність із самим собою значно більшу, ніж ті, які закидаються «напасникові з МУРу». Йдеться бо про справді вільну людину.

Так само з нашим «всесвітянством». Ми сьогодні не збираємося ставити нашим національним ідеалом той мінімум, що його встановив Драгоманов у XIX сторіччі, як і той мінімум, що його втановив Донцов у 20-х роках сторіччя XX. Бо сьогодні зв'язок між нацією і всесвітом виявляється зовсім інакшим, ніж він був навіть п'ять років тому. Інший, відмінний, перспективний. Якщо дехто з українських «всесвітян» перейшов на службу до Кремля, то між цим фактом і всесвітянством як таким точнісінько той же зв'язок, що й між ударом блискавки і шепотінням во-

рожки. Бо переважна кількість «всесвітян» не перейша на службу до Кремля — в тому числі й «напасник з МУРу». «Всесвітяни» з тими, хто вірить і хто активно працює для здійснення ідеалу завтрішнього суспільства. І якщо цей ідеал звучить сьогодні ще як утопія, то хто ж, як не Донцов, кликав завжди бути задивленим у... незнане, в манливе, в те, що недоступно провансальцям і Санчо-Пансам, — в утопійне! Людина, яка прагне ідеалу повного національного самовиявлення через всесвітню співпрацю націй і яка при цьому має в своїй мислі досить сили, щоб стати антибольшевиком, — ця людина гідна пошани не тільки нашої, але й Донцова,— якщо він не хоче потрапити в нову суперечність із собою, — ця людина гідна пошани, гідна бути введеною до родини тих, що «ходять вістрям ножа», що «живуть серед небезпек», що є чим завгодно, тільки не «плазунами», не «одописцями чужого імперіялізму». Йдеться ж бо — і Донцову, і нам — про людину сміливу.

Так, ідеться про людину сміливу, про людину вільну, про людину активну. Проблема людини — це проблема її світогляду, її світосприйняття. Людина активна в чині — вояк, здобувець, відкривач нових земель, — творила великі діла, їй бо завдяки цивілізація має свої підвалини. Але наскільки ж більша й дужча за неї людина, активна в мислі, людина, що розвинула в собі надзвичайну силу інтелекту, людина, що думкою надає змісту минулому й сучасному і рисує, плянує, формує образ майбутнього, яке має принести повноту буття не тільки поодиноким щасливцям, а всьому людству — з його націями, відмінними культурами та своєрідними індивідуальностями. Здобувство, чин для чину, дійшовши своєї гіпертрофії, завершило вже свою місію. Томас Мор виявляється дужчим за Кортеса. Настає доба активности інтелекту, доба людини універсальної.

Як ніколи, людство стоїть перед новим незнаним обрієм. Чи повинно ж воно його злякатись і відступити на старі позиції? Чи повинно ж знову впірнути з головою в міжнаціональні війни, у міщанський побут, у забобони й пересуди, в релігійну ворожнечу, в прославлення бестії? Ні, ці «вічні вартості», ці «абсолюти» старого світу нова людина заперечує усією істотою своєї творчої душі, своєї активної мислі. Дивна річ! При читанні цього найновішого послання Дмитра Донцова огортає нас якесь невимовне почуття. Про що тут, власне, йдеться? Де і в чому предмет розходження? Коли читати Донцова, він, як правило, захоплює. Потім виникає невтримна потреба протесту, хочеться заперечувати кожен пункт його тверджень. Але потім, по зрілому роздумі, виявляється розуміння того що тут же йдеться про великі речі, лиш людина, що їх так глибоко відчуває, має такий нещасливий, такий фатальний спосіб вислову. Як же ж тяжко помиляється М. Лагодівський, що в 1-ч. «Проблем» малює нам образ Донцова як людини, що з мотивів особистої амбіції міняє погляди й

орієнтації залежно від змін коньюнктури! Можливо, що все це мало місце в практиці Донцова як зовнішньої людини, можливо, що він і невірно тлумачив цитати, і вживав демагогічних засобів, можливо, що він це робив значно більшою мірою, ніж може відтворити публіцистичний талант М. Лагодівського, — але яке ж воно все далеке від Донцова як людини внутрішньої! Ми ось тут теж звели полеміку з Донцовим, ми теж сперечаємося з ним за оцінку різних зовнішніх виявів життя, ми теж заперечуємо те, що в його поодиноких твердженнях уважаємо фатально-помилковим, недостатнім, однобоким, перекрученим, спотвореним. Але ж водночас ми відчуваємо, скільки правди, скільки правоти, скільки справедливости заховано у внутрішньому світосприйманні Донцова, який завжди, від початку до кінця, при діяметральній зміні поглядів і політичних орієнтацій пропаґував незмінно одне й те саме: ненависть до рабства, любов до свободи, прославлення людини, що гне обставини, що «перемагає обрії» і скорює «сказ стихій» (Маланюк), людини, що до смерти вірна ідеалові, людини, що не знає втоми й спину, людини, що йде вперед, людини-романтика, людини вільної, вольової і активної.

Зовнішні суперечності донцовської вдачі не затіняють для нас Донцова внутрішнього, як ніколи не затінить для нас внутрішніх Миколу Хвильового й Миколу Куліша їхня зовнішня приналежність до комуністичної партії. Ми за Донцова проти Донцова так само, як за Хвильового проти Хвильового. Йдеться про те, щоб він так само відчув щастя пізнавати цілу людину в об'ємі, як відчуваємо це щастя ми, сьогоднішні українці. Йдеться про те, щоб він теж навчився прозрівати за зовнішніми суперечностями внурішню сутність людей і явищ, як навчились ми бачити Донцова внутрішнього за Донцовим зовнішнім, як навчились ми дивитися не на площинність речей, а на їхню наскрізну дію. Йдеться тепер про те, щоб збагнути в історії силу явищ, в яких сила поєднувалася з ідеєю, де чин доповнювався інтелектом, де окремі ділянки були ланками тієї наскрізьної дії, мета якої стає реальністю тільки в нашу добу. Чи широта світогляду розмагнечує чин? Так, але тільки в слабкої людини. У справжнього формувача обставин що ширше бачення світу, то дійовіший і глибший наслідок його чину. Згадаймо Перікла, одруженого з гелленською філософією й гелленським мистецтвом, — а хто ж як не Перікл створив Европу, пристрасним адоратором якої є Дмитро Донцов! Згадаймо італійських тиранів, що вправлялися в ліриці, складали канцони — а хто ж як не Медічі ствердили культурний Окцидент, що його з такою силою прославляє в своїх писаннях Дмитро Донцов! Не раз Донцов підкреслював, що вирішують не ідеї, а люди — та емотивна атмосфера, в якій діють люди. Це було в ті часи, коли вирішувала закономірність незв'язаних між собою, засадничо ворожих один одному чинів, коли всесвітня змова інтелектуалів ще не постала. Але якщо активізм лю-

дини лежить в її глибокій душі, недоступній виясненням розуму, якщо жадоба дії є внутрішньою суттю людини, то чи програє ж історія людства, коли ця істота поєднається з інтелектуальною цілеспрямованістю і коли колективний чин людства набуде змісту в виясненні своєї мети: в наданні кожному народові й кожній людині повної свободи для повного свого творчого вияву? Вселюдська ідея не може розмагнетити чину, розмагнечується людина сама з себе, якщо не виробить у собі потуги. Йдеться ж бо про потужну людину.

Обличчя нашої доби визначить потуга, керована ідеєю. Сьогодні йдеться про ідейну людину. Йдеться про людину, яка увільнює своє мислення від усіх пережитків старого світу, від застарілих понять і концепцій у політиці, побуті, релігії. Чи можна надавати сьогодні поважного значення такому безглуздому поняттю, як «навала зі Сходу» коли більшість нас зі Сходу, коли ми знаємо про стародавні культури і про сучасний побут народів Сходу назрівняно більше доброго й привабливого, ніж зустрічаємо в практиці багатьох «людей з Заходу»? Чи можемо брати за зразок побут сучасного европейського міщанина, з його егоїзмом, скупістю, безкрилістю, вузькістю, обмеженістю, той побут, що ним деякі непомірковані адоратори Заходу хочуть для нас заслонити справжні потенційні спроможності далеко ще не вичерпаного Окциденту? Чи можемо вважати за істину повчання тих катехитів, які замість правдивих християнських засад подають дітям і дорослим самі середньовічні догми, саму порожню форму? Ні, нашим ідеалом є людина, що ідейність свою плекає з активности, а не з безкритичности думки. Христос був для всіх, і тому протестуємо проти утотожнення Христової ідеї тільки з католицькою церквою, історія якої далеко не вся складається з непогрішимости. Ніхто й ніколи нас не переконає, що це Христос вселився в тих, які живцем спалили Джордано Бруно, що це Він наказав знищити одного з найкращих синів землі. Ми протестуємо проти того, щоб нас навчали сьогодні про добро і зло за середньовічними категоріями, бо сьогодні ми маємо інші «так» та інші «ні». Чи зможе ж сприяти ідеї нашого сторіччя з його теорією релятивности ієрархія позитивів і неґативів, установлена Тридентським собором? Нехай перший-ліпший сьогоднішній догматичний християнин, який живе тільки завченими катехитичними правилами, спробує оцінити цей чин спалення Джордано Бруно з погляду «так» і «ні» — скільки відповідей він дістане? З погляду службовика інквізиції він дістане «так». З погляду «розніженого» гуманіста — «ні». З погляду подвижника, який вважає, що великі ідеї купуються великими жертвами, — безумовне «так». Але — безумовне «ні» з погляду людини, яка, практично зацікавлена в ствердженні відкрить людей Бруно — породи, мала змогу на власному досвіді переконатися, що Канада лежить на відстані стільки-то ступенів від, приміром, Львова чи там Праги. Де ж у цьому

абсолют і де в цьому християнська ідея? Воліємо людину, яка радше відмовиться від спекуляцій людського мозку на тему Христової сутности, щоб не блюзнірчити супроти ідеї людського суспільства, заснованого на по можливості найближчому практичному здійсненні Христових заповідей. Ідеться про щирохристиянську людину.

Так, ідеться про дуже щиру — в мисленні й у вчинках — людину. Людину, що не втікатиме від питань, які сьогодні потребують сміливого поставлення. Цій людині доводиться пробивати собі шлях через ідолів учорашнього дня, які ще досить міцні для того, щоб наступати, щоб заперечувати нову людину і новий світ. Усе, що хоче вона переоцінити, все, чому вона намагається надати нового змісту, все це беруть в оборону ті, хто зацікавлений у тому, щоб світ і далі стояв на старих стовпах. Коли нова людина ставить під сумнів методи викладання релігії по школах — її називають безбожником. Коли нова людина переглядає можливості застосування людської енерґії, ініціятиви, запопадливости поза межами торговельної конкуренції — її називають комуністом. Коли нова людина розглядає питання, чи справді велика приватна власність символізує щастя й незалежність людської особистости — її називають «поширювачем марксівської зарази». А тим часом — хіба може брати участь у будівництві нового світу той, хто автоматично затуляє відкриті питання, хто тікає від розв'язання їх під захист старих «вічних істин», старих «крапок над і»? Ні, будувати життя може лише той, хто відчуває релігію як не тільки органічну, але й усвідомлену потребу контакту з цілим — не як засіб збивання людей у механічну цілість; той, хто вірить, що не конкуренція стимулює людську енерґію, а, навпаки, людська енерґія стимулювала свого часу конкуренцію, щоб заповнювати товарову порожнечу, але що так само людська енерґія, яка є початком усього, і людський інтелект, який надає всьому зміст, можуть на вищому ступені своєї діяльности витворити інший світ, де людям не буде потреби жити по-вовчому; той, хто не хоче бути рабом матеріяльної власности, з утратою якої втрачається глузд його існування; той, хто прагне боротьбу за існування знести на той високий щабель, де вона означатиме боротьбу за духове існування; той, хто хоче стати справді новою людиною і створити світ без воєн і вбивства, без утиску й гніту, без однобокого бачення і без боротьби в ім'я однобокого бачення — світ правди й справедливости, світ звисоченої, звеличеної, великою літерою людини.

І якщо йдеться про те, що кожна доба вимагає свого міту і витворює його, то мітом нашого сторіччя стане людина, яку Бог полишив на час, щоб вона навчилася заміняти Його на землі. І коли це станеться, коли кожна найменша людина доросте до повної самовідповідальности перед Богом і собі подібними, настануть знову біблійні часи. Йдеться про нову біблійну людину.

ІВ. КОРСУН

Недодумана утопія.

(Про теорію солідаризму)

В останній час модною стає серед деякої частини еміґрації теорія солідаризму, як окремого погляду на людське суспільство і його організацію. Проблеми солідаризму гаряче дискутуються в середовищі російської білої еміґрації. У нас ціла політична організація (ОУН ім. Мельника) вважає, здається, солідаризм своєю офіційною доктриною. В цьому середовищі видано навіть велику книжку Боярського про солідаризм. Настав, отже, час сказати критичне слово про цю теорію. Розглядаючи концепцію солідаризму, ми в цій статті будемо користуватись тільки матеріялами з статті проф. В Горбачевського «Капіталізм, соціялізм та солідаризм», журнал «Студентські обрії» ч. 1, видання українського студентського товариства «Січ».

Засади солідаризму

Солідаризм проголошує себе ворогом і капіталізму, і соціялізму.

Він «рішуче відкидає теорію про клясову структуру суспільства та про перманентний антагонізм інтересів ворогуючих таборів, а замість того категорично проголошує, що суспільство — це живий організм». «Рівність одиниць у громаді можлива лише в початковій стадії розвитку . . . Різничкування одиниць викликається потребами успішного розвитку громади, тобто, різничкування є ознакою поступу, удосконалення. Навіть і сама природа підтримує різничкування: люди родяться різної фізичної конструкції, різного темпераменту, різного характеру різного ступеня душевного потенціялу». Отже «закликати до рівности — це значить закликати людство вертатись назад до примітивних форм суспільного життя». «Доводиться подумати, чи не можна часом досягти соціяльної справедливости і за соціяльної нерівности людей. Вся теорія солідаризму і є, власне, спробою досягнення цього.

Виходячи з засади, що «суспільство — це живий організм», солідаризм твердить, що «розвинена людська громада завжди має три суспільні шари: 1) верхівку — то є ведучі, що дають напрям розвитку, 2) середину — то є керуючі, що вказівки верхівки переводять у життя та 3) підложжя — то є працюючі, що, власне, творять своєю працею нові вартості. Ці три мари конче потрібні, бо без верхівки низи стали б безформенною хаотичною юрбою, безголовним натовпом, а знов же без низів верхівка повисла б у повітрі, не мала б опертя». Так дивиться солідаризм на структуру суспільства.

Виходячи з таких засад, солідаризм висуває цілий ряд заходів до оздоровлення суспільства. Він вважає, що «кожна одиниця має бути вчленована до тієї чи іншої соціяльної верстви». Але «соціяльна справедливість вимагає», щоб це робилось не на підставі родовитости (походження), не на підставі протекції, а на підставі «виключно власних заслуг самої одиниці». Все це можливе лише «в добре дисциплінованій громаді». Тільки там можливе «урівноваження прав з обов'язками», дотримання засади «хто багато бере, той мусить багато і дати». Для цього потрібна сувора суспільна контроля. Верхівка мусить «давати накази низам», але «одночасно зобов'язана відповідати перед низами за доцільність даних наказів». Низи мусять мати «право тягти верхівку до відповідальности за національні накази». В основі всього мусить бути суспільна дисципліна, «щільна співпраця всіх суспільних шарів: верхівка не сміє відгороджуватись високою стіною від низів, а знову ж низи не сміють загрузати в болоті індеферентизму». «Значить, — закінує несподівано проф. Горбачевський, — суспільне життя треба базувати на засадах демократизму». (Усюди підкреслення наше. Ів. К.).

В царині економічної політики «солідаризм ставить принцип приватної власности основним фактором, що має формувати суспільно-економічні відносини». Він проти пролетаризації мас, він стоїть за їх «обуржуазнення», «бо хоче кожну людину зробити власником, господарем на власному дворі, а не наймитом у чужих хоромах». В земельному питанні солідаризм виступає за розподіл землі між селянами «з забороною роздрібнення земельних маєтків нижче норми, або, знов же, скупчення землі в руках одиниці вище встановленої норми». Право власности на промислові й торговельні підприємства та на житлові будинки існує без обмеження розміру, але природні багатства вилучаються з приватного володіння, «бо були б джерелом несправедливого збагачення одиниць». Так само «тяжка металургія, залізниці, банки та асекурівні не можуть бути в приватних руках, бо вони повинні служити публічним інтересам». Солідаризм ставить перед приватною власністю такі обмеження: «1) використовувати маєток можна лише способами, дозволеними законом та мораллю (напр., не можна нищити частини врожаю, щоб тим підняти ціни на збіжжя); 2) треба старатись, щоб від використання маєтку мав користь не лише власник, а й ціле суспільство (напр., замість парків, розводити овочеві сади при приватних будинках) та 3) завжди пам'ятати, що для висоти зарібку чи зиску існує певна межа, поза якою починається вже спекулятивне збагачення». За всім цим має стежити держава шляхом 1) планування, 2) регулювання цін, 3) нормування взагалі всяких доходів (заробітної платні, різних гонорарів та рент). Солідаризм хоче дбати, щоб у су-

спільстві не було ані «півлюдей» (паріїв), ані «надлюдей» — півбогів, бо всі люди мають бути лише людьми, хоч і не однакової вартости». «Цементом, що тримає всіх членів громади вкупі, є соціяльна справедливість. А соціяльна справедливість виявляється в 3-х фазах: 1) в справедливому розподілі функцій поміж членами громади (за спроможностями) 2) в справедливому розподілі спільного доробку поміж членами (за заслугами), та 3) в справедливому розподілі громадянських почестей (за моральними вартостями).

Такі, в основному, засади й практичні положення солідаризму.

Критика солідаризму

Перше запитання, яке виникає при розгляді концепції солідаризму, це — чому ніде в світі досі ніхто навіть не пробував здійснювати таку ідеальну (майже як у Платона) державу? І друге: чому в найпередовіших країнах світу, як от Англія чи США, що досягли вершин цивілізації і в деякій мірі стали зразком суспільної організації, чому в тих країнах навіть не чути нічого про солідаризм? Правда, це ще не аргумент проти нього. Все ж в деякій мірі повчальне те, що де найвищого щабля розвитку найпередовіші країни дійшли не на шляхах солідаризму, а на шляхах капіталізму і мають тенденцію замінити капіталізм знову таки не солідаризмом, а, поминаючи його, соціялізмом, бо ж в цілому світі є розмови тільки про капіталізм і соціялізм (та ще комунізм), і ні в одній европейській країні немає партій (крім профашистських), що обстоювали б програму солідаризму.

Очевидно, є якась порочність у цій доктрині. А втім вона виступає досить виразно. Заперечуючи рівність одиниць у громаді, солідаризм покликається на природу — люди родяться, мовляв, теж нерівними, а з різним фізичним та душевним обдаруванням. Це зіставлення було б слушне, якби нерівність у суспільстві точно відповідала нерівності в природі, тобто якби усі багаті були більш обдарованими, а всі бідні — менш обдарованими. Але виявляється, що в сучасному суспільстві багатою людиною, що посідає високе становище, може бути й дегенерат, який дістав від батька велику спадщину, а йому може підпорядковуватись і обдарована, але бідна людина. Отже, природа вимагає, щоб перший підпорядковувався другому, але існуюче суспільство цього не дозволяє. Соціялізм таке протиріччя хоче усунути ліквідацією приватної власности на засоби виробництва, щоб усі люди — і більш і менш обдаровані — мали однакові шанси при початку життєвої кар'єри. Солідаризм же таке протиріччя узаконює, фальшиво покликаючись на природу, яка справді бунтує проти суспільного порядку, що його обороняє солідаризм. Таким чином, перша й друга передумови соціяльної справедливости, що її намічає солідаризм, а саме — «справедливий розподіл функцій поміж членами громади (за спроможностями) і справедливий розподіл спільного доро-

бку (за заслугами) абсолютно нездійснимі в солідаристичному суспільстві, де, як пише проф. Горбачевський, «будинки та промислові підприємства можуть без обмеження щодо їх розміру бути об'єктом куплі-продажу», тобто переходити і в спадщину, отже, деякі функції й доробок мають розподілятися не за спроможностями й заслугами, а за... приватною власністю. Те саме, що й у капіталістичному суспільстві.

Далі солідаризм не має ніяких підстав «рішуче відкидати теорію про клясову структуру суспільства та про перманентний антагонізм інтересів ворогуючих таборів», бо клясова структура суспільства — це зовсім не теорія, а жива практика. Як би ми не міняли назву, — замість кляс — верстви, шари чи корпорації, і промисловця як би не називали тим же робітником, що тільки виконує функції керування, — жива практика веде до того, що цей промисловець буде природньо стреміти до якнайбільшого зиску (інакше який сенс вести підприємство?), а робітник — до якнайбільшого заробітку. І ці інтереси неминуче стикаються й борються. І нічого страшного в тій боротьбі немає, а навпаки, — де та боротрба природних «еґоїзмів» заборонялась (фашистська Німеччина й Італія), там наступала катастрофа (в СССР з неминучістю теж наступить), а нації, в яких сутичка «еґоїзмів» була явищем законним, виросли в найпотужніші країни світу (напр., США). Відкидати можна все, але солідаризм не має ніяких засобів припинити існуючу на практиці класову боротьбу в класовому суспільстві. Її, правда, можна припинити методами Гітлера, Муссоліні чи Сталіна, але ж, як каже проф. Горбачевський, за солідаризму «суспільне життя треба будувати на засадах демократизму». Отже, й тут солідаризм не все додумав до кінця.

Замість існуючого в живому житті поділу суспільства на кляси, солідаризм пропонує надуману схему: 1) верхівка, що дає напрям розвитку, 2) середина, що керує за вказівками верхівки і 3) підложжя — працюючі. Ця схема, правда, дуже нагадує структуру тоталітарної держави: 1) політбюро (райхсканцелярія), 2) обкоми партії (ґауляйтери) 3) підложжя. В демократичному житті поділ зовсім інший. Навіть парлямент і уряд не можна безоглядно розглядати, як «верхівку, що дає напрям розвиткові», бо вони є тільки уповноважені від виборців, які, власне, є першим джерелом, що «дає напрям розвиткові». Коли навіть стати на точку зору критиків сучасної демократії, що, мовляв, виборці не є абсолютно незалежні, що через пресу, пропаґанду, підкупи тощо капітал контролює вибори в деяких демократіях, то й тоді «верхівкою, що дає напрям розвиткові», є той капітал, а уряд — тільки виконавець.

Зовсім інакше, ніж за схемою солідаризму, виглядає в демократичному житті і «підложжя». Тут воно, бодай формально, бодай тільки за конституцією, є джерелом влади, що «дає напрям розвиткові». Прогрес полягає в тому, щоб цю фо-

рмальність перетворити на реальність, щоб уряд дійсно був тільки виконавцем, щоб виборець реально «давав напрям розвиткові». Соціялізм саме й бореться за абсолютну демократизацію життя, навіть в господарській царині, і за перетворення формальної тільки буржуазної демократії в фактичну соціялістичну. А солідаризм навіть від формальної буржуазної демократії іде назад, відбираючи від основної маси виборців, навіть формальне право «давати напрям розвиткові» (як дає його навіть критикована солідаризмом капіталістична демократія) і залишає тій основній масі виборців тільки презирливу назву «підложжя». Солідаризм називає це найвищою справедливістю, але запевняємо шановного проф. Горбачевського, що запровадити таку «справедливість» можна тільки за допомогою НКВД або ґестапо. Дивним після цього є закид солідаристів проти соціялізму, що він, мовляв, хоче змусити робітника «працювати за голодну заробітну плату». Але ж соціялізм каже, що він не вдоволений навіть формальною буржуазною демократією, а хоче, щоб виборець реально «давав напрям розвиткові», тобто й заробітній платі. Солідаризм в це не вірить і йде назад навіть від формальних прав виборця, роблячи його тільки «підложжям» і ставлячи над ним дві бюрократичні інстанції, хоч бюрократію він бачить тільки... в соціялізмі. Недодумав солідаризм до кінця й тут.

Читача, очевидно, дуже цікавить, яким способом демократичний солідаризм змінить існуючі в живому демократичному житті структуру та ієрархію влади і як він її побудує за своєю трьохступневою схемою. Також читача дуже цікавить, як солідаризм ліквідує реально існуючу клясову структуру суспільства і «перманентний антаґонізм ворогуючих таборів», як він з реального суспільства створить «живий організм».

Відповіді на це солідаризм не дає. В розділі «як солідаризм досягає справедливости» ми навмисне попідкреслювали слова «справедливість вимагає», «мусить», «потрібний», «зобов'язаний», «не сміє» та інші заклинання, якими солідаризм, скований коньюнктурною потребою бути дамократичним, хоче зачарувати реальну дійсність і змусити вскочити в його мертві й убогі схеми. «Кожна одиниця має бути вчленена до тої чи іншої соціяльної верстви» (а якщо вона, користуючись солідаристичною демократією, не захоче «вчленятися»?). «Справедливість вимагає, щоб це («вчленення») робилось не на підставі родовитости, протекції, а на підставі виключно особистих заслуг» (а чого вимагає право вільної куплі-продажу власних підприємств?). «Хто багато бере, той мусить багато і дати» (а хто його зобов'яже в умовах демократичного солідаризму?). «Низи мусять мати право тягти верхівку до відповідальности» (але ж то протирічить трьохчленній схемі влади, за якою «підложжя» — то є працюючі, що творять своєю працею нові вартості» і більше нічого). І так далі. Добрими намірами, як відомо, і пекло вислане. На «мусить» не будуються ніякі

соціяльні концепції й доктрини. В реальній доктрині «мусить» витікає або з закономірностей життя, або з насильства. Коли европейський капіталізм сконав в другій світовій війні, то німецька промисловість «мусить» бути соціялізована навіть на думку американського генерала Клея, бо те витікає з закономірностей життя. Коли колективізація села большевизмом не витікала з закономірностей життя, то те «мусить» повинно було впроваджуватись терором поліційної держави. Усі наведені вище солідаристичні «мусить» ніяк не витікають з закономірностей життя, отже, потребують тільки насильства. Але ж солідаризм демократичний . . . Шось не в'яжеться, пане професоре!

На тому ж самому утопійному «мусить» побудована і вимога до приватної власности «не нищити частини урожаю, щоб тим підняти ціни на збіжжя». Очевидно, капіталіст топить в морі каву не від бажання побачити, як синє море стає брунатним, а від гострої господарської потреби врятуватись від банкротства. Якщо заборона топити каву врятує його, то він не топитиме, а як не врятує, то він просто перестане господарювати в солідаристичному суспільстві. Однією забороною чи моралізуванням нічого не зробите. Треба ліквідувати причини, що штовхають «нищити частину урожаю». Причини ті-конкуренція борців за зиском, тобто приватиних власників, що їх обороняє солідаризм. Утопійним є в умовах демократії і змушування приватних власників розводити при будинках замість парків овочеві сади. За це можна боротися тільки пропаґандою, що не заборонено в усіх інших (не солідаристичних) суспільствах. Одним із тих побажань, що ними й пекло вислане, є побажання солідаризму «завжди пам'ятати, що для висоти заробітку чи зиску існує певна межа». В солідаристичному суспільстві не передбачене право страйків організованих робітників, хоча проф. Горбачевський нарікає, що «за соціялізму пваво страйку буде від робітництва відібрано».

Висновки

Що таке демократичний солідаризм? Це є зреформований на декілька кроків в напрямку до соціялізму капіталізм. Де саме тут елементи соціялізму? Це усуспільнені природні багатства, металургія, залізниці, банки. Решта — капіталізм, пом'якшений утопійними плянами ліквідації клясової боротьби, «живим організмом» суспільства і безконечною кількістю «мусить». Ці «мусить», як і утопійні в н а ш ч а с надії зберегти від парцеляції селянські господарства (майорат), як і плани депролетаризації та обуржуазнення робітників («кожну людину зробити власником, господарем н а в л а с н о м у д в о р і, а не наймитом у чужих хоромах» (чому усуспільнена фабрика є «чужі хороми»?) — все це безнадійна спроба відмираючої ментальности хапатися за соломинку життя. За всіма цими проектами почувається їхній творець. Хто він? Не існує соціяльного проекту, за яким би не стояли якісь

соціяльні інтереси. Проект усуспільнення промисловости ніколи не висунуть промисловці, а його висунуть тільки робітники. Проект зниження цін на хліб ніколи не висунуть його продуценти.

Солідаризм є не капіталістична і не робітнича доктрина, а типова вигадка тієї частини міщанської інтеліґенції, яка, зненавидівши соціялізм і розуміючи, що капіталізм теж підійшов до свого кінця, хоче створити якийсь новий — ні капіталістичний, ні соціялістичний світ. Але антикапіталістичним той світ є тільки декляративно, бо реально зачінає капітал тільки в галузі важкої індустрії. Хіба ж власник (хочби й дрібний) спроможний поважно захитати підвалини приватної власности? Але, дозволяючи в основному капіталістичну власність, міщанський солідаризм все ж не дає їй змоги реально існувати, забороняючи природну для капіталізму класову боротьбу, вільну гонитву за зиском, бо з погляду «власного двора» все то є од лукавого, хоч реально така заборона означає спинення динаміки господарського процесу, замороження господарського життя і загрозу параліжу, од якого врятувати могла б хіба тільки система прикріплених до кожного фабриканта солідаристських партайманів. А оскільки це не можливе, бо солідаризм вважає себе демократичним (нічого не зробиш!), то ввесь він в цілому являє собою недодуману утопію реакційної дрібнобуржуазної інтеліґенції, переляканої грядущим соціялізмом робітників і селян.

Але якщо в умовах капіталізму солідаризм є нездійсненна утопія, то в умовах підсоветських він є просто таки нісенітницею. В нинішній Україні існує дві кляси — трудовий народ і большевицька державно-капіталістична бюрократія. Ми виключаємо припущення, щоб українські солідаристи кликали до клясового миру між щими двома непримиренними клясами і нинішнє суспільство в Україні теж уявляли як «живий організм» (хоча «організм» той теж існує). Треба скоріше думати, що українські солідаристи просто іґнорують нинішню українську дійсність приблизно так само, як уперта людина, що, побачивши вперше в звіринці верблюда, махнула рукою — «не може бути!». Але ж є! Можна ще припустити, що солідаристи в післябольшевицькій українській дійсності уявляють принцип приватної власности теж «основним фактором, що має формувати суспільно-економічні відносини». Таке припущення найбільше ймовірне, бо хіба власницька ментальність може уявити високорозвинене суспільство без приватної власности як основи економіки? В такому разі до вищенаведеної характеристики можна ще додати, що український солідаризм є типово еміґрантський витвір, який супроти української дійсности відстав на цілих тридцять років пореволюпійної доби.

В. Р-к.

Політична боротьба в Італії та її суть.

Сучасна Італія — це країна найбільш затяжної економічної кризи, найгостріших соціяльних класових протиріч і найбільше непримиренної політичної боротьби. Барометром економічної й політичної кризи в Італії є існування в ній найчисленнішої після СССР комуністичної партії, що є найкращим показником розкладу країни.

Без пізнання економічного становища й політичної структури Італії неможливо вияснити і зрозуміти сучасне її політичне обличчя та суть внутрішньої політичної боротьби.

Італія належить до найбільш убогих країн европейського континенту. Повна, або майже повна відсутність власних джерел сировини: вугілля, заліза, нафти. Низький відсоток придатної до обробітку земельної площі. Із своїм 45-міліоновим населенням, з найвищим в Европі природним приростом, Італія має власного хліба тільки на 2-3 місяці в рік. Так само, очевидно, стоїть справа з іншими основними засобами прохарчування: м'ясом, тваринними жирами тощо.

Не зважаючи на такий незвичайно невідрадний стан і недостачу основної сировини для розвитку народнього господарства в Італії, майже виключно в північній її багатшій частині розвинулася велика й технічно-передова промисловість, водна, електроенерґетична, текстильна, авто і машинобудівельна, корабельне будівництво і легка промисловість. Італійська промисловість розвинулася із значних накопичень торговельного капіталу, дякуючи сприятливому положенню Італії, як природного торговельного центру середземноморських країн, на шляху до Африки, Близького Сходу й Індії, що згодом втратив свою питому вагу в міжнародній торгівлі.

До половини минулого століття Італія була конґломератом політичноно-об'єднаних держав. До остаточного об'єднання Італії в одну державу дійшло лише в 1870 році. Довершилось воно в боротьбі династії північного Піемонтського королівства із світською владою римського папства на півдні. Симбіоза ліберальної монархії і католицизму витиснула свій знак на соціяльній структурі й громадському та культурному розвиткові італійського народу. Прихід до влади фашизму, що політично завершився компромісом між ним, монархією і католицизмом, не змінив нічого або майже нічого в економічній і соціяльній структурі Італії. Фашизм, як кожний націоналізм, вузьконаціональний політичний імперіялізм, шукав розв'язки пекучих внутрішніх економічно-соці-

яльних проблем в активній зовнішній завойовницькій політиці. Тому, що для ведення такої політики не було необхідної економічної бази, ця авантюрницька політика закінчилася повною катастрофою: втратою колоній, територіяльним обкроєнням Італії, економічною й політичною контролею італійської держави відповідними пунктами недавно підписаного мирового договору.

Прихід до вирішального голосу в міжнародніх відносинах економічно наймогутніших колоніяльних потуг і зіштовхнення Італії (і не тільки Італії) до ролі другорядних західньо-европейських держав поставив врешті італійський політичний світ остаточно вирішити свої так довго відкладані пекучі внутрішні економічні й соціяльні питання й визначити своє місце серед міжнародніх сил.

До розв'язання цих питань Італія стає розбита на: промислову північ з численним фабричним робітництвом, без промислової сировини; вбогий південь з залишками февдальних земельних порядків, падронами-поміщиками, безземельним селянством (наші батраки і форналі), і такою нуждою того селянства, що до неї можна прирівняти хібащо злидні українських селян в найгірші роки большовицької колективізації; сепаратистичну Сіцілію, найбільш упосліджену своєю батьківщиною частину Італії, що марно ждала і за монархії, і за фашизму, і тепер, за демократії, втягнення її в систему загального національного господарства і підвищення рівня життя робітництва сіцілійських копалень і найманої хліборобської праці.

В загально-державному маштабі недіяльна промисловість, чи не працююча повною парою, безробіття, злидні селянства на півдні і в убогих районах країни, неписьменність і політична невиробленість передовсім південних селянських мас, реґіональний сепаратизм, низький рівень освіти на півдні, що створює навіть такі аномалії, як неможливість для звичайного італійця, приміром, з Сіцілії чи Пулії розуміти свою літературну мову — ось тло, на якому відбувається боротьба політичних таборів в сучасній Італії. З другого ж боку — нечисленна кляса багатих промислових, торговельних і фінансових підприємців мультиміліярдерів «бідної», «здевалюованої» ліри, залишки багатого вчорашнього дворянства, що в своїх віллах і замках з парками серед перенаселеного тісного міста консумує рештки своїх багатств, багаті падрони й аґрікольтори, що вічно торгуються й нарікають на здачу контингентів в своїй демократичній державі і зацікавлені перш за все в тому, щоб залишити максимум продуктів для операції на чорній біржі.

З одного боку — нужденна карткова система на продукти харчування, а з другого — тут же біля тих самих крамниць з твердими цінами стоси, яких душа забажає, продуктів споживання для тих, що мають гроші, і всі можливі предмети люксусового вжитку.

Картина протилежностей, яких не можна зустріти сьогодні в багатших на сировину та продукти країнах західньої Европи: Англії, Фра-

нції, Німеччині. Це й пояснює розподіл політичних сил в сучасній Італії.

Загальна убогість країни вимагала, щоб в інтересі її швидкої відбудови після закінчення війни були вжиті рішучі заходи та щоб були найбільш раціонально використані фінансові і всякі інші ресурси країни. В перші часи після війни ці зусилля були, щоправда, гамовані контролею окупаційних чинників в Італії та нестабільністю її політичної влади. Остаточна вціліла у війні італійська монархічна влада була повалена всенароднім голосуванням; Італія стала демократичною республікою.

До змагань за перебудову і відбудову Італії в нових відносинах стала нова італійська демократія, розподілена на такі головні сили: в центрі і на правому крилі — християнська демократія, ліберальна партія, Партія «Уомо квалюнкве» (сірої люники), на лівому крилі — друга щодо чисельности після християнсько-демократичної комуністична партія і третя щодо чисельности — зразу одноціла соціялістична партія.

Італійські центрово-праві партії, як партії міщанства, на якому спирався фашизм, міщанства, що не здібне було зайняти виразну поставу до падаючого фашизму і стати організатором боротьби проти німецьких гітлерівських окупантів, опинилися відразу перед фронтом сильної комуністичної партії, що вміло використала період підпільного протифашистівського і протигітлерівського руху для поширення своїх впливів серед мас і розбудувала його енерґійною акцією в перші часи повоєнного хаосу, користуючись розбиттям і слабістю недавно ще зорієнтованих на фашизм міщанських партій. Початковий зріст комуністичних впливів в Італії був явищем, викликаним переходовими обставинами воєнного і повоєнного часу. Пізніше ці впливи треба приписати виключно політиці міщанських партій.

Італійська зразу єдина соціялістична партія виникла також як партія антифашистського й антигітлерівського підпілля. Умови підпільних дій і пізніша необхідність повалення монархії були причиною тактичної співпраці цієї партії з комуністичною партією. Звичайно, в початковій стадії організації цієї партії туди пристали соціялісти різних напрямків і лише в ході практичної політичної і організаційної діяльности могло дійти до створення незалежного італійського соціялістичного руху. Це й сталося на конґресі цієї італійської партії в 1946 році. Соціялістичні діячі під проводом Сараґатта повели явну боротьбу проти комуністичних прихвостнів Ненні й Бассо і створили незалежну соціялістичну партію під назвою Соціялістична Партія Трудящих Італії, повели відверту боротьбу проти комуністичної партії як знаряддя російського імперіялізму і проти партії Ненні і Бассо, називаючи останнього «оком Москви».

Може, іншим разом буде нагода вияснити розбіжності, що виникли в італійському соціялістичному русі. Для нас становить тут найбільшу цікавість — дати загальну хара-

ктеристику італійських відносин і вияснити причину масовости комуністичної партії.

Вже з наведеного ясно, що щонайменше безглуздям було б пояснювати масовість комуністичного руху російським золотом і спритністю кремлівського аґента Толліятті. Цей рух корениться в жалюгідних економічних, соціяльних і культурних умовах широких мас італійських робітників і селян.

Тільки розв'язка цих наболілих питань і знищення страшних внутрішніх класових суперечностей могла б частково відтягти здезорієнтованого, доведеного до розпачу, несвідомого робітника та сільську бідноту від комуністичного руху. Немає навіть потреби це арґументувати. Подруге, при такій — назвімо це — природній убогості італійської національної території, очевидно, найбільш справедливий внутрішній устрій не може набагато поправити справи. Отже, для Італії виникає необхідність включитися в ширшу міжнародню систему і шляхом обміну товарами здатної до продукування в широких розмірах власної індустрії надолужити внутрішні недостачі.

Італійська незалежна соціялістична партія під проводом Сараґата висунула, власне, таку єдину реальну концепцію виходу із сучасної соціяльної і національної кризи, а саме: поперше: найбільш раціонально використати існуючі в Італії економічні ресурси, повільним, але рішучим переходом до планового господарства через націоналізацію й усуспільнення важливих секторів народнього господарства і контролі приватно-власницького сектора; подруге, включення Італії в економічну систему західньо-европейських країн, як певної самовистачальної (хоч до деяких меж) економічної цілости. Для Італії немає й не може бути іншого виходу, якщо вона хоче бути суверенною державою. Інший вихід — це тільки стати провінцією большевицької Росії, бо на американську провінцію вбога, перенаселена і як-не-як промислово самовистачальна Італія не надається.

Але ж становище інших партій, міщанських і партії комуністичної цілком інше. Тут ми приходимо до суті нашої проблеми.

Політика міщанських партій, від християнської демократичної направо-руками й ногами впирається проти перебудови економічної й соціяльної структури Італії; найбільше, що робиться, — це вживаються безвартісні заходи для заспокоєння стривоженої громадської думки або закордону, щоб тим самим створити враження, що для уникнення кризи щось таки робиться. Неможливо в короткій статті проаналізувати все це на фактах. Візьмімо хочби фінансову політику. Для оздоровлення державних фінансів було запропоновано випустити нову валюту і обміняти на неї старі ліри (їх друкували без контролі фашисти, гітлерівські окупанти), що довело до обезцінення її та зросту цін на товари та до незвичайного погіршення становища робітництва, урядницької верстви і взагалі людей, що живуть завдяки продажі своєї праці. При цій нагоді було пропоновано накласти про-

гресивний податок на власників грошового капіталу, набутого, звичайно, нечесною воєнною спекуляцією на чорному ринку; в наслідок цього виникла кляса міліонерів і міліярдерів, які спричинюють існуючу дорожнечу своєю здатністю платити яку завгодно ціну за бажаний товар. Державний скарб міг у цей спосіб стягнути величезні капітали і стримати хоч ріст дорожнечі на ринку. Представники християнської демократії, що була спочатку при владі, спершу були погодились не цей шлях. Та все нові й нові арґументи знаходилися, щоб справу відкласти, пізніше почалося доказування, що ця справа буде незвинайно дорого коштувати, ще пізніше виявилося, що папір, на якому треба було друкувати гроші, десь загинув, і нарешті, коли справа обміну втратила вже фінансовий зміст, її відкинули. Словом, праві кола стоять за збереженням теперішньої економічної і соціяльної структури Італії, обороняючи його всіма можливими арґументами, в першу чергу, очевидно, «науковими», а за тим насправді криється звичайний клясовий інтерес тих промислових, торговельних і фінансових кіл, що партії фінансують. На закиди, що ця політика руйнує національне господарство і шкодить інтересам робітниче-селянських мас голова зв'язаного з ліберальною буржуазією руху «Сірої людини» Джанніні свого часу цинічно заявив: якщо пролетаріят організовується для оборони своїх клясових інтересів, то чому буржуазія не мала б права організовуватися для оборони інтересів своєї кляси? Чи треба кращого прикладу для ілюстрації того, що міщанські партії не здібні перебороти комунізм? Навпаки — це вони своєю політикою відвертають його від інтересів власної батьківщини, роблять його байдужим до національної справи. Бо коли інтеліґентні, висококультурні кола національної італійської буржуазії в ім'я власних еґоїстичних інтересів оглядаються на Америку, думаючи, що вона буде їх годувати, то чому дивуватися, що злиденна, неосвічена й несвідома маса населення звертає свої очі на Толліятті і на Москву, коли вона бачить, як на її праці наживається частина «вищих верств»? Коли ж додамо корупцію і продажність міщанських міністрів і їхнє сидження в десятьох надзірних радах банків і акційних спілок, то стає ясним, що проти такої несправедливости мусять бунтувати і протестувати народні низи.

Отже, російський большевицький імперіялізм має в кожній країні не одну п'яту колону у формі комуністичної партії. Він має дві п'яті колони — комуністичні партії під керівництвом своїх прямих платних аґентів і національну буржуазію, що своєю еґоїстичною класовою почітикою створює ґрунт для масового комуністичного руху. Бо коли б Москва мусила купувати кожного комуніста за кордоном, їй би не вистачило запасів золота з усього світу.

Яку ж політику веде в Італії комуністична партія? Чи змагає вона

до революції в Італії? Комуністична партія Італії дбає про одне: використовує сліпу, короткозоруклясовуполітикуправих кіл для поширення своїх впливів. Міщанських партій вона зовсім не боїться. Вона явно і славно глузує з них і тільки тішиться їхньою роботою. Але є ще третя сила-незалежна соціялістична партія. Якщо б вона перемогла, якщо б їй вдалося перебудувати економічно-соціяльну структуру Італії в дусі планового справедливого соціялістичного господарства, то в Італії було б знищено коріння комунізму. Звідси така страшенна лють комуністів на незалежну соціялістичну партію Сараґата в Італії і на всі незалежні партії демократичного соціялістичного руху в західній Европі. І тому в Італії комуністична партія найбільше виступає не проти міщанських партій і їх представників (вона вдоволена, що вони існують!), а перш за все проти партії Сараґата, називаючи її (соціялістичну партію!) аґентурою американського капіталізму, а коли це не допомагає, і за тією партією все таки йде свідома частина робітництва й інтеліґенції, вона приходить до терору, розбиваючи мітинґи цієї незалежної соціялістичної партії, як це мало місце у всіх важливих і менших центрах Італії. Характерно, що найбільше завзято виступають проти незалежних соціялістів бувші фашистівські еквадристи, що раптом стали переконаними комуністами або комунофілами, як відомий болонський фашистівський еквадрист Толльой. Та не тільки те. Ми бачимо, як в Італії вся комуністична партія в'яжеться тактично на терені парляментуізкрайнімиправими з однією тільких метою — повалити разом з правими партіями кожну ініціятиву незалежних соціялістів в справах конституційних, економічних, соціяльних, в справах культурної політики і виховання. І коли, наприклад, московська «Правда» кидає громи на римського Папу, комуністична партія Італії голосує разом з християнською демократією і правими колами включно до монархістів проти проекту незалежної соціялістичної партії в справі включення латеранського пакту до нової конситуції (цей пакт визнає домінуюче становище католицької церкви в Італії), отже, комуністи раптом виявляють себе ревними католиками.

Таку політику проти незалежного соціялістичного руху у спілці з правими партіями ведуть комуністи також на терені інших країн, перш за все у Франції. В чому річ? Треба сказати прямо: і комуністи, і буржуазні партії навіть не думають про національні інтереси країни. Толліятті не бажає соціялізму в Італії. Торез не бажає соціялізму у Франції. Якби Толліятті бажав, щоб Італія була соціялістичною, він підтримував би італійських соціялістів щонайменше в тих пунктах програми і тих політичних заходах, що ведуть до зменшення злиднів робітничої кляси,

до завоювання нею влади. Що ж роблять Толліятті й Торез? Вони явно саботують політику соціялістів, на радість правих буржуазних кіл (і наших неписьменних еміґрантських невігласів в політиці). Толліятті й Торез ясно прямують не до соціялізму в Італії й Франції, а до перетворення цих країн в російські колонії. В цьому їм допомагає — також слід сказати ясно, без натяків, — права буржуазія, що своїм опором справі справедливої перебудови економічної і соціяльної структури власної батьківщини, в ім'я своїх особистих класових інтересів протиставиться змаганням демократичного соціялізму до планового соціялістичного господарства, до справедливого економічного ладу і здійсненої на його ґрунті політичної демократії.

Якби права реакційна буржуазія дбала про інтереси італійської чи французької нації, то вона мусила б поступитися своїм класовим еґоїзмом в користь робітничих мас, що їх їхнє злиденне становище штовхає в обійми Толліятті чи Тореза, і підтримати змагання незалежних соціялістів до упорядкування національного господарства без кризи і безробіття. Але на кожну таку спробу і такі плани ця реакційна буржуазія відповідає галасом про «небезпеку тоталітаризму», так само, як наш нещасний «прем'єр» з вулиці Руської ч. 10 Я. Стецько і його альтер еґо Борис Озерський на сторінках бандерівських еміґраційних органів виступає проти «троянського коня». В ім'я тих своїх класових інтересів права реакційна буржуазія плює на національні інтереси своєї батьківщини, і коли їй мало сил для придушення робітничого руху, вона готова завжди покликати на допомогу варягів з-за моря й уділити їм відповідні концесії.

Таким чином, маємо об'єктивні, а не дедуковані з наукових вчень підстави твердити, що в сучасну добу єдинодемократичний соціялістичний рух бореться за суверенність европейських націй проти большевицького імперіялізму і його двох рук: комунізму і реакції. Перша з тих рук російського імперіялізму прямує до перетворення західньо-европейських країн в російські колонії, друга з тих рук — европейська буржуазна і націоналістично-шовіністична реакція — готова зректися суверенности своєї нації, обмежити її й причепити до непевного чужого воза, щоб цим самим врятувати свої маєтки і право до паразитної вегетації.

Єдино демократичний соціялістичний рух західньо-европейських народів може відродити західньо-европейську цивілізацію і відкрити шлях до економічного розвитку й добробуту та культурної творчости західньо-европейських націй, бо тільки цей рух має для цього ідейні підстави і хідтримку творчих, не декадентських і не паразитних міщанських, а життєздатних робітничих і селянських мас. Тільки цей рух має органічну концепцію европейського ладу, здатного протистояти континентальному евразійському імперіялізмові больше-

вицької Росії й континентальним імперіялізмам взагалі. Невдалі були спроби Гітлера протиставити щось цьому імперіялізмові, тим більше невдалі будуть і мусять бути спроби де Ґолля (хоч він і не фашист), Джанніні і всіх інших генералів европейського антибольшевицького вузькокласового і провінційного націоналізму, включно із спробами безталанного «генерала» «Карла Бандери».

З думок Івана МІТРИНГИ:

Нарід це зовсім самостійна одиниця, завдяки якій сучасна людина стає собою. Ми не можемо собі подумати повного життя одиниці поза своєю національною спільнотою. І коли трапляється, що вартісна одиниця може себе зле почувати у своїй спільноті, що ця спільнота не дає їй можливости зажити повнотою життя і розгорнути всі її конструктивні сили — то це не значить, що тій одиниці потрібно «ширших рам», як її національна спільнота. Це значить лише, що даний нарід соціяльно та культурно нездужає і на разі не має в його нутрі сил, щоби шляхом реформ або революції очистити авгієву стайню своїх соціяльних суперечностей.

* * *

В огні повстань, революційної боротьби родилася українська політична думка, справлювана численними похибками. Особливе ґеополітичне положення української землі вимагало від українського народу особливої і неповторної думки. Тому банкрутовали у нас концепції приняті з чужих теренів, яких не можна було здійснювати на просторі від Сяну, Буга і Волги в боротьбі за нашу політичну свободу. Тепер саме, після того, як усі українські землі знайшлись у московських руках, настав пригожий час до того, щоби в нас запанувала над міліонами українських душ одна політична думка, одна революційна тактика, українського народу. До недавна Українська земля була поділена на дві частини. На одній панували дрібні займанці буржуазно-капіталістичного устрою, друга була під пануванням московського большевизму. Ця умовина вводила в українську душу своєрідне двоєвіря. А це не могло сприяти поглибленні української політичної думки, єдиної якої потребує наш народ. Сьогодні того вже не має а нам лише треба ліквідувати залишки минулого, що осталися в ментальности наших людей.

* * *

Користь людському існуванню ми, українці, принесемо не тим, що нашим вугіллям, залізом, хлібом, нашою силою будуть здвигатися палати чужим народам, а найбільша цінність: дух нашого народу топчеться, заглушується насилується — а тим що станемо вільним і суверенним народом.

А. Ч.

До історії гасла «Самостійна Україна».

(Юліян Бачинський чи Микола Міхновський?)

Частина сучасного нашого молодого покоління думає, що ідеологом політичного клича незалежної української держави є Микола Міхновський, автор брошури «Самостійна Україна» що її було видано в 1900 році. Мало хто з наших націоналістів згадує, що цю брошуру видала РУП — новозаснована тоді Дмитром Антоновичем, Русовим, С. Петлюрою, В. Винниченком та іншими Українська Революційна Партія — видала як свій перший програмовий випуск. Випустила тобто партія, що пізніше перейшла на чисту й виразну соціялдемократичну програму.

Але чи Микола Міхновський перший проголосив гасло «Самостійної України»?

Ні, зробили це ще задовго перед ним інші українські політичні діячі.

Ще на весні відродження українського народу — в революційні часи 1848 року лемківський священик о. Василь Подолинський підніс це гасло в брошурі, виданій польською мовою. Підніс його, щоправда, несміливо.

З часом зміцнення українського національного руху під впливом Драгоманова та в наслідок познайомлення українців з писаннями та працею соціялістів у західній Европі, з засвоєнням їхніх методів політичної боротьби один із теоретиків та представників української соціяд-демократії Юліян Бачинський помістив у органі української радикальної партії «Народ» в 1893 році цикл статтей п. з. «По поводу еміґрації», в яких аналізуючи справу еміґрації українських селян до Росії та за море та обговорюючи й ставлячи перед очі українців і світу «квестію будучности української нації», він також ясно поставив та обґрунтував і вмотивував постуляти економічних, політичних і національних змагань українського народу та завершив їх і оформив у девізі: «Вільна, велика, політично самостійна Україна, одна нероздільна від Сяну по Кавказ».

Ці статті Юліяна Бачинського вийшли в 1895 р. окремою книжкою п. з. «Україна irredenta» у Львові накладом видавництва «Універсальна Бібліотека».

Юліян Бачинський для обґрунтування постуляту політичної державної самостійности українського народу вжив нового методу. Коли всі наші політичні діячі здебільшого зверталися тільки до «пожовклих історичних шпарґалів», як зазначив проф. д-р Ст. Томашівський в «Молодій Україні», в рецензії на брошуру Мик. Міхно-

вського, — тобто до давніх історичних прав, то Юліян Бачинський звернувся до економічної сторінки справи і на цій підставі доказав, що єдиний вихід українців, щоб утриматись, як нації, — це мати свою державну політичну самостійність та боротися за її здійснення.

Це, за його власним словом, «conditio sine qua non економічного й культурного розвитку услів'я взагалі можности екзистенції української нації» (ст. 72).

Аналізуючи перипетії національної української політичної боротьби, Ю. Бачинський мав візію наших недавніх днів, ясно бачив боротьбу українського народу з польським імперіялізмом. Він писав:

«... І настане борба, борба о істнування двох капіталів польського й українського, борба о екзистенцію двох кляс суспільних — української буржуазії й буржуазії польської, завзята боротьба, повна посвячення, боротьба двох «братних» народів на життя і смерть ... І антагонізм національний дійде зеніту ... Відживе давня історія, відгребесь з архівів давні припавші порохом, спомини «билих времен» — відживе страшна «традиція», .. що сильно буде прийматись між українською суспільностію, бо знайде відповідний для себе ґрунт. А рівночасно зацвите багатством і літеретура українська й українська штука, пічне цвисти між українцями й наука.»

«Між тим на порядку дневнім буде вже квестія політичної самостійности України, квестія національної української держави ...»

(«Укр. ірр.» ст. 54.)

Проаналізував Юл. Бачинський і відносини України до Росії при поваленні російського деспотичного царату:

«Тоді рішиться й Україна, розкута, проголосить і вона своє слово, і вона упімнеться тоді різко о своє право до життя. Настане тоді страшний час. Мов грім загукає над Україною проймаючий оклик мести і страшної відплати. Тоді виложить вона одверто на стіл і своє право до життя, право на політичну самостійність, право бути своїм паном у своїй власній хаті» (стор. 71-72).

Хоч усе це писане 55 років тому, мов візія, але воно яскраво віддзеркалює нам пройдені недавно наші дні, і то як по відношенню до поляків, так і до Росії, віддзеркалює події, свідками яких були ми вчора та які ще й сьогодні відбуваються на наших очах.

Реальну дійсність, оперту на житті, змалював нам соціяліст Юл. Бачинський.

І яким же далеким від того життя та від реальної жорстокої дійсности являється пізніший від нього Мик. Міхновський, що спирався, як влучно запримітив д-р Ст. Томашівський, на саме тільки право «пожовклих історичних шпарґалів».

Думки, висловлені Юл. Бачинським в «Україні ірреденті», реалізували українські політичні партії. В 1895 році на з'їзді української радикальної партії після реферату того ж Ю. Бачинського вирішено як перший етап в досягненні самостійної української держави виставити — як політичний пос-

тілят — домагання поділу Галичини на польську й українську область, поновлюючи та на нових підставах обґрунтовуючи старе гасло української політики 1848 року. Справу політичної державної самостійности України в дусі «України ірреденти» поставив на міжнародньому з'їзді австрійської соціял-демократії в Берні Микола Ганкевич в 1899 році, наголошуючи з притиском соборницькі іррдентистичні цілі національної політики українських соціял-демократів.

В тому самому році політичну державну самостійність українського народу прийняла в свою програму українська соціял-демократична партія на своєму з'їзді у Львові.

Влітку 1900 року академічна українська молодь на своєму вічі у Львові після рефератів Лонґіна Цегельського та Евгена Косевича виставила як суму всіх політичних змагань українського народу «Самостійну Українську Державу».

В дусі «України ірреденти» за самостійність України демонстрував на міжнародньому соціялістичному з'їзді в 1904 р. в Амстердамі пок. Теофіль Мелень, відмовляючись засісти між делегатами інших народів-держав і сідаючи демонстративно на місці неприсутнього делегата Японії Катаями. Демонстрував за самостійністю України на ї міжнародніх соціялістичних з'їздах соціялістичний посол австрійського парляменту, пізніший голова Трудового Конґресу Семен Вітик в Штутґарті (1907), в Копенгагені (1910), та Базелі (1912).

Пам'ятний для мене III Конґрес УСДП 3 березня 1909 р. у Львові. Промовляв на ньому між іншими делегатами соціялістичних партій провідник польських соціялістів Гнат Дашинський. У своїй промові він підкреслив, що «ми тут є тільки частиною наших народів, бо серця наших народів за кордоном; ми, поляки, маємо наше серце у Варшаві, ви, українці, — у вашому золотоверхому Києві».

Напередодні першої світової війни в березні 1914 року на V з'їзді УСДП у Львові Микола Ганкевич, реферуючи про міжнароднє становище, ясно зазначив становище українських соціялістів: їхньою метою є вільна самостійна українська держава, яку український нарід здобуде тільки після розбиття та повалення російського царату.

Це гасло й виставив у першій світовій війні український нарід, Загальна Українська Рада, «Союз Визволення України» — його реалізували українські січові стрільці.

Підчас війни українська соціял-демократія звернулася до робітництва цілого світу з пропам'ятним листом до Соціялістичного Інтернаціоналу п. з «Проти засуду національної смерти, за самостійність й незалежність українського народу» (Відень 1918 р.), в якому ясно виставлено постулят самостійної української держави. Брошуру цю завіз до Стокгольму на міжнародню соціялістичну конференцію пок. Володимир Темницький та поширив її між чужими делегатами.

На Конституанті в дні 18 і 19 жовтня 1918 р. у Львові це гасло обстоював Микола Ганкевич іменем

УСДП. За ним стояли українські радикали, ліве крило націонал-демократів із послом д-ром Волод. Загайкевичем, українські січові стрільці й молодь.

Це гасло нарешті й здісненю IV і V Універсалом Української Центральної Ради та Трудовим Конґресом.

Цей постулят знайшов свій вияв у постанові II Інтернаціоналу, який вже по першій світовій війні визнав право українського народу на його самостійну українську державу, допускаючи українську соціялістичну делегацію як рівноправну державну делегацію (дел. П. Дідушок, Мих. Грушевський.)

Так у світлі історичних фактів виглядає висунення, обґрунтування та пропаганда державної самостійности українського народу.

Микола Міхновський не був першим та єдиним її оборонцем та геральдом, і він сам таких заслуг ніколи собі не приписував. Ніколи не претендував він на монополь і на винахід справи української самостійности.

Але для чого роблять це його невдалі та нещасні епіґони?

З думок М. ВОЛОБУЄВА:

На Україні допускаються грубої помилки, розглядаючи українсько-російські відносини та національне пригнічення зі становища мовно-національного пригнічення. За те не доцінюють як слід найважливішої тут справи: пригнічення економічного.

* * *

Русотяп не може помиритися з тим фактом, що революція погребала на віки «єдину неділиму» і на її румовищах здвигнула вільний союз народів. Він ніяк не може витягнути відповідних висновків в економічній політиці відносно національних Республік Союза. Він замість піддержати розвиток продукційних їх сил, робить все шоби цей розвиток задержати, замість розглядати національні республіки як народньо-господарчі цілости деградує їх знову на позиції «країв», областей та инших додатків до російської економіки.

* * *

Коли в Москві говорять про українське народнє господарство як про південні райони СРСР — значить приймають за аксіому постулят абсолютної єдности нашого господарства і говорять про окремі його чатини як про географічні райони. Коли цей південний район взагалі перестають розглядати як єдиний, а говорять виключно про окремі частини основних вертикалів господарства СССР, тим абсолютно відкидають навіть саму можливість розглядати ці вертикалі, елементи їх, у комплексі національрайонному.

Атаманюк Василь

В НАС МІЦЬ, В НАС СИЛА

В нас міць, в нас сила
Ми не одні!
Кріпкі вітрила
Ясні вогні!
Ми бєм у дзвони:
Святий порив!
Зміна міліони на нам призив!

Встають міліони
Дріжать світи
Змовкають стони
Із темноти!
Враз метеором
Знак промінь блиск
Над людомором
Дух смерти звис!

Простує спину
Люд Великан
І йде без впину
Як гураган!
Вогонь пожежі
До хмар встають
Он пута, межі
Раби як рвуть ! ! !

Олекса Влизько

КРОВИ Б, КРОВИ І СИЛИ.

Крови б, крови і сили відерцем
Святогором понести до мас . . .
Якби можна помножити серця,
Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав
Як проміння моєї снаги, [би,
Так, щоб світ загорівся і став
І розбив би старі береги! [би,

НЕ ШУКАЮ ДОРІГ . . .

Не шукаю доріг і не плачу, —
Всі дороги ведуть в океан,
Через долю собачу,
Через болі розятрених ран!

Не зриваю в одчаї вітрила,
Допомоги чужої не жду ! . . .
В океані бунтарської сили,
Ще почують мою молоду!

Григорій КОСИНКА

ПЕРЕД СВІТОМ

Розвиднялось.

На небі темніли ще досвітні зорі, коли зимовий ранок заспівав уже над землею, як перлами, срібним снігом..

А крила його... ех, ви не бачили його крил? ! Білі-білі і горять червоними хрестиками, а над селами, коли летить ранок, зорі ґубить.

Упаде зоря на село — молодість сниться, сон розвіває...

Ой, у неї очі — василечки сині,
А уста в неї, уста...

Учителю Юрчику пригадались уста бурсачки Ніни, отієї самої Ніни, що золоті коси мала, як пшеницю полеглу, і...

— Так, я говорю йому: тораришу, не представляйте воображенія!

— Фу, ти чорт! Ця ідіотка з мітинґу лізе в голову!

Поправив подушку, і заспані очі спинились на білій грубі; там кралась якась сонлива та чиста тінь, а...

— Цікаво...

На столі злякано зашаруділа миша, далі затихла, притаїлась, із груби на лаву кіт — очі, як дві жарини, а ступає легко-легко...

— Няв, няв вв... — Незадоволено плигнув.

— Хмм, боротьба... Ай, знов —

А уста в неї, уста...

І почала тоді снуватись, як на витушку, срібна нитка про дитячі літа.

... Надворі гуляє люта зима. Ой, люта! В комині, мати каже, вітер вовком виє, а на замурованих шибах іскряться лисички од морозу.

Напільне вікно закрите старою свиткою; на діжі стоїть маленький «п'ятирик» — каганець і безнадійно моргає до прядки світлом.

В хаті холодно.

Піч, як фортеця, зайнята козаками-дітьми; мати скубе мичку, раз-пораз попльовує в пучки і, овіяна згадкою про молодість, співає:

Ой повій, вітре, з глибого яру,
Підіть, дощі, стиха та помалу.

І хиляться дитячі голови до каганця — сумні, замислені, бо невеселої мати співає:

Дівчина вкинула до колодязя дитину і просить природу, щоб не йшов дощ і вода не затопила дитя...

— А нащо ж, вамо, вона його вкинула?

— Самосійний, діти, був.

Мати замовкла.

Тільки видно було дітям, як тонкі зморшки розходились на її високому чолі — думала.

Заплуталась в пам'яті Юрчика срібна нитка дитячих літ, перервалась, а сувора земська школа, як манашеська келія, занесена снігом, заплакала з тугою — «дров немає... дров...»

.... Молотить Юрчик багатим дядькам, дичавіє... ой...

... О, ще маленький вузлик срібної нитки:

Рік у тюрмі.

— Ех, славні часи то були!

Вся наша бурса «льотом, соколи, — вперед, вперед!»

Виплило щось давнє-давнє: В-п-е-р-е-д для революціонера — іскра, що палить...

Підвівся.

По хаті затанцювали сірі силуети і кривава — кривава радуга охопила в обійми вершки тополь; то коло Горлахи горіли скирти — ранком червоний огонь цілував білу зорю.

— Стріляють?..

Так, десь недалеко цьовкнула куля, а коло зборні затупотіли об мерзлу землю коні.

— Ц-се? Що таке?!

Хтось хрипло лається...

— Как, говориш? Дмитрій Юрчик?

— Вони в нас учителюють... хароший чоловік, знаєте...

— Дурак ти, мерззавєц!

— Звєсно, со сной!

Три сірі постаті вирівнялись на білому снігу, поправили затвори і рушили за молодим офіцером...

— Осторожно, прігатовсь!

Прикладом рушниці скочили з бігуна сінешні двері, і Юрчик зрозумів, що йдуть по нього... так-так перед світом прийшла його смерть...

— Митро Пилипович! Митро... — злякано гукала з печі баба, далі затихла:

— Господи, знов люди мокнуть...

Юрчик устав і сів на ліжку.

Сірі постаті злякано, наставляючи рушниці, ввійшли до хати:

— Ви Юрчик?

П'яний, нервовий голос.

— Так.

— Ви делалі українізацію школи, трудовиє прінціпи, сволоч!

Голос офіцера затремтів, і він хрипло, як кудись поспішав, кинув до сірих людей:

— Большевізма, голубок, захотелось?!

— Я... — почав і не скінчив Юрчик.

— Айсь-ло!

Почулась якась дика команда...

І перервалась тоді срібна нитка.

Три кулі впились в тіло Юрчика, а він з кривою, іронічною посмішкою, коли падав на долівку, шептав: «вперед вперед...»

Був ранок.

Світова зоря покотилася метеором в сизо-чорний дим скирт, і над тополями зійшло село — тільки далеко-далеко Греблянським шляхом було чути, як весело гикаючи на коні, виїздила з села карательна експедиція армії генерала Денікіна.

Білі пушинки снігу легенько падали на землю, в ямки кінських копит і, здавалось, хотіли замести і слід кривавих гостей...

Петро Карманський

ДУХОМ ВСЕ МОЛОДІ . . .

Духом все молоді, тілом дряхлі діди
Ми верстаєм дорогу сліпцями;
Йдем вперед на вмання і вступаєм в сліди
Тих, що нарід вели манівцями.

Свій поклавши смітник і підгнилий [поріг
У основу будучої Січи
Воїмося шукати нових, кращих доріг
Щоб не глянути правді ввічі!

Держучися пелен романтизму дідів,
Вічно рвемся кудись полетіти:
Вічно хворі від мрій, вічно пяні від снів-
Покалічені Ікара діти.

Солоденькі грушки нам ростуть на вербі
Цілий світ лиш пілкується нами...
То ж до всіх ласимось - хочби навіть в борбі -
І цілуємось навіть з вовками.

І хоч часто від ран на Голготі падем,
Ми все вірим, що ми непобідні.
І несем на чолі наш рабський діядем -
Такі бідні до зависти бідні!

ОЧЕРЕТ

ЯК ХЛІБ ЛЮДЕЙ ПОЇВ...

Спогад

Вже на початку 30-х років колгоспи охопили велику частину селянських господарств, і тепер для партії та уряду виникало тільки одне найбільше завдання — примусити впертих селян, що не хотіли й ногою ставати в колгосп, або таки вступити до колгоспу, або піти до міста та там поповнити кількість робочих рук для зростаючої промисловости. На селі проходила реформа, яка нагадувала собою царську реформу 1861 року, коли почала розвиватися російська промисловість і стала потребувати робочої сили, і коли селян немов би формально було звільнено від кріпацтва, а насправді їх позбавили землі, що її мали вони за часів кріпацтва та яку тепер передали у власність поміщиків. Безземельні ж, «вільні» селяни потяглися тоді шукати праці в містах...

Таке тепер діялося на селі, де для селян лишався один вихід із двох: або вступати до колгоспу й потім порядком вербовки їхати до міста, або не вступаючи в колгосп, прямо «без пересадки» їхати до міста.

Село Дозівка, Х. области, на початку 1930 року нараховувало 389 селянських господарств з населенням 1827 чоловік. Навесні того ж року 28 т. зв. «куркульких» господарств, що мали більше десяти гектарів землі, було знищено, а 109 членів родин вислали до Сибіру. Бідніші господарства вступили до колгоспу — їх набралося 165. Решта — 196 — не піддавалися «аґітації» й бажали сами собі далі господарювати, а деякі не наважувалися вступати й хотіли вступити тоді, коли на прикладі побачать, що колективне господарство таки справді краще за індивідуальне. Таких селян більш «активні» колгоспники зараз же охристили назвою «індуси».

Держава не забула «індусиків». Вона почала відразу виявляти до них свою сталінську увагу і відразу ж почала діяти та «аґітувати». На всіх їх наклали великі норми хлібоздачі та інші різноманітні державні податки, що їх навіть при бажанні важко було виконати, навіть якби хтось із шкіри виліз.

Але «Москва сльозам нє вєріт». Залізна рука диктатури почала «виконувати». В жовтні 1932 року в село прислали уповноваженого райвиконкому. За зиму 1932-33 років він гаряче виявив свою «діяльність», наслідком якої в селі було розвалено 62 печі, перерито 58 долівок в хатах упертих «індусів», позмітано всі горища та витрушено всі торбинки з городнім насінням. Хліба в більшості не вдавалося знайти, бо його, якщо був, то все таки добре приховували, а якщо не було, то не було чого й

знаходити... Але якщо вже знаходився, то забирали без пощади й відразу вивозили в район, а тоді вже далі, в рахунок хлібозаготівель.

Не обійшлося, як звичайно, й без застосування законів совєтської суворости. 83 селян за злісний «саботаж» у хлібозаготівлі було заслано на різні терміни тюремного ув'язнення.

І побачили селяни: що коли немає хліба — то менше біди, аніж тоді, коли хліб водиться в господарстві. І стали селяни жартувати: «Хліб нас з'їдає! Хліб нас поїсть!» Словом, не люди стали хліб їсти, а небувале в історії людства явище — через хліб стали люди гинути, тобто хліб став людей поїдати.

Але самими жартами спротив селян не закінчувався. Дядьки бачили, до чого прямує уряд і влада. І почали ставатися по селі різні «несподівані» «пригоди». Однієї ночі згоріла колгоспівська скирта сіна, там ще щось трапилося, а кульмінаційною точкою всіх «пригод» сталося те, що потрясло всім районом, — хтось убив районового уповноваженого.

Забігала міліція та різні місцеві органи. Винного, як звичайно, не вдалося знайти, бо той, хто задумав убити та наважився на такий вчинок, не думав уже про те, щоб попадатися в руки. І біда, як звичайно, окошилася на Богу душу винних «індусах». 12 «індусів» було засуджено за «співучасть» у вбивстві партійного активіста.

Взимку в селі вже не стало хліба, і почала нависати мара голодної смерти. Селяни взялися тепер за свою худобу. Почали її збувати за безцінь, часто разом з усім своїм майном. Все відводили та відвозили до міста, та й сами втікали до міст, бачачи, що там легше буде пережити голодну весну. Селяни кидали землю, і вона, як звичайно, автоматично переходила до колгоспу та збільшувала його обробні площі. Таких, що кинули село й пішли до промисловости, набралося в селі до двох з половиною сотень.

А тим часом прийшов розподіл на трудодні заробленого врожаю. Колгоспники одержали другосортного зерна (посліду), якого вистачило тільки до нового року, а не до нового врожаю, як розраховували собі партійні активісти. Словом, і колгоспники, й одноосібники були тепер в однаковому становищі, так що переваги колгоспного над індивідуальним господарством зацікавленим не довелося покищо побачити. В колгоспників не було хліба, бо його не одержали на трудодні, а в одноосібників якщо й був у кого хліб, то його знайшли й давно вже повезли «червоними валками» в подарунок державі, як хлібний «лишок»... І ті, й другі з'їдали тепер свої запаси насінної картоплі, думаючи, що прийде весна, стане тепло, а там щось та буде...

Ночами чути було то в однім, то в другім кутку села, як мекали вівці та ревіли корови під ножами голодних селян. До весни дійшло до того, що не було й половини дорослої худоби, а про молодняк не було навіть і згадки. Вночі різали, вночі варили казани м'яса, вночі його й їли кра-

дькома, хоч усім було відомо, хто що робив, але то вже була стихія, проти якої ніякі закони не могли нічого вдіяти, а вони тоді, ще на щастя, не були такими рішучими та безоглядними, як потім.

Та все таки за «злісне» знищення худоби потрапило в тюрму 54 чоловіки. Ці вже, видно, або мусили відтерпіти за всіх, або виявили себе надзвичайно «активними», а може партія та уряд причепили їм до худоби ще й інші якісь тільки їм (партії та урядові) відомі «прогріхи».

В селі ж панував голод.

А весна тим часом приходила, не зважаючи ні на голод, ні на труднощі. Почалися весняні польові роботи. Почали колгоспники виходити на працю. Але відома вже була продуктивність праці!.. Посівна площа, призначена для ярих, не доходила й половини, просапні культури заростали бур'янами. Голодне, виснажене, а в більшості вже й пухле населення села кидало роботу й безсило присівши на траві, чекало проти весняного сонця якогось кінця — якщо не кінця світу, то у всякім разі свого власного... Молодші й сильніші, ті, яких голод не валив ще всією своєю вагою до землі, пробирались по дахах ваґонів до міст далекої Росії по хліб, везучи з собою своє краще, що ще збереглося, вбрання. Багато з них так і неповерталося з виміняним за одежу хлібом — десь умирало або серед дороги між повними хліба містами, або десь на вулицях самих міст, уже перед самим видом запашного житнього хліба з тієї ж таки України... Вмирали всюди.

Декого уряд та партія ловила й загонила в тюрму як «ледаря» та порушника «колгоспного статуту».

А голод вже бушував. Смерть уже ходила по селах і махала своєю гострою косою без ніякого жалю. На їжу пішла вже лобода, кропива, деревна кора та інше, що тільки можна було зварити, спекти або з'їсти сирцем. Людина опускалася в глибину своєї найдавнішої історії й нагадувала своїм способом харчування свого давнього дикого побратима, що тільки навчився був користуватися колись вогнем.

Вночі почали зникати коні. Колгоспні коюшні ставали об'єктами уваги та нічних нападів голодних людей. Але влада також не спала, й за коней пішло в тюрму 59 чоловік.

Почали говорити, що хтось когось з'їв... Почалося людоїдство.

Село заростало бур'янами, кропивою та лопухами. З гущавин несло важким запахом розкладеного м'яса, що ним могло бути, мабуть, і людське... Там могли валятися й людські трупи, не зважаючи на працю так званих «мертвецьких» бригад, завданням яких було шукати по хатах та дворах та вивозити останки померлих від голоду.

Люди замовкли. Замовк навіть партійний та комсомольський актив, що користуючись нагодою, також почасти повтікав до міст. Інтеліґенція повтікала з села. Лікар поїхав до міста Х. відвідати сестру, та там і полищився, знайшовши собі десь працю в поліклініці. Завідуючий шко-

лою, високий і тонкий, з великими очима й запалими від голоду щоками, ходив понад річкою від ранку до вечора і стріляв з саморобного лука ґав та горобців, що їх потім приводив до належного вигляду та й з'їдав. Він навіть думав про інших, і ввечері, приготувавши свою здобич, розносив по селу ще живим учням по горобцеві або по четвертині вареної ворони... Дві молоді вчительки поїхали до батьків в інший район і вже й не захотіли повертатися назад.

Село замовкло. Людей не стало. А в полі напрочуд буйно колосувалася озимина.

Село мовчало. Тільки високий завідуючий школи ходив із своїм саморобним луком по мертвому селі й говорив сам до себе:

— Хліб поїв людей...

16. 6. 1947 р.

*
* *

Я думав про людське братерство нове,
І думав, чи в світ вонош видко прийде?
І бачив я в думці безмежні поля:
Управлена спільним трудом, та рілля
Народ годувала щасливий, свобідний.
Чи се ж Україна, чи се Край мій рідний,
Обдертий чужими і світом забутий?
Так, це Україна свобідна нова!
.... І в мойому серці біль втишувавсь лютий.
Щез привид. Я глянув довкола. Он там
За зорану межу бесь з Грицем Степан, -
Там дід оре поле старенький, як гриб,
І плаче за сином, що в Боснії згиб,
Там батько за сином з дрюком уганяєсь,
Там мачухи лютий проклін розлягаєсь . . .
О, Краю мій Рідний, недолею гнулий,
Пропасти би краще Тобі, ніж колиб
Така твоя доля повік мала бути!

Іван ФРАНКО

Гадки на межі 1881.

Д. М. Ст. бул. У. П. А.

«ЛУНА»

(Фраґмент)

Нас було дев'ятнадцятеро. Одно-єдине невеличке віконце ледве пропускало сонячне світло через густе сплетіння залізних ґрат. Але камера й без того була темна, брудна. Стіни розмальовані різноманітними візерунками, плямами крови від розчавлених блощиць. Око не в силі розшукати шматочок чистого місця; від колишньої побілки залишилися сліди під написами багатьох-багатьох в'язнів, що їх доля призначила бути мешканцями цього проклятого людьми приміщення. У всякім разі, по камерних стінах ходила щітка білильщика, мабуть, ще тоді, коли тільки будувалася внутрішня в'язниця Вінницького ОГПУ.

Тісно, задуха стискає легені. Тут скинула доля найрізноманітніших, випадкових людей: різних своїм світоглядом, політичним переконанням та національністю. Всі зарослі, неголені, мов пустельники; обличчя невиразні, тільки очі виблискують тьмяними вогниками. Не розмовляють, тільки поглядом розуміють один одного, а дехто (видно, давніше знайомі) шепоче між собою. Крім усієї нужди і голоду — не дозволено курити. Іноді хтось принесе махорки якось у черевику чи за латкою в одежині. Тоді настає свято. На трьох-чотирьох — одна цигарка. З вогнем дають собі люди раду. У в'язниці техніка така ж удосконалена, як і на війні.

— Ану, хто має більше сили!? — чується голос. — «Катюшу» в ход!

І мовчки підводиться один із сильніших, мабуть, уже й удосконалений фахівець «катюш», присідає на підлозі, бере скрутень вати, подібний до німецької сигарети, й починає качати під дощечкою на підлозі, аж поки по камері не рознесеться та не залоскоче в носах запах смалятини. Розриває «сигарету», помахає перед собою, поки розгориться...

Куримо... Глибоко затягуємося, аж у потилиці та в вухах стукає, а в очах мигають якісь візерунки.

Куримо... Підсовуюсь до одного, що ближче. Він — з довгими, як у запорожця, вусами.

— Давно вже тут? — питаюся.

— Третій місяць наступив, — чую байдужу відповідь.

— Скоро вже буде кінець.

— А буде... Може, ще перед конком... піду на «луну»...

Мені стиснулося коло серця. Сиджу мовчки. Не хочеться більше говорити, розпитувати. Трохи помовчав мій сусід, а далі:

— Ви ще не були на допиті, не знаєте їхніх прийомів. Нічим не відрізняються від енкаведівських. Такі самі кати, а, може, ще й гірші. Всі «визволителі» однакові...

— Чи можна знати, звідки ви?..

— З Браїлова. Працював директором школи, а тепер ось тут. Дома дружина й троє дітей — на ласку долі зостались.

Тепер я знаю свого сусіда. Він також за Україну. Пошепки до нього:

— Хто ще є з наших?

Подивився на мене блискучими очима-вогниками та й:

— Когось знаєте?

— Знаю Федора Білотченка та одного львов'янина, високого, рудого з довгим носом, на ім'я Борис.

Сусід в нічній тиші потиснув мені руку.

— Білотченко в робочій камері, а Борис в сусідній. Бориса взяли підступом. Сказали: якщо дасть ключ до шифру — випустять. Тепер нас скрізь хватають. Розшифрували звіти, які були при Борисові в час арешту. Білотченка так легко не візьмуть. Твердий хлопець. Обох їх всипали «свої», з криміналки. Ми всі не згинемо, прийде час і на них, собак німецьких.

Довго гомоніли, аж за далеку північ.

В коридорі чується важка, розмірена хода: тверді кроки кованих чобіт. Брязкіт у дверях. В відчинені двері чути: з гарчанням під'їхало авто. В камерах могильна тиша. Тривожна мовчанка. Тривожні хвилини. Всі прислухаються, і кожен не хоче, щоб назвали його ім'я.

— Кривчук Іван, — з німецьким акцентом вибухають слова.

— Шоста, — відклик.

Забряжчали ключі в дверях. Кривчук Іван вийшов у коридор. Ще викликають прізвища... Всіх сорок двоє.

В коридорі лемент, плач. Різкий жіночий голос:

— Помилуйте... Я ж ще молода, я хочу жити, я ні в чому не винна... Боже мій!.. — і плач.

— Стояти очима до стіни, руки назад. Отак, о... — це гестапівці дротом в'яжуть руки... Дитячі голоси. Хлипання. Чути прощальні поцілунки. Мати прощається з дітьми.

— Мамо, за що ж нас? Мамусю, я хочу жити, ти ж казала: нас випустять.

— Тихо, не ґвалтувати!.. — Лясь, лясь — по чийомусь обличчі.

— Всіх не перестріляєте, брешете, криваві кати. Хай живе Україна! Слава Україні!

— Тихо, ферфлюфтер швайн!..

— Да здравствует совєтская власть! — пролунав голос большевицького партизана.

Дрижачи, притиснувшись один до одного, слухаємо. Що далі?.. Тримаємося за руки з моїм співбесідником. В нього — немов не руки, а шматки дьоду. Ввесь тремтить, як осиковий лист.

— Панченко!..

— П'ята! — механічно вискочило в мого сусіда. Беззвучно обнялися, міцно-міцно поцілувалися.

— Прощай, дорогий друже. Більше не побачимось, хіба на тім світі. Як вийдеш, передай моїй родині... — встав і вийшов, — не пішов, а ледве похитав до дверей.

В розчинених дверях стоїть товстий, дбайливо виголений гестапівець; аж блищить його жирне обличчя в електричному світлі. Над козирком його крисастого кашкета людський череп — смерть.

Сиджу. Кров застигає в жилах. Ще виклики, й чую серед безлічі імен — ім'я — Борис.

— Так, «помилували», — думаю вголос. І не жалко його якось.

Поставили в колону, по двоє зв'язаних виводять в авто. Стукіт у коридорі зменшується. Рипнули двері й забряжчали замки в коридорі, глухі розмови німців доносяться до нас знадвору. Обізвався мотор, заскреготіли об пісок колеса. Тихо... Ніхто ні слова.

— Поїхали на «луну», — промовив хтось. Але слова звучали поважно, немов докір, немов прокляття, немов короткий відгук далекого голосу...

Знадвору крізь вікно лукаво й нерозгадано заглядало передранкове світло серпневої ночі 1943. З далекого склепіння неба, прямо в вікно блідо мерехтіла ще зірка, немов мовчазно кликала до себе: «Ідіть, ідіть до мене, тут немає катів»...

Червень 1947.

* * *

З Думок Івана ФРАНКА:

Література стояча понад партіями це тільки ваш сон, це ваша фантазія, але на ділі такої літератури ніколи не було. А ваші закони «естетики» — це шануючи день святий і Вас яко гречних — старе сміття, котре спокійно розкладається на смітнику історії. У нас єдиний кодекс естетичний — це життя. Що воно завяже, те й буде звязане, а що розвяже, те буде розвязане!

* * *

МИКОЛА КУЧЕРЯНСЬКИЙ

БУРЖУЙКА

Жінка стояла коло воріт — худа, згорблена, з чорним клунком за спиною. Боса, в старій свитині, дбайливо залатаній, білій полотняній спідниці. Тяжко зітхнула, глянула навколо. Нікого. Перехристилась. Підняла голову і зліплюючи літери, прочитала на воротях: «Уманський дитячий будинок». Підняла худий кулак, витерла очі. Ввійшла на подвір'я. Посеред двору — велика купа піску. Коло нього граються діти... Серце жінки забилося, так що вона аж зупинилася. Скинула миттю клунок, кинула його на землю й підбігла до гурту жвавої дітвори. Швидкими, немов голодними очима, почала заглядати в кожне дятяче личко...

Коло неї раптом виріс чоловік з общипаними вусами.

— Що ви тут шукаєте, громадянко?

— Свою дитину, чоловіче добрий. Ви звідки?

Чоловік хитнув головою в бік великого будинку.

— Голубчику, не знаєте ви Олі ?!. Чорноока, з родимкою на шиї ?.. Пригадайте гарненько... — і впилася очима в чоловіка, немов знайшовши раптом давно очікуваний порятунок.

— Їх тут багато, всіх не примітиш, — чухаючи за вухом, промовив чоловік. — А тут намає її? — і він показав пальцем на пісок.

— Моя Оля більша. Восьмий рік пішов.

Чоловік повів очима навкруги, і ніби про себе:

— Відні жінки! Скільки вже вас тут було.

Потім подумав хвилину й промовив:

— Старші пішли на прогулянку. Та он вони вже й вертаються, — і показав на ворота.

Жінка глянула, потім зірвалася з місця й вибігла на вулицю. Хустка збилася на обличчя й заважала дивитися. Поправила рукою волосся й застигла. Вся перетворилася в погляд, в зір. В її погляді виднілися всі страждання й муки материнського серця. По дорозі, парами, тримаючись за руки, йшли діти. Жінка навіть не поворухнулась. Здавалось, вона готова кинутись на дітей, вхопити їх у свої обійми й пригорнути до серця. Діти наближалися до воріт. Жінка з широко розкритими очима поволі пішла назустріч. В її очах мерехтіли голівки дітей. Вмить погляд зупинився й зустрівся з чорними, як вугілля, очима. Зойкнула жінка, стогін вирвався з грудей. Прожогом кинулася й міцно обняла дівчинку.

— Дитино моя ріднесенька! Олю ріднесенька!.. Дивися на мене, голубонько!

Дитина від несподіванки і страху крикнула.

— Не бійся мене, я ж твоя мама... Рибко моя нещасна... Не впізнаєш мене?

Жінка стояла на колінах і, обнявши голівку дівчинки, цілувала її в коси. Діти збилися колом і дивилися повними цікавости і сліз очима на жінку, цю незнайому дивну жінку. Оля охопила руками мамину шию й пригорнулася до її грудей.

— Це ви, мамо... Як я злякалася, мамочко. Ви знайшли мене...

Котилися гарячі сльози в матері й падали на заплетену голівку дитини.

— Оля знайшла маму... — зашепотіли діти. — Щаслива Оля...

І вони витирали сльози своїми білими рукавцятами.

Мати взяла Олю за руку.

— Я їм все розкажу. Про те, як ти сюди потрапила, як я тебе шукала. Завтра будемо вже дома. Побачиш Колю, — говорила мати, і в її очах миготіли іскорки радости. — Почекай мене надворі, доню.

Жінка підійшла до великих залізних дверей і зупинилась. «Слідчий» — прочитала вона. Затамувала подих, постукала. «Можна» — пробилось через двері. Ввійшла і стала на порозі. Вікно в ґратах. В кутку — стіл. За ним сидить чоловік із цапиною борідкою. Він процідив крізь зуби: «Сідайте». Сіла. Втіпивши очі в папери, слідчий запитав:

— Так ви запевняєте, що Оля Любімова ваша дочка?

— Так.

— Ваше прізвище?

— Марія Коваль.

— А дочка Оля Любімова. Ніякої полібности.

— Послухайте, я вам все розкажу, — вихопилося в жінки.

— З приємністю послухаю, — чоловік розвалився в кріслі, приготувавшись слухати.

— Я мала трьох дітей. Найменша з них — Оля. Як каторжна, працювала я від раня до пізньої ночі, заробляючи кусок черствого хліба для них. Недоїдала сама, а все діставала й приносила дітям. Серце кров'ю обливалося, коли я бачила їх голодними. Наближалась зима. В хаті ні кришки хліба. Всі босі, голі, голодні. В селі починався голод. Я захворіла, ледве ходила... Про працю не було вже й мови. Мої діти блукали по хатах, просили хліба. В селі пухли і вмирали з голоду. Старший син, Петя, на моїх очах падав із ніг. Уста спалені, сіре обличя і пухлі, як колоди, ноги, — він майже не підводився з печі. Незабаром Петя помер. Не було в мене сили віднести його на кладовище. Поховала біля хліва у погребі. Підослала на землю рядно, а вкрила свитиною. Сама й засипала... Двоє діток блукали за мною й просили їсти. Я знала, що швидко прийде й їхня пора... що швидко голод і їх візьме до себе. Билася я в тяжкому горі, мов риба об лід. Шукала порятунку, але марно. Одного дня зоставила я колю, середнього сина, в сусідів, а сама поїхала з Олею в

Черкаси. 20 кіломеррів від нас. Олі тоді було шість років. По дорозі розповідала я Олі про все. Про голод, про старшого брата, що помер у нас на очах. Я хотіла врятувати Олю й тому вирішила передати її до дитячого притулку. Я сказала про все. їй. Вона плакала й пильно дивилася мені в очі. Приїхали вмісто. Оля вже знала напам'ять, як відповідати: вона сирота, без батька і матері, прізвища свого не знає. «Коли так не скажеш, — сказала я їй, — то тебе не приймуть туди й ти умреш, як і Петя». Вона плакала. Довго бродили ми містом, поки потрапили до дитячого притулку. Поцілувала Олю й послала до воріт. Дивилася їй услід. Оля йшла біля тину, часто оглядалась до мене й плакала. Через хвилинку я зникла з тієї вулиці. Сльози заливали обличчя. Не бачила навіть стежки перед собою. Приїхала додому розбита. В душі порожньо й холодно. Взяла сина й пішла по селах жебрачити. Кожної неділі їздила в місто. Як злодій, ховалася я за рогом вулиці й чекала. І коли діти йшли на прогулянку, я дивилась на свою сирітку й плакала. Але однієї неділі я не побачила серед дітей чорнявої засмученої голівки. Від людей довідалась, що дітей розіслали в різні місця. Моя Оля мала інше прізвище, і я не могла її знайти. Цідий рік шукала її — даремно. Тепер, дякуючи Богові, я її знайшла... — жінка замовкла, витерла хусткою очі. Слідчий підвів плечі:

— Набожна дуже, а брехати вмієш добре.

Жінку немов підкинуло.

— Не вірите, голубчику, що Оля — моя дочка? Родимка на шиї і великий шрам у неї на руці. Їй-Богу!..

— Досить із тим Богом носитись! Скажи відверто, пто тобі цю брехню про голод розказував?

— Я сама... Я сама бачила і знаю.

— Гаразд, — коротко мовив слідчий. — А скажи, де був твій чоловік? Чому він не бився з тобою вкупі, як риба об лід? — і слідчий захіхікав. Жінка глянула йому прямо в очі.

— Його арештували.

— Коли? — аж підхопився слідчий.

— В тридцять першому, — коротко відмовила жінка.

— А не знаєш, за що його арештували?

— Не знаю.

—Так, так, — роздумуючи, мугикнув слідчий. Встав, пройшовся по кімнаті. — А коли його арештували: вдень, чи вночі?

— Вночі. Приїхала машина й забрали. Всю хату перекидали. Паперів якихось шукали.

Цапина борідка наблизилась до жінки й процідила:

— Громадянко! То він не арештований, а репресований. Маленька помилка. Ха-ха-ха!.. Отже, з дочкою ви мусите почекати, — і поважно сів у крісло.

Жінка підвелась і крізь сльози промовила:

— Невже ж я рідну дитину не можу взяти назад? Невже Оля мусить зоставатись у цій каторзі?..

Слідчий почервонів. Очі налилися кров'ю. Він схопився, стукнув кулаком по столу.

— Якого права шукаєш ти? Яка ка-тор-га? Ледащо. Розкидала дітей, віятись, гулять закортіло, а тепер голодом одпираєшся. Каторга, голод. Буржуйка.

Він подзвонив у телефон... Мовчанка... На порозі з'явились дві постаті, з наганами в руках.

— Візьміть її. Поговориш, сміття буржуйське, в іншому місці.

Жінка ступила крок і, як підстрелена, зойкнула: «Олю-ю-ю!»

Слідчий потріпав борідку, посміхнувся й кинув навздогін:

— Оля. Ха-ха-ха!.. Федот, да нє тот...

Залізні двері із скрипом зачинилися.

Згодом вийшов слідчий надвір. Став, розставивши ноги, біля вікна й улесливо промимрив:

— Оля Любімова! Іди, дитинко, вечеряти. Та жінка брехала, що вона твоя мати. То була — буржуйка брехлива.

— Як? Буржуйка? — дівчатко розширило очі. — То ж моя мама. Мамочка!..

Вона раптом рвонулася й побігла через подвір'я. Її зупинили дівчатка.

— Чого ти плачеш, Олю? Де ж твоя мама? Хіба вона не бере тебе з собою?.. — посипалися питання.

— Моя мама — буржуйка, — гірко плачучи, прохлипало дівчатко.

І кинулося в будинок. Упало на ліжко, й довго здригалися вузенькі дитячі плечі.

Діти розходились по кімнатах. З клубу, десь із-за стіни, доносились уривки пісні.

Я другой такой страны не знаю,
Где так вольно дышет человек...

Десь співали тоненькі дитячі голоси.

Темніло.

. . . а щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить

«Я не здужаю» 1859 р.
Тарас Шевченко

ВТРАТА ТОВАРИША

Вперших днях травня 1947 р. в одному із таборів для ДеПі В Німеччині пропав в загадочний спосіб, один з надійних молодих кадрових членів УРДП, революціонер та відданий українській визвольній

справі патріот тов. Ігор Чайківський (пс. Чіпка, Ч-ра).

Походив він з української робітничої родини з Донбасу. В часі гітлерівської окупації звязується Чайківський з групами ОУН та стає одним із перших організаторів українського руху спротиву проти німецьких наїздників в Донбасі. Арештований гестапом дістається до концентраційного табору, з якого звільняє його прихід американців. З кінцем 1946 року звязується з українським революційнодемократичним рухом та пересилає ОУН (бандерівцям) разом зі своїм товаришом В. заяву слідуючого змісту: «До Обласного Проводу ОУН СБ в Х. Ми є одні з перших симпатиків ОУН на східніх українських землях. Осінь 1941 року до кінця нашого життя залишиться як один з переломових в нашому життю моментів. Ця осінь, поставила нас на вірний шлях боротьби за незалежність та волю нашої Батьківщини, тобто поставила нас в ряди українського національно-визвольного руху. До кінця 1945 року ми не мали змоги (ба більше того: час цього не вимагав) блище познайомитися з усіми політичними угрупуваннями, що творять український визвольний рух. І ми тому не могли себе опреділити до такого угрупування, яке булоб нам ідеольогічно найбільше органічне. Ми в той час розуміли лише одне: безоглядна боротьба з окупантом на Україні в рядах будького але українського угруповання! Зараз ми рішили стати блище до того політичного угрупування, яке нам більше органічне і в якому ми можемо більше прислужитися українській справі. Тим угрупованням є УРДП і тому заявляємо, що з днем 1. 12. 1946 року виступаємо з рядів ОУНСБ.»

Ігор Чайківський належав до тієї частини української молоді, яка шукала в праці над собою і в науці джерел розбудови свойого світо-

гляду. Він з незвичайною увагою читав кожню статтю з «Нашої Боротьби», постійно працював над собою, вишколював себе на справжнього політичного діяча, до чого мав всі особисті дані. Найблище окруження любило його, як людину розумну, характерну та товариську.

Слідство переведене органами УРДП та незалежними громадянськими чинниками не довело ще досі до остаточного вияснення зникнення тов. Ігора Чайківського. Одначе доступні нам дані та опінія громадян дозволяють припускати, що Ігор Чайківський впав жертвою злочинних, партійно-засліплених елементів.

Невжеж справді товариш Чайківський поповнює трагічну листу, на якій видніють імена українських патріотів: Сціборський, Сеник, Куць, Мицик, брати Пришляки, брати Медведецькі, дружина от. Бульби, Коник, Сушко та сотні (це жах, але факт!) инших українців, впавших з рук братовбивників-душегубів з партійними білетами ОУН СБ?

Victor Hugo

НА БАРИКАДІ

Sur une barricade, au milieu des pavés . . .
„L' anné terrible"

На барикаді, там, в купі каміння, дров,
Де змішані разом геройська й подла кров,
В юрбі мужчин в полон попав малий хлопчина.
«Ти з ними був?» — «Разом!» — промовила дитина.
«Гаразд! Підеш на смерть!» — дав присуд офіцер, —
«Жди на свою чергу». Хлопчак глядить, завмер,
Як під вогнем рушниць, облиті кровю і потом,
Його товариші падуть під мур покотом.
«Пустіть мене домів, на хвильку лиш пустіть
«До мами!» «Ти втічеш!» «Ні я верну вмить!»
«Пустіть, я вернуся напевно капітане!»
«Махай!» Хлопчина зник.» Ото попер!» —
Регочуть салдати, сміється офіцер,
Вплітаються в той сміх — невбитих зхриплі згуки . . .
Втім тиша. Сміх застиг. Це хлопець знявши руки,
Біжить. Уже прибіг, і гордо, мов Вяля,*)
Спірається на мур і мовить: «Ось вам я!»

*) Viala — геройський хлопчина, вбитий роялістамиу франпузькій революції.

З ЧУЖОЇ ПРЕСИ.

„Volk und Zeit"
Nr. 9, 1947

НОВЕ ДУХОВЕ ОБЛИЧЧЯ

СПД закладає свою світоглядову перебудову 1947

«Що є найвищим щастям людей, як не те, що ми виконуємо те, що вважаємо за добре і правильне; що ми є панами над засобами досягнення наших цілей?»

Рідко коли історія однієї політичної партії має два рази однакові шанси. Німецька соціял-демократія в 1945 р. знову стоїть перед таким самим трагічним, але рішучим завданням, як і в 1918 р. Якби ця партія в 1945 р. ще не існувала, то її треба було б створити.

Вона постала в середині 19 ст., тоді, коли соціялізм формувався як наука і серед робітництва — групи, єдиної не зацікавленої в збереженні застарілого панування кляс і способу господарства — шукав і знайшов орган розповсюдження.

Соціялізм — це наука про співжиття й діяльність людей. Соціял — демократія — це могутній орган здійснення найкращої форми людського співжиття шляхом вільного порозуміння більшости учасників. Її політика базується на свідомості й почутті відповідальности. Вона не прямує до нівелювання й умасовання, а прямує до повноти буття й багатства форм відповідно до людських здібностей. Її найвищою метою є людина, людина — як пан над господарством і технікою, а не як раб останньої. Для колективу індивідуум є чисто кількісною величиною; життєва громада висуває наперед особу. Тому соціял-демократія бачить своє завдання не тільки в поборюванні шкідливих відносин власности в громадсько-важливих і дозрілих для громадської власности засобах виробництва, не тільки в заміні вищих державних форм панування шляхом заснованого на довір'ї і згоді людського проводу, а вона визнає від часу свого існування велике зобов'язання працювати і як виховавча сила людства, — щоб людство могло стати вольово-сильним, відповідальним і здатним до визначення своєї долі.

Соціял-демократія є перманентно-революційною в первіснім розумінні цього слова, так, як його уявляв Коперник, коли він у 1543 р. над своїм твором написав слова: «De revolutionibus». Революція є співзвучна з космічними законами. Якщо емпіричні науки — філософія й релігія — не шукають в невідповідний спосіб панування над людиною, а якраз шукають цієї відповідности з космічними силами,

то соціялізм не може й не стане протилежністю до них, а буде поважати й потверджувати в корні споріднені з ними сили. Чому ж потребує цей рух з широкою світовою концепцією нового духового підкладу, перевірки своїх засад свідомости?

Як партія, соціял-демократія прямує до поширення могутности, могутности не як самоцілі, а як служби людині. Як демократична партія, вона пов'язує розповсюження своєї могутности з вільною згодою людей, життєві інтереси яких вона репрезентує. Це порозуміння вирішується не тільки дійсним становищем людей, а також ступенем розвитку свідомости про цей стан. Тому ця партія є зобов'язаною завше і всюди до духової відповідальности. Все живе набирає вигляду «за законом, за яким воно створене», також і живий політичний рух. Соціял-демократія постала з духового кругу своїх батьків Маркса, Енґельса, Лассаля з рушійними силами їхнього часу, господарськими соціологічними філософіями. Це пояснення потвержує існуючі наслідки: паралельні явища в господарстві і суспільстві; революційну ситуацію як наслідок політично-громадської відсталости порівняно з господарським проґресом, рушійні закони капіталістичного розвитку; періодичність криз, пролетаризація деклясованих, акумуляція; зрілість для соціялізації; можливості організації; роля клясової боротьби історії, діялектика подій. Кожен соціолог і економіст послуговується сьогодні цими важливими і невід'ємними вихідними точками пізнання.

Але це духове пояснення в середині XIX ст. було пов'язане з фактами, які виступали з феодального часу в часи буржуазії і які треба було поборювати: наприклад, союз «трон і алтар», «богоугодні» відносини влади й пануюча «гіпотеза праці» лібералістичного часу, філософський матеріялізм, який проявився тоді остаточно прогресивним і невід'ємним і розповсюдився, не дивлячись на конфесіональне виховання й на німецькі клясично-романтичні заповіти. Він став актуальним, бо своїми маштабами він відповідав буржуазно-капіталістичним потребам. Духовий стан того часу приблизно характеризують: фізичні закони про збереження енерґії та матерії, критика Біблії, принцип природнього добору Дарвіна та монізм у Гекелевих «Загадках світу». Маркс та Енґельс залишили численні висловлення, в яких треба знаходити оцінку духових впливів, для яких вони послуговувалися такими висловами, як «діялектичний матеріялізм», «матеріялістичне трактування історії» і висували гіпотезу «Буття визначає свідомість», що її пізніше розуміли хоч і подвійно, але однобічно, так, наче «духові і душевні явища» — це «не що інше, як рух матерії, або «всі інтереси є інтересами задоволення матеріяльних потреб» (фрессінтерессен), і що людина — є те, що вона є». Майже не можна усвідомити собі, яке лихо вчинили лібаральному матеріялізмові друзі й вороги злої долі історичного сусідства соціялістичних

початків. Між самими соціялістами постала свого роду віра в вимушений перебіг «розвитку», яку вони думали підтвердити діялектикою Геґеля та Марксовою інтепретацією історичного руху. Багато соціялістів розглядали цей спосіб трактування як світогляд, і то як єдиний вірний, і кожного, хто висловлювався, що радикалізм всюди і завше просякає аж до коріння і не послуговується ніколи історичною схемою, визначали, як «ревізіоніста і не досить радикального». Так було змарновано і витрачено у внутрішній боротьбі найдорожчий час у рішучий історичний момент боротьби з тоталітарним нігілізмом. І тоді, коли фашизм ввірвався в серце Европи й потяг на свій шлях молоду генерацію, — це стало долею не тільки Німеччини, було нещастям те, що с-д розмовляла мовою 1890 р. і оперувала настроями 1850 року.

Тому сьогодні відновлена соціял-демократія тримається холодних слів Ляо Теса, що не застаріли за дві з половиною тисячі років: «лише думки, які можуть мінятися, є правдивими». Вона, соціял-демократія, робить сьогодні те, що Маркс і Енґельс зробили в свій час: опрацьовує життєву дійсність. Залишається спадщина вірною, і тим краще! Але вона лишається правильною не тому, що має сто років віку, а тому, що вона розкриває рушійну силу світових подій. Наслідки цих нових підвалин не можуть бути передбачені сьогодні. Обмірковування почалися багато обіцяюче. Перші пропозиції і основоположення будуть поставлені на партійній дискусії. Лише після докладної дискусії партійний з'їзд вирішить остаточне формулювання. Можливо, воно охопить менше, ніж цього сподіваються прихильники програмових осново положень, бо великий будинок з багатьма кімнатами постає лише з широко задуманих планів. Але воно охопить безперечно більше, ніж цього сподівається скепитик, свідомість якого дотримується другорядної ідеологічної перебудови.

В обох останніх періодах розвитку людства відбулися рішучі перетворення: виникнення, перемога і занепад тоталітаризму. «Занепад» — це ефемістичний вислів. Тоталітаризм все ще зловіше живий, як внутрішня поведінка людини тут, і як державна і громадська форма — на сході. Він ставить нас перед питанням: чи можна вчитися в історії? Досі вивчалися майже тільки революційні наслідки відкрить та винаходів. Менше зверталося уваги на типовий перебіг аристократії, демократії, охлократії-автократії, напр., у грецьких державах-містах, в античному Римі і в державі-кондотьєрі італійського ренесансу. Глибокий погляд на ритмічність історичних подій найглибше розкрив би рівнотактність великих революцій: вихідна точка (натиск!) — боротьба — перемога — успіх — реакція; наслідок: новий людський тип. Соціял-демократія сьогодні не тільки покликана і зобов'язана відкрити всім народам новий погляд на історію, вона сама хоче вчитися від історії. При цьому нехай її не турбують непотрібні суперечки про те, чи людина робить історію, чи навпаки. Сам Карл

Маркс дає єдину можливу відповідь: люди роблять свою історію, правда, при тих умовах, які вони знаходять. Історію може робити і завше її робила та людина, яка відчувала себе виконавчим органом історії. Немає ніякого примусового перебігу. Партія, що заперечує вільність людських рішень, сама себе паралізує.

Це веде безпосередньо до антропологічно-психологічної проблеми: як бачимо ми сьогодні людину? 19 століття намагалося бачити її механічно, як агрегат з матерій, що рухається завдяки фізичним і хемічним законам. Так дозволено і навіть потрібно робити. Лікар, напр., до цього зобов'язаний. Так само це стосується до улюбленого в 19 стор. чисто біологічного погляду, що розглядав людину у загальному земному житті так само, як рослини і тварини. Але хіба це вичерпує істоту людини? Від рослин і тварин людину відрізняє свобода рішень, вибір між правильним і не правильним, між добрим і злим. «Вільна воля є природженим характером людини». Незаперечність чинної і для світу розрахунковости і розповсюдження її на людину тягне до тоталітаризму. З цих самих причин ніяка партія не мусить накладати на своїх членів та симпатиків обов'язковий світогляд бо політичне розуміння життя не є світоглядом. Соціялізм хоче змінити людський світ, щоб забезпечити таке співжиття людей, яке служило б розвиткові людських здібностей, але він з наміром нічого не говорить про проблему буття світу, його субстанцію, його майбутнє, його призначення, також нічого про проблему пізнання, про можливості і межі людської свідомости. Він, правда, тримається цінних думок, але ж тільки про речі і відносини, що стосуються лише співжиття людей, так, наприклад, власність на життєвоважливі засоби виробництва, але не про власність саму по собі.

Щодо позитивної чи негативної оцінки факторів людського громадського життя, то дослідчі праці останніх десятиліть, від Зіммеля через Зомбарта, Вебера до Оппенгаймера, являють собою колосальний матеріял. Поважним завданням соціял-демократії — використати ці неоцінимі досягнення і зробити їх корисними для практичної політичної праці.

Одночасно це наповнило б абстрактні цілі та вимоги життям, що завше випливає з наочних, близьких до переживань прикладів. Історичний огляд, антропологія, соціологія, очевидно, знаходяться в полі зору політичних міркувань. З вигляду далеке від них, заховане в лабораторіях учених, відбулося за останні пів століття дійсне відродження природничих наук, що в наші дні поставило світ перед політичними консеквенціями широкого розмаху: атомова енерґія вкоротила другу світову війну і могла б наступну зробити або вирішальною, або неможливою. Атомова енерґія як мирна сила покликана створити могутню об'єктивну революційну ситуацію, радикально змінити продукційні відносини і обдарувати кожну живу людину численними силами і життєвими благами.

Перш за все це перешкоджає через суб'єктивно - реакційне наастановлення людської свідомости створенню творчої фантазії, але сприяє затриманню імперіялістичних і мілітаристичних способів мислення.

Дослідження, що ведуть аж до атомової бомби, особливо атомова фізика все ж з'ясували істоту матерії і цим зробили безпредметним старий спір за і проти «матеріялізму», надзвичайно полегшивши нову духову формацію соціяд-демократії. Атом як первісна клітина матеріяльно виявився не «мертвою матерією, що підлягає законові тяжіння,» а маленьким космосом із складною центральною зоною, атомовим ядром і планетоподібними електронами, що охоплюють його (пов'язаними особливими силовими оболонками, що можуть бути розглянені часом як матеріяльні частинки, а при інших обставинах як силові хвилі). Ціле тримається разом завдяки силам, які можна осягнути лише складними математичними формулами. Що ж є більш «духовим», як математичне відношення? Про природній розпад атомів, радіоактивність дослідник тепер може сказати цілком точно, скільки атомів розпадається протягом так званого «періоду половинного розпаду», але ніколи не може сказати, ніколи не може передбачити, який атом буде розпадатися. Чи не виявляється в цьому щось наче «свобода волі» атомарних явищ?

І коли Плянк обрахував величину елементарного заряду електрона та означив кількість енерґії елементарного кванта числом 6, 16. 10-27 ерґ сек. то цим самим він заперчив непорушність закону — «Природа не робить стрибків, а знає тільки переходи». Сьогодні ми знаємо: «Природа робить стрибки, і, властиво, не знає переходів».

Аналаогічно в біології ствердив Шредінґер, що в ядрі клітини кожного живого організму існують носії спадковости — ґени, які не тільки строго впорядковані, а й містять у собі ще за певною закономірністю розташовані атоми. Нові види виникають тоді, коли під впливом променевого кванту (рентґенового, космічного чи іншого), один атомів виштовхнутий зовсім або зазнає змін. Отже, не статтевий добір породжує види, а мутаційний стрибок що виправдовує себе в житті. Цих декілька, взятих з величезної кількости опрацьованого наукою матеріялу, прикладів дають уявлення про те, як вирішально наука може змінити тепер чи в майбутньому світоуяву в цілком небажаному для неї дусі, бо питання першопричини цих мікроскопічних первісного порядку процесів і їх закономірностей не виключає метафізики, але навпаки, уділяє їй місце.

Стара суперечність між наукою і релігією вирішена з допомогою точно спрецизованого дослідження природи.

Коли оновлена соціялдемократія опрацює наслідки цих досліджень, тоді вже ніколи вона не пробуватиме зайняти одну з бойових позицій в боротьбі світоглядів, тоді вона виросте з світоглядової байдужости справді толерантною. Закорінена в матірному ґрунті грецько-римської культурної спа-

дщини і двохтисячрічного християнства без будьяких застережень збоку сучасної науки, вона розвиватиметься без небезпеки внутрішньо-духовного заломлення.

На високій площині боротьби за спільне діло вона зустріне підтримку корінно споріднених сил науки, філософії й релігії. Толерантна по своїй природі в усіх світоглядових питаннях, вона залишатиметься нетолерантною тільки в відношенні до тих, які для того, щоб осягнути владу над людьми, в політичному житті намагатимуть світоглядовими засобами зв'язувати людські можливості.

До цього часу не згадано жодним словом про тактичні міркування. Звичайно, практичні точки погляду не можуть бути побічними. Але напевно, що велика соціял-демократинина концепція людини, як істоти, що складається з тіла, душі і духа; її, відповідна духові сучасности, готовність відповісти на всі проблеми, що турбують епоху; рішуче залишення нею всіх наукових обмежень минулого, — принесуть соціял-демократії нове довіря і нових прихильників, особливе серед інтелектуальних працівників.

Духове новоуґрунтовання оновленої партії не є тактичним кроком, а внутрішньою, глибоко закоріненою потребою, яка є справою сумління кращих, найвірніших, різноманітних віком, прихильників нашого руху.

Партія не є самоціллю. Вона виконує історичне завдання, а коли ні, — вона стає зайвою. Соціял-демократія є виконавчим органом німецького працюючого люду. Цей люд праці сміє вимагати від своєї партії, щоб вона послугувалася найміцнішою і найблискучішою зброєю — свідомістю. Коли німецька соціял-демократія формує наново своє духове обличча, то цим, врешті, надає внутрішньої рушійної сили соціялістичній діяльности, яка вимагає всі існуючі сили присвятити найпочеснішій службі людині, життю.

Арно Геніґ.

„Sozjalism Humanistyczny"
New-York, 1945

ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІН СОЦІЯЛЬНОЇ СТРУКТУРИ НАРОДІВ

Реалістична аналіза сучасного суспільства переконує нас, що його соціяльна структура радикально змінилася від часів Карла Маркса і що ця зміна веде в своїх наслідках до політичних змін, до змін у доборі засобів, та вимоги поширення бази діяльности, робітничого руху. Останнім часом поруч буржуазії та робітництва виринула зовсім нова соціяльна верства — професійна інтеліґенція. Вона появилася між іншим не раптом, не несподівано. Після французької революції ця верства унезалежнюється щораз ясніше.

До французької революції інтеліґенція була лише прошарком, що потопав у міщанстві, шляхті чи духівництві. Після знищення феодального устрою в Европі народжується новочасна військова адміністрація і організація. Розбудовуються кадри кваліфікованих урядників, ростуть ряди лікарів і адвокатів. Після запровадження шкільного примусу витворюється велика верства учителів. Промислова революція стає причиною розросту інтеліґенції, інженерів, торговельних урядовців. Разом із могутнім розвитком техніки ростуть цілком нові суспільні інституції. З кінцем XIX століття розвиток професійної інтеліґенції стає щораз більше очевидним. Карл Кавтський завважив, що в Німеччині між 1882 і 1885 роком кількість робітників зросла на 62 % тоді, як інтеліґенція зросла на 118 %. Американський соціолог Левіс Корен завважує, що в Америці між 1870 та 1940 роками інтеліґенція зросла в 16 разів, тоді як робітнича кляса збільшилася лише в 6 разів. Декому здавалося, що тут маємо справу з т. зв. «елітарною» клясою, і що вона як така буде дуже незначна. Тим часом поруч селян та робітників ця кляса стає кількісно дуже поважною й займає всі стратегічно важливі позиції в суспільстві. Видно всі ознаки того, що ця кляса буде сильно зростати, далеко швидше, ніж робітництво, і що її роля в суспільстві буде щораз більша. Показується вже ясно, що капіталісти, буржуазія та обшарники — це кляси нечисленні та «елітарні». Зате професійна інтеліґенція приби-рає характер щораз більше окремішної, чисельної та динамічної кляси.

Ми живемо в час промислової автоматизації. Некваліфікованого робітника заступають механічні автомати. Війна приспішила цей процес. Некваліфікований робітник стає щораз менш потрібним у механічному виробництві — зате зростає постійно кількість кваліфікованих робітників та розумових працівників. Великі механічні двигуни, сотні різних машин зайняли місце сотень тисяч мозолястих рук.

Відкриття атомової енерґії буде сприяти дальшим змінам суспільної структури народів. Вже сьогодні говориться, що воно потягне за собою ще більше розвиток професійної інтеліґенції та зменшть зріст робітників. Дешева атомова енерґія приведе до зменшення фізичної праці. Вона провадить до дальшої механівації тих ділянок нашого життя, де ще механізація не запроваджена, і до скорочення працівного часу. Це означає водночас зріст вимог на нових конструкторів, креслярів, інженерів, механіків, урядників: банкових, торговельних, кваліфікованих робітників.

В Сполучених Штатах Америки вже сьогодні засіваються поля з літаків. В Америці вже маємо навіть організації пілотів-фармерів. Не нак давно здавалося нісенітницею, а сьогодні це вже факт: літак є сільськогосподарською машиною. Я пишу ці слова, а радіо повідомляє, що літак без залоги пролітає за допомогою радіо над Льонґ Іслянд (січень 1945). Уявім собі флотилію літаків,

керованих за допомогою радіостанції лише кількома людьми, які водночас обсівають безмежні простори Канади чи Тексасу. Кілька літаків замінить працю сотень, а може й тисяч селян, заощадить сотні днів людських зусиль. Зникнуть сіячі, селяни, зате зросте кількість креслярів, інженерів, фахівців, кваліфікованих робітників.

Зміна суспільної структури потягає за собою необхідність розширення плятформи соціялістичного робітничого руху. Необхідним стає розширення засягу діяльности соціяльно-демократичного руху, отже, втягнення широких мас інтеліґенції безпосередньо в ряди соціялізму або зорганізування тривалої співпраці її з робітничими верствами.

Робітник, селянин, інтеліґент — це три елементи демократичного суспільного та політичного поступу.

Ф. Ґросс.

„La Revue Socialiste"
VIII, 1947

ПОХОДЖЕННЯ БІЛЬШОВИЗМУ

„La Revue Socialiste" (орган культури, доктрини й діяльности соціялістичної партії Франції) в числі за жовтень 1947 року містить статтю Армана Кокара п. з. «Ґенеза більшовизму». Автор на початку статті нагадує, що Енґельс, перевидаючи 1890 року «Комуністичний маніфест» зазначив, що в 1847 році Маркс не міг назвати той маніфест соціялістичним з тої причини, що слово «соціялізм» вживалося тоді лише для визначення утопічних сект Фурьє й Оуена. Термін комунізм був ширений «Ікарією» Кабе у Франції й пропагандою Вейтмінґа в Німеччині. Він був прийнятий «тою частиною робітників, яка, переконана невистачальністю простих політичних заворушень, хотіла основного перетворення суспільства» отже, нічого було вагатись у виборі назви, коли гадали, що визволення робітників мало б бути «ділом самих робітників».

Сорок два роки після випуску відомого маніфесту Енґельс вважав за визнане, що комунізм 1848 року виріс в тогочасному соціялізмі і що в кінці XIX ст. ці два слова передавали одне й те ж поняття, будучи синонімами один до одного.

Як зазначає далі А. Кокар, слова, як книги мають свої долі. Коли на другий день після першої світової війни в міжнародному соціялізмі стався величезний розкол, ті, що викликали його, загалом прийняли стару назву, яка почала занепадати. Це було ще й зручно: прийняти назву комуністичної партії — означало ствердити сувору вірність традиціям робітничої боротьби, й вимагати для себе революційну ортодоксію. В дійности ж комунізм складав по суті ро-

звиток й особливу галузь міжнародного соціялізму — російський, власне, московський большевизм.

А. Кокар в своїй статті дає коротку історію більшовизму й місця його в російському революційному русі й відзначає в ній різнині між нинішніми соціялізмом і комунізмом.

Автор дає спочатку оцінку революційних рухів до Леніна. Він послідовно оцінює О. Герцена, Чернишевського, Добролюбова, Пісарева, Міхайловського, Бакуніна й його учня Нечаєва, який виправдував найцинічніший макіявелізм й навіть чисте й просте злочинство тою «найвищою засадою», що «для мети все дозволено». Далі автор переходить до оцінки діяльности «народників», їх розпаду на терористів й тих, що «йшли в народ», до оцінки «групи визволення праці» — перших марксистів з Г. Плехановим на чолі й нарешті до оцінки легального й нелегального марксизму й утворення російської соціял-демократичної партії 1898 року й заснування Леніним часопису «Іскра» 1900 року.

Ленін починає пропаганду боротьби проти царизму. Цю боротьбу на його думку може вести лише вузько дисциплінована фаланга революціонерів ф а х і в ц і в. Ці революціонери живуть на кошти партії. Керівники матимуть повновласть. Потрібна «військова організація» з «випробованих революціонерів». В цьому Ленін був послідовником Ткачова, що увів у Росію бланкизм. Ленін виходив виключно з російських умов й заложив основи власної партії, надавав їй абсолютну ціну й необмежене поле діяльности. Він часто виступав проти Г. Плеханова. На лондонському з'їзді 1903 року дійшло до утворення в російській с. д. партії двох фракцій: «більшовиків» і «меншовиків». За Леніна було більше делегатів, тому його фракцію стали звати «більшовиками». Ленін поставив як необхідну умову що кожен член партії мав бути в розпорядженні вищої партійної інстанції, бути вільним від інших життьових умов, бути професійним революціонером. Інші мали відмінні погляди. Партія поволі все дальше розколювалась. Центральний Комітет складався здебільша з прихильників Леніна, що завів сувору централізацію у всій організації. В 1904 році менщовики скинули більшість Центрального Комітету. Тоді Ленін в серпні 1904 року заснував новий часопис «Вперед» й скликав в квітні 1905 року в Лондоні з'їзд, який назвав себе III з'їздом російської с. д. партії. Меншовики були усунені з цього з'їзду. Пізніше Ленін систематично усував елементи здатні критикувати й заважати вживати військових методів керівництва.

Революційна криза, що постала в наслідок російсько-японської війни й поразки царизму, привела до того, що тактичні розходження між меншовиками й большевиками відійшли на друге місце після так званої революції 1905 року. В квітні 1906 року відбувся спільний з'їзд у Стокгольмі, де були делегати від 150.000 зареєстрованих членів партії Але примирення було поверхове. І більшовики, і меншо-

вики залишились на різних позиціях після з'їзду, подвійність організації залишилась.

На слідуючому з'їзді, 5-му, що відбувся в Лондоні в 1907 році, більшість була більшовицька. Вона скріпилася на всіх важливих питаннях, а саме, вона рішуче відкинула на заклик Леніна меншовицьку пропозицію, яка визнавала невтральність професійних спілок і проголосила, навпаки, що партія повинна взяти керівництво профспілкового руху.

Стичність обох течій, яка мала місце підчас «першої російської революції», лише тимчасово пом'якшила розбіжності. Вони загострилися в період реакції 1908—1912 року.

В той час, як партія зазнавала поразки, зменшувалися її кадри. Большевики не вважали себе зв'язаними рішеннями. Дбаючи перш за все, щоб посилити власний організаційний апарат, вони дійшли до того, що стали вважати, як колись Нечаєв, що те, що вигідне для справи, те добре завжди,, й що вважати себе пов'язаним лояльністю до будьяких противників, коли лояльність не корисна, — це дитяча гра. Таким чином, висловлюючись на з'їздах проти «експропріяцій», збройних крадіжок коштів капіталістичної держави, вони в цій ганузі йшли нарівні з максималістами-соціялістами революціонерами. В той час, як більшовицьке керівництво офіційно осуджувало такі вчинки, каса для пропаганди набувала кошти, дякуючи «партійним героям». Соціял-демократична одність в таких умовах зведена була до чистого фасаду, який лише можна було зняти, лише б стала зайво фікція одности.

Таке сталося 1912 року. В січні того року на конференції в Празі більшовики проголосили себе з'їздом і виключили меншовиків. «Празька конференція підвела підсумки всієї попередньої боротьби більшовиків проти опортунізму; вона рішила вигнати з партії меншовиків; зробивши це вона забезпечила існування більшовицької партії» — відмічає офіційна Історія більшовицької партії й додає: «Після вигнання меншовиків й сконституювання більшовиків в незалежну партію, ця партія стала сильно шою, могутнішою. Партія посилюється, вичищаючи себе від опортуністичних елементів: це один з наказів більшовицької партії, партії нового типу, яка відрізняється самими своїми засадами від соціялдемократичних партій II Інтернаціоналу.»*)

Для характернстики цієї «партії нового тину» цитована «Історія» настоює особливо на тому, що більшовики «її» очистили від бруду опортунізму», в той час, як «партії II Інтернаціоналу, які, на словах, називали себе марксистськими, терпіли на ділі в своїх рядах противників марксизму, завзятих опортуністів». Відмічаємо цю оцінку, у т о ч н ю ю ч и, щ о «о п о р т у н і з м» у б і л ь ш о в и ц ь к о м у с л о в н и к у о з н а ч а є б е з р і з н и ц і в с я к у к о н ц е п ц і ю, я к а с т р е м и т ь п о в' я з а т и с о ц і я л і з м з по-

*) Історія комуністичної партії більшовиків СССР, фанц. пер., Париж Едісіон сосіяль, 1946, ст. 123—124.

літичною демократією в державі або, ще простіше, яка передбачає взаємну терпимість думок всередині партії.

В партії, скомпонованій Леніним, демократія (в нормальному значенні слова) зведена до найменшого. Вона замінена централізмом (переважно кваліфікованого «демократичним централізмом», через зручне протиречення). Партія-це «спаяне» тіло або краще — «монолітне» і многість стремлінь там незаконна; вона слухається одним блоком поштовху, що виходить в свого «центру». «Центр» або «верхівка» — всемогутній і якщо він ніби має авторитет від «бази», то через вмілу гру процедури, яка зводиться до наче-автономчої ухвали, що відбувається після удару. Малий гурт керівників не призначається шляхом виборів в точному значенні, але швидше безпосередньо згодою між зацікавленими. На конференції в Празі, наприклад, Ленін примушує призначити як «центральний комітет» однородний гурт з семи членів; після цього той гурт поширює себе сам «кооптуючи» двох інших членів, серед них Сталіна, якого Ленін відзначає за його енергійну акцію «професійного революціонера» на Кавказі. (Сталін не був у Празі, бо щойно втік з північної Росії, де жив під доглядом поліції).

Наріть в такій партії, розуміється, розбіжности не можуть бути уникнуті цілковито. Але коли вони повстають, вони повинні бути згладжені прилученням меншости до більшости, бо «партія завжди має рацію». Якщо немає прилучення, незгідних тракують як чужий елемент. В кожній хвилі партія має суворо визначену «лінію», поза якою є лише «ухили», ухили «вправо» або ухили «вліво». Так в 1901 — 1911 Ленін має багато клопоту, щоб водночас виправити два протилежних ухили: з одного боку — правого — який з Каменевим і Зінов'євим хоче зберегти зв'язок з «центристом» Троцьким (який держить себе «поза ухилами» й хотів би завадити розходженню більшовики-меншовики); з другого боку — ухил лівий, який вимагає, щоб депутати соціял-демократи в Думі (парламентарі) демісіонували і щоб більшовики не компромітували себе активною політичною чинністю, навіть обмеженою. Раз переконанням, інший — нав'язанням свого авторитету Ленін в таких випадках завжди добивався, що його військо стискувало свої ряди й рівнялось на нього. Один він має для цього потрібний престиж і здатність. Без нього партія розпалася б (зрештою, чи була б без нього більшовицька партія?). Як він хотів, партія є революційною армією, що маневрує згідно з розрахунками єдиного вищого шефа й він є сам цим єдиним щефом.

Після задушення Московського повстання в грудні 1905 року Плеханов жалкував, що взялися за зброю. Ленін, зовсім навпаки, заявив, що якщо сталася програна, то тому, що не зуміли досить рішуче взятися за зброю, а також не досить вишколили маси для нападної боротьби. Він лишається переконаним, що царизм впаде лише

під ударами, які будуть йому нанесені в збройному бою й він підстерігає можливість такого бою. В очікуванні він підсилює й підготовляє своє військо до бою. Його засадою є як при знищенні ворожої фортеці, що треба для повалення існуючого режиму комбінувати всі можливі способи, надаючи найбільшої ваги підступній роботі.

Так, з одного боку більшовицька партія максимально працює в плані легальному. Її щоденник «Правда» з травня 1912 року виходить в Петербурзі й переслідуваний урядом, міняє назву, коли його закривають. В четвертій Думі, вибраній в жовтні 1912 року, більшовицька фракція (лідер якої, Маліновський, довірена людина Леніна, був визнаний після 1917 року провокатором, оплачуваним царською поліцією) нараховує 6 депутатів, проти 7 меншовиків. Вона використовує парляментську трибуну, щоб посилити пропаганду партії, виробляє чисто агітаційні проекти законів, інтерпелює уряд. Послідовним просякненням, уміло веденим, большевицька партія вживає старання, щоб захопити в руки професійні спілки, народні університети, каси взаємодопомоги, всі організації, загально створені меншовиками. З другого боку, партія удосконалює свою організацію на базі таємних гуртів. Не нехтуючи селом, вона посилює свою роботу в робітничих містах, де капіталістична індустріялізація в повному розвитку без упину скупчує все більше свіжих пролетарських елементів, мало політично вихованих й чутливих до пропаганди. Вона розповсюджує прокламації, заохочує страйки, підтримує агітацію на мітингах або вуличних маніфестаціях. В той час, як меншовики вважають бажаним народження в Росії великої соціялістичної партії на зразок французької або німецької й намагаються розвинути могутню робітничу демократію яка нав'яже демократію в державі, більшовики скупчуються в таємні й приховані легіони, ставлячи собі стратегічною метою цілковите перекинення держави й стремлячись негайно її розкладати.

В липні 1914 року Міжнароднє Соціялістичне Бюро на засіданні в Брюсселі робить спробу, щоб покласти край поділові російської соціяльної демократії. На тому засіданні присутні лідери меншовиків — Плеханов Мартов, Аксельрод і багато інших. Ленін відсутній на засіданні: він захотів, щоб від імени більшовиків говорила другорядна особа — Інеса Арман. Остання подає конференції декларацію, написану Леніним, в якій відкидається будьякий компроміс й вимагається щоб лише більшовицька партія була єдиною російською секцією Інтернаціоналу. Через цю непримиримість конференція може лише закликати до єдности, не вірячи у можливість її здійснення. Більшовицька делегатка стримується від голосування.

Напередодні першої світової війни ленінська партія виглядає в Інтернаціоналі як єдина партія, яка ставить розкол в основу своєї діяльности. Ленін, природньо, втримується від одвертого проголошення, що, на його думку, остаточний розрив російської соціял-демократії

від Інтернаціоналу необхідний: він добре знає, що вигідніше висувати як причину відповідальність протилежної сторони. Він перестав говорити про зближення марксистів, про бажану одність, як він це кілька разів робив з тактичних мотивів до 1912 року. Він відкидає а пріорі будьяке злиття з меншовиками, надто з прихильними до демократичного соціялізму на західній зразок, надто схильних воліти розвиток на легальному ґрунті, надто ворожих перетворенню партії у фаланґу громадянської війни. Створивший в основному те, про що мріяв колись «якобінець-бланкіст» Ткачов, — однородну партію із залізною дисципліною, Ленін сподівається зробити з тієї малої армії, через «чистку» моторний елемент з величезним запасом сил, здатним бути мобілізованим того дня, коли сильний удар буде можливий.

Ленін не хоче партії на широких політичних основах. Це буде для нього менш зручне, як вигідне. Чи не треба буде без упину дискутувати з противниками, творити з ними? Він наміряється ділити секрет дій лише з своїм відданим генеральним штабом, лише йому розкривати способи чину в кожному випадку. З тих способів лише ефективність має встановляти вибір, бо все, що послаблює силу кляси визискувачів, справедливе, отже, моральне. Непотрібно, даючи їм бачити подробиці, лякати нерішучі уми, які кричали б про неморальність і розкривали б дальше життя Нечаєва. Роль керівництва в тому, щоб знати й наказувати, роль партії в тому, щоб мати довір'я й виконувати.

Так, партія Леніна дійсно «нового типу» в порівнянні з іншими соціялістичними партіями, але перш усього типу цілком російського. Її властивості пояснюються в першій мірі національним середовищем, виключним положенням цієї величезної держави, ще майже напівфеодальної, з якої з середини величезних мас, що ще не прокинулись від вікової непорушности, виростає під тиском капіталізму пролетаріят, який щодня в свою чергу росте. Ці маси пов'язані з історичними традиціями, які виробились на протязі півіку насильств і конвульсій — замахи, змова, мала збройна війна між поліцією й таємними товариствами — епізоди не безплідні в житті народу, що звик до проявів нетерпимости, фанатизму сект і брутальности розколів. Ленін не зміг би принести успіх більшовицькому рухові, якби він висловив лише свободолюбні вимоги. Він зумів опанувати течію, яка відповідала інстинктові багатьох москалів, що прилучилися до революційної ідеї.

Ця течія, правду казати, не була єдиною. Московське революційне сумління на початку XX століття, просякаючись соціялізмом, виглядало як таке, що схильне зробити з соціялізму міст, який знов прив'язав би Росію до поступової Европи, що розглядало б завдання російської соціялістичної партії як рівнобіжне з завданням західних партій, отже, як кероване водночас боротьбою проти капіталістичного господарства і побудовою по-

літичної демократії. Таке керівництво було б відповідним меншовикам і навіть хоч не так ясно, соціялістам-революціонерам, що перш усього дбали про надання землі селянам. Ленін, хоч інтернаціоналіст в доктрині, не симпатизує в дійсності з соціялістичним демократичним рухом в Европі Скуплений на російських, власне, московських, завданнях, він бачить лише насильницькі розв'язання, вимога, з якої він виводить правила своєї політичної поведінки. Схематизуючи твердо марксизм — звідки він черпає лише матеріялізм, вияснення господарського розвитку, а також концепцію пролетарської революції, в його очах автоматично пов'язану з теорією диктатури пролетаріяту — Ленін мало цікавиться виглядами, які більш або менш виходять на береги марксівської системи, поняттями рівности, свободи, визволення людини. Ленін не допускає, щоб західня демократія була взята як вихідна точка, трактована так, що може бути удосконалена. Його особиста концепція демократії є концепцією людини, яка підпорядковує все революційній техніці. Коли він сам застосовує цю концепцію, вона виявляє себе системою авторитарною й диктаторською.

Якщо б обставини не зробили з Леніна переможця й використувача революції в Росії, більшовизм без сумніву залишився б явищем специфічно московським. Його прихід до влади і також напади на нього з боку контрреволюції дали йому досить престижу й сили, щоб стати рухом світовим. Ставши московською комуністичною партією, більшовицька партія розпочала будувати навколо себе Інтернаціонал, третій, вдохновителем якого вона стала.

Історія цього Комуністичного Інтернаціоналу — яка буде предметом пізнішої статті — доповнює дуже корисно історію більшовизму, щоб дати тверду базу для протиставлення соціялізму й комунізму.

(З французької мови переказав і переклав С. Г.)

Робітнича класа жде на щось нового. Але це нове, що мусить бути добутим зі старих соціялістичних ідей — це питання духової незалежности, мужності і часу. (Гайден.)

ПРОЖЕКТОРОМ ПО КУТАХ.

Імперіялістичні «християни».

Озерський здобув собі славу «теоретика» своїми статтями проги уердепівської «марксожидокомуни» поміщеними в «Українській Трибуні». Тут хочемо звернути увагу на дві инші ґеніяльні статті того автора поміщені в бандерівському офіціозі «на Сторожі». (число 7). Ті статті мають заголовки: «Доґми нашої революції» та «За залізні когорти». Цікаві вони тим, що зясовують «най-прогресивніші» ідеї бандерівських емігрантів. Тоді, коли ми, і всі назагал пересічно розумні та чесні люди називають прогресивністю стремління людства до справедливого соціяльно та національно ладу, стремління знищити всякого роді імперіялізми, які в першій мірі зумовляють поневолення народів (в тім і українського!) та економічне рабство і нужду людей — тоді Озерський просто заявляє: «Ми стоїмо на діяметрально протилежнім становищі. «Органічні процеси йдуть в якраз протилежному напрямі.» «Не по лінії інтернаціонального соціялізму а по лінії націоналізму» «Імперіялізм не вмер і довго не вмре». «Є імперіялізми і є війни. Не має даних твердити, що буде інакше». «На майбутнє не думаємо, щоби були які вищі понаддержавні чи понаднаціональні консирукції (А що тобі буде з АБНЇ ! !) ... бо імперіялізми по нашому ніколи не відомруть». Ось з таких заложень виходить «прогрес» якого є носіями «Закордонні Частини ОУН» (ст 13) «Вони («залізні когорти») — ... будуть спасителями прогресу та людства від темної ночі тоталітарного гнету та реакції». Не одні вже «залізні когорти» поломали собі в історії зуби та нанесли своїм власним народам лише нещастя. «Залізна Ґвардія» Антонеску. «Чорні Сорочки Мусоліні,» штурмові когорти «Гітлера — ці всі когорти, що теж були «залізними» — показалися баньками з мила, лише тому, що їх «прогресивні» ідеї булидоґми імперіялізму та воєн. Але справді весело робиться, коли п. друг Озерський заявляє, шо його когорти мусять бути такими людьми, якими були неофіти Ісуса з Назареї (сік) Перші християни, які гинули на горіючих стовпах за свою віру за свою правду» (ст 13) Що за фантазія! Адже всім відомо, що християни гинули на вогнищах не за проповідування імперіялізмів, воєн, «залізних когорт», але за безмежню любов до ближнього, до людей, яка випливала з глибокого заперечення всякого насильства та імперіялізму. За те нам вже всім відомо, де і на чому заставляє гинути сучасна справедливість проповідувачів імперіялізмів та воєн. Чи не краще булоб Ваш панове зняти з Ваших рептильок Мітрингове гасло «Свобода народам — свобода людині» — та виписати на них Ваше старе: «Стреміти меш до поширенна слави, простору та богацтва українського народу шляхом поневолення других народів». Воно більше відповідає Вашим душам і Вашим писанням. (Фелікс.)

Щоби не було баламуцтв — вияснюємо.

«Українська Трибуна» раз реферуючи дані з життя провідника індонесийського руху, не без алюзій, звернула увагу, що ось така скромна і зовнішньо незамітна особа стала провідником визвольного руху. «УТ» забула одначе подати, що провідник індонесійців, це людина, що найважніше, з академічною освітою, автор розумних статей, людина, що своє становище здобула не шептами або театральним позеротвом — але завдяки своїм особистим якостям. Ми теж уважаємо, що наші вожді можуть бути зовнішньо зовсім скромного вигляду. Навіть, коли вони низькі і мають криві зуби, це панове, не шкодить щоби вони були політичними провідниками. Умовина і то тверда умовина, є лише одна: щоби вони мали ті прикмети які «УТ» чомусь пропустила, а саме мали відповідну освіту, прочитали принайменше один добрий підручник економії, соціольогії, щось дещо філософії, знали добре нашу і наших ворогів історію. Отже, при тій умовині згода: Зовнішній їх вигляд тут при нічому.

Made Wilscha C° Pereto — чи . . . . ніхтс ґут ферштеген дойтш?

В «Українських Вістях» ч. 71. появилася стаття Я. Вільш п. з. «Ревізія соціялізму». Має це бути зреферування статті поміщеної в німецькому журналі «Volk und Zeit». В статті вільши читаємо між иншим:

«Головним критиком (марксизму) є Перето. Він винайшов методу, яка відкриває взаємну залежність між господарсько-соціяльним та і духово-релігійним життям . . .» і. т. д.

Тимчасом в німецькім оригіналі читаємо:

„Im allgemeinen folgt man einer Bewertung, die als erster Pareto über Marx abgegeben hat; sein Verdienst bleibt die Erfindung einer sociologischen Methode, die gegenseitige Abhängigkeit zwischen“ . . .

Отже не Перето але Парето і не Парето винайшов методу але Маркс, чого Парето йому не заперечує, противно за що його хвалить, а за те инші його погляди заперечує і піддає в сумнів. Стаття в німецькому оргиналі цікава, так зреферована, в українській газеті шо треба з жалем ствердити, що я. Вільш береться до справи до якої не має двох перед-умовин: знання проблєматики сучасного соціялізму і друге: реферує статтю з німецької мови тоді, коли він «ніхс ґут фершетеген дойтш» . . .

Чи в св. Володимир в 1000 році був «мельниківцем» і чи полковник Мельник в 1919 році був проти «мельниківців»?

Дуже часто в націоналістів виклад про «ідеологію» О. У. Н. починається менш більш від такої фрази: «вже св. Володимир . . .», княгиня Ольга, Мономах і. т. д були націоналістами. «Шевченко, Леся Українка

та Іван Франко націоналісти . . .» «Хвильовий націоналіст . . .» «Такі, до речі, смішні і наївні «виклади» націоналістичної ідеології, не лише сьогодні не занехані, але процвітають дуже буйно серед «мельниківських» видань. Справа остільки робиться веселою, що останньо п. Боярський ці погляди ще більше «модернізує». З його праць можна приміром довідатися, що св. Володимир, Мономах і. т. д. це предтечі . . . солідаризму і. т. п. З другого боку, в історії наших змагань в 1919 р. був такий випадок, коли полк. Мельник разом з полк. Коновальцем формально зажадали від Директорії розвязання «правого» (отже за Боярським: «содаліристично-націоналістичного») уряду Остапенка, та полк. Мельник письмом зажадав покликання негайно до уряду соціялістичних партій. Отже за термінологією Боярського в 1919 році полк. Мельник був проти «мельниківців». Таких одначе несінітниць не думаємо твердити, бо факт є фактом, що не лише в 1000 році за часів св. Володимира але теж в 1919 році не було, «мельниківців» ані «націоналістів», бо це все витвір доперва останніх десятиріч нашого політичного життя. Поважній організації, якою є ОУН (м) не випадає так просто вияснювати ідеологію та історію своєї партії. —

Загадка.

Є дві рубрики різних поглядів на СССР.

I.	II.
Черчіл: «Сумніваюсь, чи є щось спільного між сьогодніщнім СССР та гуманізмом творців соціялізму»	Сталін: ««СССР — є соціялістичною батьківщиною пролетаріяту».
Блюм: «Совєтська система стоїть на службі інтересів російської дежави і справу боротьби за соціялізм розлядає і міняє залежно від того.»	Молотов: «Трицять років СССР — це трицять років боротьби за соціялізм».
Шумахер: «В Росії не має соціялізму. Система СССР це система державного капіталізму».	Хрущов: «Радянська Україна-країна соціялізму, держава робочих та селян».
Кардинал Селєжіє: «Вірю в майбутнє верств робітничих але це все не має нічого спільного з СССР».	Патріярх Олексій: «Лише в країні соціялізму можливий і забезпечений розвиток нашої церкви».

Де треба запхати такі золоті думки одного емігрантського «теоретика»: Совєтська система — соціялізм у практиці. Хрущов — соціяліст. СССР — це таки соціялізм. (Ів. Кошелівець).

(Розгадка складається: Треба було запхати до редакційного коша.)

Нечувані винаходи наших земляків.

Весь світ довідався з газети «Українська Трибуна» за 28. 9. 1947 р., що таки, наш, український соціолог С. Домазар відкрив н о в у суспільно — економічну систему. Вона не є, комуністичною, вона не є ані капіталістичною ані теж соціялістичною. Вона теж не є переходовою поміж капіталістичною та соціялістичною системами. Одним словом ревеляція і сензація! Всі передові держави незвичайно зацікавлені у винаході і ждуть нетерпляче її повного проголошення. Ми також . . .

*

Юр. Дивний — автор різних статтей на всі можливі у нас теми, починаючи від філософії, соціології, через політику і такі питання як приміром: проблєма гетьманців, УНР, УГВР, статті проблєматичні як: «Чи буде чи не буде щось з УРДП, та инші праці з усіх ділянок нашого життя винайшов в зоології нову методу поділу звірят. За цією методою звірі діляться не на коров, львів, малп, коней, биків і. т. д. — але виключно в залежности від свойого територіяльного походження звірята одержують в зоології відповідне місце. Ця теорія викликала серед частини звірят Фантастичне захоплення. Зокрема осли та свині (яких наше лихоліття наплодило на всіх територіях стільки!) незвичайно вдоволені тим винаходом, який цілковито піддержує їхні суспільні позиції. Теорія та появилася в сам час, бо подібні погляди групи наших землячків що сформували свойого часу потужній рух — ґалічменіяда — зістали останньо рішуче піддані в сумнів та висміяні. Одним словом: ґ р а т у л ю є м о ! ! !

Сьогодні вперше за двісті років історія дає нам шанс виступити не консерваторами й хуторянами — а з найпередовійшою і найпуступовішою ідеєю звільнення від змертвілого тоталіризму оновленої революціією нації, з ідеєю яка не заперечує ні національної суверенности, ні інтернаціональної єдности, ідеєю, якій вперше за двісті років Москва не спроможна протиставити нічого — крім забріханости та голої сили. Ми булиб негідними свого народу, колиб і на цей раз завели нашу визвольну справу на манівці хуторянщини та провінціялізму!

З передовиці з третого числа «Нашої боротьби»:
Визвольний Рух нової України

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ.

Чому забули про Винниченка?

Я хотівби цією дорогою порушити одно, турбуюче не лише мене а і велику кількість нашої молоді, питаня: чому забули Володимира Винниченка? Йде саме мова про одну чільну в нашій Визвольній Революції постать. В 1917 р. Винниченко обіймає пост Ґенерального Секретаря першого уряду Української Держави-Центральної Ради і на тому становищі перебуває аж до розгону її німцями в 1918 р. Пізніше етоїть на чолі Директорії УНР. В 1919 р. відходить на демісію не поділяючи політики тодішнього уряду. Але не нам судить тут політичних помилок Винниченка. Ми найвище дозволимо собі словами професора Мазепи пригадати ситуацію тодішню на Україні: «Настрої мас, що були на початку 1918 р. ворожі до большевиків змінилися. Також частина українських провідників схилялася на бік большевиків з їхніми привабливими радикальними гаслами. Сам голова Центральної Ради М. Грушевський, а потім голова Директорії В. Винниченко пробують, щоби у р я т у в а т и ситуацію, творити свої «радянські» теорії, щоби у д е р ж а т и м а с и п і д у к р а ї н с ь к и м н а ц і о н а л ь н и м п р а п о р о м.» (Підстави нашого відродження ст. 169.) Це Винниченкові не вдається і він відходить на еміграцію. Звідси ще раз їде до СССР, щоби договоритися про співпрацю поміж РСФСР та Україною як рівного з рівним. Скоро вертаєся назад, переконавшися, що це не можливе, бо... «Москва розпочала одтвертий систематичний наступ на українську національність. Яскравою ілюстрацією цього є т. зв. Союз СРР. Большевизм, виконючи ролю «собірателя землі русской» мусить утворити мертвий звязок, сильніший за багнети і обдур».

(В. Винниченко: «Нова Україна» ч; 1—2 за 1923 р.) Будучи переконаним демократом Винниченко бачить, що «всякий прихильник московського «комунізму» є тим самим ворог демократії, оборонець реакційної, безвідповідальної влади, заснованої на фізичній силі, прихильник диктатури невеличної групи людей над усіми класами народу» (В. Винниченко: «Нова Україна» ч. 1—2. 1923, ст. 65.)

Як письменник Винниченко виявив свій великий стихійний таталант у довгій серії оповідань повістей та драм, якими заняв собі одно з найпочесніших місць у нашій новітній літературі. Його твори перекладені на світові мови, його драми ще й зараз можна бачити на світових сценах. На Україні передаються з рук до рук його твори, хоч за читання їх можна одержати кілька років каторги. Можна без пересади сказати, що на Україні Винниченко далеко популярніший як на еміграції. Тут про нього нічого сучасна еміграція не знає. Його остання відозва про створення міжнартійного друкованого органу п. з. «Парламент Вільної України»

друкована в «Українській Громадській Порі» (Детройт США) залишилася чомусь без відповіді. Драми Винниченка виставляються на світових сценах, та лише не на українських. Дивно, чому мовчить вільне українське слово про своїх великих людей, яких на жаль у нас не так і богато.

Вс. Вільний. Регенсбург.

Криза нашої інтелігенції та наша постава.

... «Оскільки інтелігенція є тим суспільним прошарком, що має бути носієм специфічних вартостей і одною її з ознак має бути участь в процесі творення тих вартостей — то приходиться нам з жахом ствердити факт страшної і глубокої у всіх площинах свойого засягу, дегенерації нашої інтелігенції. Цього стану не можна ніяк брати на рахунок тяжких життьових умовин. Її причини инші та далеко глибші. Вони випливають передовсім з постави нашої інтелігенції до світа обєктивних вартостей. Ця постава — це постава ігнорантів, зарозумілих всезнайків, «теоретиків», вождів» та кандидатів на них, «винахідників» від яких саме має починатися вся історія. Ми не хотілиби робити якихсь спеціяльних алюзій в сторону преславних галицьких «магістрів» та директорів бо вони мають обильно своїх відповідників серед інтелігенції зі східніх теренів. (Остання, приміром, дискусія в справі соціялізму це так наглядно підтвердила!) Наша преса, всі видання, реферати, статті — все це страшні обяви та докази занепаду нашої інтелігенції. Говориться про це явно серед нашого суспільства, що лише одиниці з поміж наших письменників вивчають або знають чужі мови та, інтересуються культурними проблемами сучасности. Брак кваліфікованих політиків паралізує найкращі наміри помогти нашій справі. Це треба собі ясно сказати: затрата звязку нашої інтелігенції з наукою нівечить найкращі задуми, таланти, все деградує та розкладає.

Мені видається, що ці речі наша, революційно-демократична молодь повинна собі вповні усвідомити. Вправді наші спроможности є дуже малі щоби зарадити лихові. Але вже цей факт, що кількадесять молодих наших товаришів студентів не кориться атмосфері нашої інтелігенції, вчаться пильно на високих школах та самостійно працюють, вже це, що у всіх наших осередках принявся такий звичай, щоби бокувати від тих, що над собою не працюють це вже на наші убогі відносини дуже богато! Уздоровлення конечно потрібне — але зміни не можна скорше сподіватися, доки цього не усвідомить собі молода інтелігенція. Ми повинні завсіди, кожнього дня памятати, що кожня нами прочитана книжка, кожний прослуханий науковий реферат, кожня лекція чужої мови, кожний еґзамен на університеті — це вклад не лише в особисте майбутнє кожнього з нас але теж боротьба за відродження нашої інтелігенції за її рівень та якості ...»

С. Зуб. Мюнхен.

З глубоким жалем повідомляємо товаришів, що дня 16. листопаду 1947 р. в Мексіко помер ненадійно невтомний боєць за краще життя народів та людей, революціонер, визначий письменник та щирий прихильник українського революційно-демократичного руху

VICTOR SERGE

Його життя, з якого третина пройшла в сталінських тюрмах та лагерах, це одна, майже романтична, постійна боротьба за побіду у світі великих ідей справедливости.

Народився Серж в 1891 році в Брюссель в родині Кібальчичів, революціонерів — утікачів з України перед переслідуваннями царської охрани. В молодості співпрацював Серж з гуртами французьких анархістів але розійвновшись з ними швидко звязався з европейським соціялістичним рухом. Ще до першої імперіялістичної війни, вплутаний в один політичний процес анархістів, попадає Серж у Франції на пять років до тюрми. Переживання з того часу описує в свойому творі «Людина у Вязниці» Після звільнення переїзджає до Еспанії. З вибухом війни повертається знову до Франції, але тут його арештовано і вкинуто до концентраційного табору. В 1919 році російський уряд обміняв його, за арештованого в Росії французького ґенерала. З величезним запалом кидається у вир революції в Росії. Стоючи на ідейних революційних позиціях поборює постійно активно протидемократичні сталінські тенденції московського большевизму. За те Сержа арештують та висилають до арктичних районів Сибіру. Його арешт викликує заворушення серед поступових французьких письменників та інтеллєктуалістів. На їх інтервенцію Сталін прискорив звільнення Сержа з тюрми та дозволює йому в 1936 р. переїхати до Франції. В Парижі, Серж пише свої основні літературні праці: «Доля Революції»- «Росія через двацять років», «Портрет Сталіна» Коли німецькі фашисти окупують Францію, Серж тікає через полудневу Францію, Сан-Домінго, Мартініку до Мексіко і тут продовжає свою літературну і політичну діяльність. В листі до Секретаря Ц. К. УРДП, Віктор Серж писав: До кінця життя продовжаю безоглядну боротьбу проти всіх тоталіризмів за побіду демократичного соціялізму. В УРДП відчув він ті елєменти свіжости, та бойового досвіду які були йому так близькі і тому відразу поставив свою особу та свої величезні звязки до диспозиції нашого руху.

Тому смерть Сержа — це одна з болючих втрат не лише для передових сил сучасного світа але також велика втрата для нашого молодого революційного руху.

Честь світлій та незабутній памяті революціонера, письменника та інтеллєктуаліста — Віктора Сержа!

Редакція «Юнацької Боротьби.»

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

В. Фелікс. Ваша стаття Відгук на «критику» М. Шульги п. н. Про молодь Надніпрянщини» є під усіми оглядами дуже добра. Лише з браку місця не могли ми її використати.

Віктор. Після дискусії, що мала в місце в нашій пресі в Німеччині — стаття стала неактуальною. Рахуємо на дальшу Вашу співпрацю.

К-юк. М. «Юнацька Боротьба» заслуговує, щоби писати до неї трохи солідніше. Ви це напевно можете! Ждемо нових матеріялів.

Черн. Бельгія. За матеріяли поміщені в І числі «ЮБ» сердечно дякуємо. Не забувайте про нас!

Стефан Р. Льондон. Ждемо дописів, статей. Якщо не використаємо їх в «ЮБ» передамо їх куди слід.

Жук. Непишіть більше віршів. Не лише для «ЮБ» — але взагалі.

Володимир. Де Ваша обіцяна стаття про молодь Донбасу в часі війни?

В-с. Париж. За висловлені симпатії дякуємо. Чи не моглиб Ви це зробити у формі маленької співпраці з нами. За дописи, інформації, вирізки статей будемо Вам вдячні. Все відповідно використаємо.

інж. П. Мюнхен. Страх це справа відповідної педагогіки. Пр. Ви і Шаян боїтеся слова «соціялізм» (Його боїться теж сотні инших людей) инші бояться пр. Перунів. Ми, приміром, боїмося лише одного щоби ми не програли боротьби з большевизмом. І тому все инше нам не страшне.

Р-нюк А. Ваша стаття «Волюнтаризм чи раціоналізм» з теоретичного боку слаба. Очевидно ми є «волюнтаристи» за Вашими дефініціями. Один з наших товаришів, раз так очеркнув різницю поміж нашим «волюнтаризмом» а бандерівським: ми знаємо, що хочемо: а бандерівці не знають що хочуть але мусять. Цей жарт більше плястично розяснює порушену Вами проблєму як Ваша довга стаття.

Кар. Міт. Ваша стаття зовсім правильна. Одначе не треба бачити вовка там де його не має. «Теорії», що українці діляться не за політичними переконаннями а на «східняків» та «західняків» видумують не лише співробітники Берії. Взагалі, товаришу, ще не відомо, котрий з наших ворогів сильніший: чи московський большевизм чи . . . рідна дурнота.

З. Б. УРДП розпоряджає дотепер лише двома органами: Наша Боротьба, та Юнацька Боротьба. Не маємо на жаль жодного впливу, щоби піднести рівень або визначити політичний обличчя инших газет. Ваші проєкти передано до Орг. Відділу до розглянення.

М-о. Радикальні ідеольогічні переміни в краєвих підпольних організаціях О, У. Н. — нам відомі. За матеріяли дякуємо.